

Opetusministeriö

Undervisningsministeriet

Kulttuuri

Kulttuuri - tulevaisuuden voima

Taustaselvitys kulttuurin tulevaisuus -selontekoa varten

Opetusministeriön julkaisuja 2009:58

Kulttuuri - tulevaisuuden voima

Taustaselvitys kulttuurin tulevaisuus -selontekoa varten

Opetusministeriön julkaisuja 2009:58

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala
Kuva / bild: Outi Mansikkamäki

ISBN 978-952-485-813-7 (PDF)
ISSN 1797-9501 (PDF)

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2009:58

Sisältö

1	<u>Johdanto</u>	4
2	<u>Menetelmät ja aineistot</u>	6
3	<u>Kulttuurin käsite</u>	9
4	<u>Muisti; menneisyyden tulevaisuustarinat?</u>	10
5	<u>Voimatekijät ja muutospaineet</u>	14
6	<u>Ilmastonmuutos ja ympäristö</u>	16
7	<u>Väestökehitys</u>	19
8	<u>Globalisaatio</u>	33
9	<u>Luova pääoma</u>	37
10	<u>Teknologia</u>	47
11	<u>Yhteisöllisyys</u>	53
	<u>Johtopäätökset</u>	58

Liite 1. Tulevaisuusmaisemat

Liite 2. Poimintoja esseistä, Heikot signaalit

Liite 3. Koulutus ja työvoima

Liite 4. Historiakatsaus

Liite 5. Kirjallisuusluettelo

Liite 6. Taustaselvitystyötä tehtäessä tavatut henkilöt

1 Johdanto

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin asetti toimikunnan valmistelemaan eduskunnalle keväällä 2010 annettavaa selontekoa kulttuurin tulevaisuudesta. Selonteon laatimisesta on sovittu pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen strategia-asiakirjassa. Toimikuntaan nimettiin puheenjohtajaksi toimitusjohtaja Leif Jakobsson Pro Artibus-säätiöstä, varapuheenjohtajaksi ylijohtaja Riitta Kaivosoja opetusministeriön kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osastolta sekä jäseniksi Gulbenkian-säätiön musiikkiosaston johtaja Risto Nieminen, budjettineuvos Arto Merimaa valtiovarainministeriöstä, rakennusneuvos Matti Vatilo ympäristöministeriöstä, professori Pekka Sammallahti Oulun yliopistosta, erityisasiantuntija Ditte Winqvist Suomen Kuntaliitosta, kulttuurijohtaja Pekka Timonen Helsingin kaupunki, museonjohtaja Berndt Arell Valtion Taidemuseosta, ylitarkastaja Petra Tarjanne työ- ja elinkeinoministeriöstä, tekijänoikeusneuvos Viveca Still opetusministeriöstä, projektikoordinaattori Maria Antas Finnish literature exchange (FILI), yliasiamies Antti Arjava Suomen Kulttuurirahastosta, toimitusjohtaja Raoul Grünstein Kulttuuritehdas Korjaamosta, tuottaja Petri Jokiranta Cinet Oy:stä, teatterinjohtaja Erik Kiviniemi Vaasan kaupunginteatterista, pääjohtaja Marja Makarow Euroopan tiedesäätiöstä (ESF /European Science Foundation), puheenjohtaja Hannele Parviala Kuvataideopettajat ry, toimitusjohtaja Cay Sevón Turku 2011 -säätiöstä sekä kulttuuripedagogi Fatima Usman African and African-Europeans Association (AFAES) ry..

Toimikunnan asiantuntijoiksi nimettiin johtaja Jukka Liedes opetusministeriöstä, kulttuuripolitiikan professori Anita Kangas Jyväskylän yliopistosta, johtaja Paula Tuomikoski opetusministeriöstä, erikoistutkija Sari Karttunen Tilastokeskuksesta, johtaja (vv) Markku Wilenius Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta ja erikoistutkija Tanja Kotro Kuluttajatutkimuskeskuksesta.

Toimikunnan sihteeristöön nimettiin pääsihteeriksi neuvotteleva virkamies Hannele Seitsonen, asiantuntijasihteeriksi kulttuuriasianneuvos Esa Pirnes sekä projektisihteeriksi valtiotieteen maisteri Vava Lunabba.

Toimikunnan työn tehtäväksi asetettiin hahmottaa globaalin toimintaympäristön heijastumista kulttuuriin, kartoittaa taiteen ja kulttuurin kentän muutostekijöitä sekä kuvata taiteen ja kulttuurin edistämisen edellytyksiä. Keskeiseksi tavoitteeksi todettiin tehdä näkyväksi, millaisilla valinnoilla ja keinoilla kulttuuristen oikeuksien toteutuminen sekä taiteen ja kulttuurin kehitys turvataan muuttuvissa olosuhteissa.

Kulttuurin tulevaisuus -selonteko

- kartoittaa taiteen ja kulttuurikentän kansallisia ja kansainvälisiä muutoksia sekä luovan taiteellisen työn edellytyksiä ja mahdollisuuksia
- arvioi julkishallinnon vastuuta sekä kunnallishallinnon, yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden roolia kulttuurin edistämisessä
- kuvaa ja arvioi kulttuurin yhteiskunnallista ja alueellista merkitystä sekä kulttuurin merkitystä ihmisen hyvinvoinnille eri ikä- ja väestöryhmissä tasa-arvoisten mahdollisuuksien kannalta
- tarkastelee kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön säilyttämisen ja suojelun merkitystä sekä niihin liittyviä edellytyksiä ja haasteita
- ottaa huomioon kulttuurin toimialojen taloudelliset ja työllistävät vaikutukset ja mahdollisuudet
- tekee kehittämisehdotuksia ja suosituksia niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista

Selontekotyön vaiheet

- Selonteon taustaselvitys Kulttuuri - tulevaisuuden voima, Kultur - Framtidens kraft. Joulukuu 2009.
- Selonteko kulttuurin tulevaisuudesta Kulttuuri - tulevaisuuden voima, Kultur - Framtidens kraft. Maaliskuu 2010.
- Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden tulevaisuusfoorumi Kulttuuri - tulevaisuuden voima, Kultur - Framtidens kraft, Culture - Power of Future, Culture - Pouvoir d'Avenir. Helmikuu 2011, Turku.

Selontekotyön väliraporttina julkistettavassa taustaselvityksessä kuvataan läpikäydyistä aineistoista esiin nousseita taiteen ja kulttuurin kentän edellytyksiä, haasteita ja mahdollisuuksia sekä tulevaisuuden keskeisiä muutostrendejä, heikkoja signaaleita ja mahdollisia voimatekijöitä. Näitä arvioidaan kulttuurin yhteiskunnallisen merkityksen, hyvinvoinnin, tasa-arvon, kulttuuritoimialojen talouden ja työllisyyden tavoitteista käsin.

Toimikunnan työn loppuraporttina olevaan selontekoon kulttuurin tulevaisuudesta kootaan taiteen ja kulttuurin kenttää koskevia nähtävissä olevia muutoksia ja jännitteitä sekä niihin liittyviä paineita ja arvovalintoja. Selonteossa ehdotetaan näistä seuraavia käytännön toimenpiteitä sekä suosituksia niiden toteutumisen seurantaan ja arviointiin.

2 Menetelmät ja aineistot

2.1 Menetelmien pohdinta

Tulevaisuudentutkimus on kehittynyt lähellä yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimusperinnettä. Muista tieteenaloista poiketen se perustuu laajaan näkemykselliseen tietoon, johon kuuluvat myös arvot ja arvostukset. Samoin kuin taiteessa, myös tulevaisuutta koskevan tiedon hankinnassa hyödynnetään kokemustietoa, intuitiota ja kokonaisvaltaista ymmärrystä.

Tulevaisuudentutkimus pyrkii laajentamaan ihmisten tietoisuutta globaaliksi tietoisuudeksi, johon kuuluu kolme ulottuvuutta: aika, lähimmäiset ja elinympäristö.

Globaalin tietoisuuden kolme ulottuvuutta:

- aika: menneisyys - nykyisyys - tulevaisuus
- lähimmäiset: perhe - kylä - kaupunki - alue - maanosa - maailma
- elinympäristö: ilmasto - luonto - saasteet - rakennettu ympäristö

Tulevaisuudentutkimuksen tehtävät:

- Mahdollisten tulevaisuuksien kartoitus
- Eri mahdollisuuksien todennäköisyyden arviointi
- Eri mahdollisuuksien haluttavuuden analysointi

Tulevaisuuden ajattelu perustuu nykyisyyden hahmottamistapoihin. Ajattelumalleissa voidaan ottaa lähtökohdaksi nykyisyyden hyviä puolia tai epäkohtia. Tulevaisuudesta voidaan luoda erilaisia vaihtoehtoisia asioita esiin tuovia kertomuksia eli skenaarioita, tai sen systeemi- ja prosessiluonnosta korostaen syyn ja seurauksen ketjuja.

Selontekotyön tulokset:

Selontekotyössä on luovuttu tulevaisuudentutkimuksen vallitsevalle perinteelle tyypillisistä eri muuttujia painottavista vaihtoehtoisista skenaarioista, joihin kätkeytyy ajatus jossakin odottavan staattisen ja ”valmiin” tulevaisuuskuvan valinnasta. Työssä on kokeiltu aivan uudenaikaisena tulevaisuudentutkimuksen menetelmänä dynaamisempaa taiteen ja kulttuurin moniulotteisten jännitteiden kuvaustapaa. Tavoitteena on kuvata tehtävien valintojen välisiä jännitteitä, niiden arvopohjaa ja seurauksia. Tällaisessa kuvaustavassa korostuu vastuullisten valintojen tulevaisuutta luova ja rakentava merkitys.

Selonteon aikaulottuvuus:

Selontekotyötä luonnehtii kaksi aikakäsitystä. Toisaalta ajattelun aikajänne ulotetaan 25 vuoden jaksolle vuoteen 2035 saakka. Näin pitkä tarkastelukausi on maailmantilanteen monien odotettavissa olevien muutosten vuoksi haastava ja suurelta osin mahdoton ennakoida. Pitkän aikavälin tulevaisuusmaiseman hahmotus auttaa kuitenkin taustoittamaan taiteen ja kulttuurin olennaisimpia pysyviä ja muuttuvia tekijöitä sekä pohtimaan avoimesti nykyisistä rakenteista poikkeaviakin toimenpiteitä. Toisaalta toimikunnan työlle on asetettu tavoitteeksi myös lähiajan konkreettisten toimenpiteiden ja ratkaisumallien ehdottaminen. Erilaiset aikaperspektiivit kohtaavat ja hyödyttävät toisiaan, kun pitkän aikavälin taustoituksesta löydetään kestäviä peruslinjoja, joihin lyhyen aikavälin ensi askeleita ja toimenpiteitä voidaan ankkuroida.

Selontekotyössä on hyödynnetty valikoivasti tulevaisuudentutkimuksen erilaisia menetelmiä. Painopisteenä on ollut tulevaisuutta koskevan perustiedon kartoitus ja sen soveltaminen kulttuurin ja taiteen alueille. Asiantuntijoiden avulla on pohdittu nähtävissä olevia kehityskulkuja ja heikkoja signaaleita. Asiantuntijatieto on kulttuurin ja taiteen kehityksen ennakoinnissa erityisen tärkeää laadullisten kehityskulujen pohdinnassa kvantitatiiviseen tietoon perustuvien arvioiden rinnalla. Kulttuurin ja taiteen omalakinen, sisäinen kehitys edellyttää puolestaan heikkojen signaalien etsimistä.

Asiantuntijatietoa on koottu kulttuurin ja taiteen eri osa-alueilta tapaamisten ja keskustelujen kautta. Vuoden 2009 aikana on keskusteltu vajaan 400 asiantuntijan kanssa ja kulttuurin tulevaisuusselontekoa on esitelty monissa taide- ja kulttuurialan tapahtumissa. Opetusministeriön verkkosivuilla on ollut avoin keskustelu- ja kommentointimahdollisuus. Verkkokomentointia ja keskustelua on aktivoitu myös oikeusministeriön otakantaa.fi -sivuilla sekä Facebookissa. Lisäksi taustaselvityksessä on käytetty oheismateriaaliana Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden kirjoittamia esseitä kulttuuripolitiikan heikoista signaaleista kulttuuripolitiikan maisteriohjelman kurssilla, Johdatus kulttuuripolitiikkaan. Esseitä oli kaiken kaikkiaan 17 kappaletta (liite 2).

- Taiteen ja kulttuurin tulevaisuuden hahmottamisessa painottuu tulevaisuuden luomisen näkökulma!
- Kulttuurin tulevaisuuden pohdinnassa on olennaista ymmärtää ja kuvata erilaisiin mahdollisiin kehityssuuntiin johtavien valintojen väliset jännitteet, niiden perustana olevat arvot sekä niistä seuraavat toimenpiteet.

2.2. Aineistot

2.2.1 Kirjallisuus ja muu materiaali

Taustamateriaalina on käytetty aikaisempia kulttuuripoliittisia strategioita, selontekoja, valtioneuvoksen periaatepäätöksiä, aiheeseen liittyviä muita selvityksiä ja mietintöjä sekä alan kirjallisuutta ja artikkeleita. Taustaselvitys ja selonteko eivät sisällä nykytilan kuvauksia, vaan niihin viitataan mukana olevassa lähdeaineisto- ja linkkilistassa (liite 5).

Toimikunnan sihteeristö on käynyt tapaamassa taide- ja kulttuurikentän edustajia ja osallistunut aiheeseen liittyviin tapahtumiin tiiviisti kevään ja syksyn 2009 aikana. Sihteeristö on keskustellut mm. Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien, jostojen sekä muiden taiteen ja kulttuurikentän keskeisten toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Lisäksi sihteeristö on käynyt opintomatkalla tutustumassa Ruotsin kulttuuriselontekoon, Kulturutredningen, sekä ruotsalaisen kulttuurikentän toimijoihin. Raportin liitteissä on nimilista taustaselvityksen aikana tavatuista henkilöistä (liite 6). Taiteen kentällä oli mahdollisuus lähettää syksyn aikana ajatuksia oman taiteen alansa tulevaisuusmaisemasta. Liitteessä lyhyt koonti tulevaisuuden ”toivemaisemista” (liite 1).

2.2.2 Verkkokeskustelu

Oikeusministeriön ylläpitämällä valtiorahallinnon sähköisellä keskustelufoorumilla Ota kantaa.fi avattiin keväällä 2009 avoin aktivointiin pyrkivä keskustelu Kulttuurin tulevaisuus -selontekoon liittyvistä aiheista. Foorumissa käytiin kaksi erillistä keskustelua 9.4.–29.5.2009 ja 19.5.–18.6.2009. Aiheina olivat mm. tekijänoikeudet, kulttuurin rahoitus, kulttuurin

tasa-arvo ja sen toteutuminen sekä kulttuuripalvelut ja kulttuurin muoto. Foorumille saatiin yhteensä 41 kannanottoa.

Opetusministeriön verkkosivuilla avattiin huhtikuun alussa Kulttuurin tulevaisuus -selonteon kotisivut. Sivuja on päivitetty säännöllisesti koko selontekotyön ajan.¹ Sivuilta on syksyn 2009 aikana voinut ladata taustaselvitysraportin vapaasti kommentoitavana olleen luonnoksen. Sivuille tarjottua keskustelumahdollisuutta ei kuitenkaan käytetty.

Elokussa 2009 perustettiin Facebookiin Kulttuurin tulevaisuus-ryhmä ja luotiin facebook-profiili. Facebookin kautta on tiedotettu ryhmän jäsenille (320 jäsentä) ja facebook kavereille (146 kaveria) Kulttuurin tulevaisuus -selonteon ajankohtaisista tapahtumista. Tarkoituksena on ollut sosiaalisen median keinoin tavoittaa ja osallistaa ihmisiä laajasti ja monipuolisesti selontekotyön valmisteluprosessiin.

¹ http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/kulttuuriselonteko/?lang=fi

3 Kulttuurin käsite

Kulttuuri on eri aikoina ja eri yhteyksissä määritelty lukuisilla tavoilla suppeammin tai laajemmin kulloinkin keskeisiä näkökulmia painottaen. Selontekotyössä kulttuuri nähdään yhteiskunnallisesti laaja-alaisesti vaikuttavana, dynaamisena, alati muuttavana ja jännitteisenä elämän alueena. Taiteen ja kulttuurin ilmiöt toimivat jatkuvan tapahtumisen, yhteiskunnallisen itseymmärryksen, kommunikaation ja keskustelun kenttänä. Tarkastelussa ovat mukana luova ihminen, taide, kulttuuriympäristöt, aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö, kulttuuripalvelut, kulttuuriset oikeudet, kulttuurinen moninaisuus, media, kulttuurin kulutus ja kulttuuritoimialojen talous.

- Taide ja kulttuuri ovat inhimillisen olemassaolon itseisarvoisia ja välttämättömiä perusasioita, joiden uutta luova vaikutus säteilee elämän kaikille alueille. Ne vaikuttavat suoraan ja sovelluksina yhteiskunnalliseen hyvinvointiin ja taloudelliseen toimintaan.

4 Muisti; menneisyyden tulevaisuustarinat?

Tulevaisuudentutkimuksen perinteessä on tapana keskittyä muutokseen. Tulevaisuusvisioissa painotetaan usein ylikorostuneesti sitä, minkä tulevaisuudessa oletetaan olevan uutta ja erilaista nykyhetkeen verrattuna. Jokainen aikakausi on ollut taipuvainen uskomaan olevansa erityisen suuren murroksen aika. Tulevaisuudentutkimus kertoo usein aikakautensa uhkakuvilla taustoitettua muodikasta sankaruusmytologiaa sekoitettuna vallitsevaan hallinnolliseen ja poliittiseen trendipuheeseen, maustettuna ripauksella tieteistarinoita.

Vähemmän huomiota kiinnitetään siihen, mitkä asiat eivät todennäköisesti muutu tai muuttuvat hitaasti tai millaiseksi muodostuu pysyvän perustan ja muuttuvien asioiden vuorovaikutus. Yhtä tärkeää kuin kysyä, mikä muuttuu, on kysyä, mitkä asiat eivät muutu ja mitkä asiat syklisesti toistuvat. Ihmisen ja ihmisyyshenkinen tarpeet ovat pysyneet tuhansia vuosia aika samantyyppisinä, vaikka tekninen kehitys onkin muuttanut ja nopeuttanut yhteisöjen tuotanto-, jakelu- ja kulutustapoja. Voidaankin esittää kysymys: mitä voimme oppia menneisyyden tulevaisuustarinoista? Mistä asioista ihminen haluaa sitkeästi pitää kiinni muuttuvissakin olosuhteissa? Mitkä asiat merkitsevät yhteisön identiteetin turvallisuutta ja pysyvyyttä?

Kulttuurin syntymiseen tarvitaan yhteisö. Kulttuurisia merkityksiä tuotetaan ja säädellään sosiaalisessa ympäristössä. Poliittikan tekeminen kulttuurista, tai kulttuurilla, tarkoittaa pyrkimyksiä vaikuttaa sen kehitykseen. Siihen ovat vuosisatojen mittaan osallistuneet eri tahot: kirkko, valtio, kansalaisliikkeet ja yksityiset

toimijat. Kulttuuripolitiikan muistijäljen ja vaikuttavuuden tunnistaminen suomalaisessa yhteiskunnassa on sidoksissa kulttuurin käsitteen määrittelyyn. Kulttuurin muistin ja kulttuuriperinnön kerrostumat muodostavat resurssin ja perustan myös tämän päivän ja tulevaisuuden sosiaaliselle ja kulttuuriselle luovalle pääomalle.

- Kulttuurin vanhimpien kerrosten muisti ulottuu 10 000 vuoden taakse jääkauden jälkeiseen pyyntikulttuuriin. Arkeologisia jälkiä ja merkkejä tänne muutosta on löydetty Suomen alueelta näin vanhoilta asuinpaikoilta muutamilta paikkakunnilta, esimerkiksi piiesineet nykyisen Joutsenon alueen Kuurmanpohjan kylästä tai Antrean verkkolöydöt. Esihistorialliset löydöt kertovat myös kulttuurisesta vuorovaikutuksesta eri kansojen välillä. Kielen vanhimmat kerrostumat ja paikannimistö kantavat myös muistia tuhansien vuosien takaa.

- Ainoan alkuperäiskansamme, saamelaisten, elintavoissa ikiaikainen, ainutlaatuisen arvokas kulttuuriperintö on säilyttänyt yhä elävänä hyvinkin vanhoja kulttuurisia aineksia. Se on myös osoitus siitä, että elävä kulttuuri, yhteisön elämäntavat ja elinkeinot muodostuvat vain yhteisessä vuorovaikutuksessa ja edellyttävät toisiaan.

- Kirkon valtakirkkumyönteiset toimivat voimakkaana kulttuuripoliittisena vaikuttajana ristiretkien aikaan. Kansanrunoutemme heijastaa tätä kulttuurista törmäystä esimerkiksi Piispa Henrikin surmavirressä, joka kertoo siitä, miten talollinen Lalli tappoi 1100-luvulla

Suomessa vierailleen piispan. Kansan oma kulttuuri ja tavat kiellettiin pakanallisina ja ne painuivat maan alle tai muuntuivat ja sulautuivat kristilliseen traditioon.

- Kulttuuripoliittinen vastavoima nousi kirkon sisältä uskonpuhdistuksen tuoman vapautumisen myötä 1500-luvulla. Lutherin mukaan jokaisen oli pystyttävä lukemaan Raamattua omalla kielellään ja oppinut humanisti Mikael Agricola loi tämän esimerkin mukaan ABC kirian ja suomenkielisen Uuden Testamentin. Hän myös dokumentoi suullista perinnettä ja loi uskontotieteen perustan tekemällä luettelon vanhoista suomalaisista jumalista. Tästä alkanut oman suomen kielen projekti merkitsi kansan oman kulttuurin näkyväksi tekemistä, kulttuurisen identiteetin vahvistumista sekä ilmaisun välinettä.

- Hyödyn aikakaudella 1700-luvulla tieteen vapaus ja empiirisen tutkimuksen arvostus vahvistivat erityisesti luonnontieteiden asemaa klassisten tieteiden rinnalla, mutta valistuksen myötä syntyneen vaurauden myötä myös humanistinen tutkimus eteni Henrik Gabriel Porthanin vauhdittamana. Hän loi perustan historian, kansanrunouden, filologian ja estetiikan tutkimukselle.

- Valtio alkoi tukea taidetta Suomessa 1800-luvulla. Taiteilijoille myönnettiin työskentely- ja matkapurahoja ja taiteilijapalkintoja. Samalla taideasioita koskevan päätöksenteon avuksi omaksuttiin lautakuntamuoto arvioimaan taiteellista tasoa. Kulttuuripoliittikka oli alkuvaiheissaan nimenomaan taidepolitiikka. Kulttuuripoliittikan käsitettä alettiin käyttää vasta 1900-luvulla.

Kansainväliset kansallisromanttiset virtaukset ja kansallisvaltioaate ulottuivat Suomeen. Kansan parista kerätty kulttuuriperintö nähtiin tärkeänä hyödynnettävänä resurssina. Taiteen tukeminen kytkeytyi alkuvaiheissaan vahvasti kansallisvaltiokehitykseen ja pyrkimykseen vahvistaa kansallista identiteettiä. Taide oli peili, josta kehkeytyvä ja sittemmin itsenäistyvä kansakunta katsoi itseään ja vertaili itseään muihin kansakuntiin. Tarve rakentaa yhtenäiskulttuuria kansallisesta tarpeesta ohjatun herooisen kaanonin kautta painoi alleen kulttuurisen moniäänisyyden.

- Saksalaisesta 1600-luvulla luterilaisuuden protestiliikkeenä syntyneestä pietistisestä traditiosta orasti Suomessa 1700-luvun lopulta alkanut ja 1800-luvulla kansanliikkeeksi kasvanut herätysliikkeiden traditio,

joka elvytti ja voimisti kansan omaa kulttuurista traditiota, ilmaisua ja tulkintaa. Tältä perustalta kasvoivat esiin yhteisölliset liikkeet ja kansasta lähtevä omaehtoinen kulttuuri: työväenkulttuuri, talonpoikaiskulttuuri ja nuorisoseuraliike, joiden vaikutus oli voimakas 1800-luvun lopulta alkaen.

- Kansalaissodan syvät ristiriidat yhdessä kasvavan teollistumisen ja kaupungistumisen kanssa syvensivät 1900-luvun alussa syntyneiden kulttuuristen liikkeiden vastakkainasettelua ja vahvistivat niiden omaa yhteisöllistä identiteettiä. Vuosisadan alkupuolella kulttuurin kehitykseen vaikuttivat myös kansallissosialismin nousu ja nationalismi, heimoaate ja kansalliset heroiset ihanteet. Kansakunnan luomis- ja itsenäistymisprosessi merkitsi oman paikan varaamista valtiollisesti ja kulttuurisesti. Tämän vuoksi korostettiin myös suomen kielen merkitystä, mikä aiheutti aikanaan ristiriitoja. Myöhemmin maan kaksikielisyys on nähty hyvänä esimerkkinä kielten hyödyntämisestä kulttuurin voimavarana.

- Vahvoina valtiollisina kulttuuripoliittisina toimina vaikuttivat yleinen oppivelvollisuus, kirjastolainsäädäntö ja kansanvalistustyö. Kouluista muodostui yhteisöllisiä kulttuurikeskuksia ja sivistystyön erittäin tehokas verkosto.

- Talvi- ja jatkosota nostivat esiin uuden yhteisöllisen yhtenäiskertomuksen tarpeen. Suuri kertomus pienen kansan sankaruudesta alkoi saada moniulotteisempia tulkintoja 1950-luvulla. Sodanjälkeinen voimakas teollistuminen ja maaltamuutto loivat vaurautta ja yhdessä lisääntyvän vapaa-ajan kanssa vähitellen edellytyksiä kansainvälisten yhteyksien kehittymiseen ja uusille kulttuurin muodoille ja ilmaisuille.

- Taiteen ja politiikan suhde pysyi etäisenä 1960-luvulle saakka. Korostettiin taiteen vapautta, eikä poliitikoillakaan ollut suurta kiinnostusta sitä kohtaan. Sotien jälkeen puolueet alkoivat kuitenkin korostaa omien viiteryhmiensä ja arvojensa mukaisia taideharrastustarpeita ja kulttuurin tehtäviä yhteiskunnassa. 'Uusi kulttuuripoliittikka' syntyi Ranskassa. Kulttuuripoliittikka nähtiin edelleen taiteen parhaimpien saavutusten kautta, mutta sen yhteiskuntapoliittinen huomioarvo alkoi nousta. Kulttuuria koskevien asioiden hallinnollista asemaa itsenäisenä politiikan alana vahvistettiin, ja näin tehtiin myös Suomessa 1960-luvun loppupuolelta alkaen. Kulttuurista käy-

tävään keskusteluun tulivat uusina aineksina mukaan tasa-arvo, kulttuuripalvelujen alueellinen saatavuus, populaarikulttuuri ja kansainvälisyys.

Kulttuuriympäristön vanhat rakenteet murtuivat kaupungistumisen, voimakkaan muuttoliikkeen sekä modernisaation ihanteiden myötä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia, interiöörejä ja miljöitä rikottiin ja taajamien kulttuurinen omalaimaisuus alkoi hävitä.

Opetusministeriöön perustettiin taidetoimisto (1965). Säädettiin laki taiteen edistämisen järjestelystä (voimaan 1968) sekä laki taiteilijaprofessoreista ja valtion taiteilija-apurahoista (1970). Myös valtion taidetoimikunnat ja läänien taidetoimikunnat perustettiin.

- Kulttuurin käsite otettiin käyttöön taiteen ohella 1970-luvulla kulttuuripolitiikan tehtäväalueen ja kehittämishaasteiden tunnistamiseksi. Hallinnonalana kulttuuripolitiikka tuli tunnustetuksi viimeistään 1970-luvulla. Se oli pieni mutta muutoin tasavertainen muiden rinnalla. Tämä tarkoitti myös sitä, että se asettui muiden politiikkalohkojen tapaan edistämään hyvinvointivaltion kehittämisen tavoitetta.

Käsitystä kulttuurista demokratisoitiin; siihen saivat vaikuttaa eri kansalaispiirien arvot, perinteet, tavat ja toiminnot. Muukin kansalaisyhteiskunnan kulttuurinen aktiivisuus kuin ammatillisesti tuotettu taide sai näin huomiota; puhuttiin taideväritteisyydestä, taiteesta ja sen lähialueista, taiteelle ominaisista ilmaisukeinoista sekä omachtoisesta harrastustoiminnasta.

Kulttuuridemokratian ohella kulttuuripolitiikaksi laajentuneessa taidepolitiikassa oli keskeistä kulttuuripalvelujen tasavertainen saatavuus demokraattinen kulttuuripolitiikka. Kulttuurin katsottiin kuuluvan kaikille. Tietotekniikka tuli kirjastojen kautta olennaiseksi osaksi kulttuuripalveluja 1970-luvulta alkaen.

Perinteisten kulttuuriympäristöjen tuhoaminen jatkui ja voimakas aluerakentaminen synnytti yhdenmukaisia lähiöitä. Maaltamuuttajien kulttuuriset juuret ja myös yhteydet aineettomaan kulttuuriperintöön heikkenivät tai katkesivat.

Vuonna 1980 säädetyn kulttuuritoimintalain perusteella kunnat saivat valtionosuutta toimialan tehtävien hoitamista varten, ja paikallista kulttuuritoimintaa ohjaamaan niihin tulivat kulttuurilautakunnat ja kulttuurisihiteerit. Kuntien itsehallinnon lisääminen

siirsi vastuun kulttuuripalvelujen järjestämisestä paikallishallinnolle.

Joukkotiedotuksen kasvanut merkitys vaikutti kulttuuripolitiikkaan, joskin siihen liittyvissä tehtävissä jouduttiin tekemään rajanvetoja liikennehallinnon kanssa.

- Kulttuuriteollisuuteen suhtauduttiin tässä kehitysvaiheessa vielä varauksellisesti mutta tilanne muuttui 1990-luvulla. Korkeakulttuuri ja populaarikulttuuri sekoittuivat ihmisten maku-, tyyli- ja kulutusvalinnoissa, ja tätä kautta myös kulttuuripolitiikassa. Yhteiskunnan moninaistuminen sisälsi päin ja myös lisääntyvän maahanmuuton myötä haastoi kulttuuripolitiikan yhtenäiskulttuurisen kertomuksen. Vastavasti kulttuuripolitiikan haasteena ei ollut enää niinkään kansallisen identiteetin vaaliminen kuin yksilöllisten identiteettivalintojen ja arjen kulttuurisuuden tukeminen.

Teknologinen kehitys ja internetin kaltaiset uudet viestintävälineet ovat lisänneet kulttuurin merkitystä kehitystekijänä 1990-luvulta lähtien sekä luoneet edellytyksiä uusien ylikansallisten kulttuuristen verkostojen ja alakulttuurien synnylle.

Kulttuuripolitiikan tavoitteeksi on tullut muiden tehtävien ohella kulttuurisen tuotannon, yritystoiminnan, työllisyyden, viestinnän ja tietoyhteiskunnan edistäminen. Kulttuuriteollisuutta ja kulttuurista tietoyhteiskuntaa koskevissa linjauksissa 1990-luvun lopulla korostettiin eri hallinnonalojen yhteistyötä, taiteen, tieteen, teknologian ja talouden yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta sekä taiteen ja kulttuurin sisältöjen merkitystä.

- Kulttuuripolitiikan tehtävät ovat 2000-luvulle tultaessa laajentuneet. Kulttuuripolitiikan ohella voidaan puhua kulttuurisesta yhteiskuntapolitiikasta, jossa kulttuuriset tavoitteet vaikuttavat koko yhteiskuntapolitiikan tehtäväkentän määrittelyyn. Vastaavasti kulttuuripolitiikka osallistuu yhteiskuntapolitiikan toteuttamiseen päävastuidensa ohella myös hallinnonala- ja sektorirajojen yli. Keskusteluun ovat tulleet mukaan eettiset ja ekologiset painotukset sekä kulttuuriset oikeudet osana sivistyksellisiä oikeuksia.

Kulttuurin painoarvo valtionhallinnon merkittävän sektorina lisääntyy, kun opetusministeriön nimi muuttuu vuonna 2010 opetus- ja kulttuuriministeriöksi. Kulttuuripolitiikka hallinnonalana toteuttaa

nykyisellään muiden hallinnonalojen tapaan valtionhallinnon tulosoajausjärjestelmää ja tuottavuustavoitteita. Kunnista on purettu lakisidonnaiset itsenäiset lautakunta- ja viranhaltijavelvoitteet, ja sijaan on tulut yhdistelmärakenteita ja ostopalveluita. Kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin rooli vahvistuu julkisen vallan rinnalla kulttuuripolitiikan määrittäjänä ja tavoitteiden toteuttajana.

- Uusina voimistuvina kulttuurisina trendeinä 2010-luvulle siirryttäessä voidaan jo nähdä voimakas monikulttuurisuuden kasvu, ylikansallisuuden voimistuminen sekä uusiyhteisöllisyyden nousu ja sosiaalisen median verkostojen kasvava merkitys niin kulttuurin jakelussa, kulutuksessa kuin tuottamisessakin².

Jokainen mennyt aikakausi on tuottanut omia tulevaisuuskertomuksiaan, joissa on aina käytetty myös taiteen ja kulttuurin myyttejä ja symboleja, yksilö- ja yhteisöankareita. Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintömme sekä tämänhetkinen kulttuuripuheemme kantavat mukanaan kaikkia näitä kerrostumia. Eri aikakausien kulttuuriset puhutavat eivät sulaudu yhteen, vaan ne ovat läsnä nykytodellisuudessa erilaisina, usein myös vastakkaisina ja ristiriitaisina painotuksina. Joskus on korostettu kansainvälisyyttä, joskus paikallisuutta. Historiassamme on ollut kulttuurisen avautumisen ja sulkeutumisen kausia, keskittämisen ja hajautuksen kausia. Milloin on nostettu esiin yksilöllinen luovuus ja taiteilijanerous, milloin vahvistettu yhteisöllisiä tuotantoja ja rakenteita, milloin pidetty tärkeänä taiteen itseisarvoa, milloin taas sen hyödynnettävyyttä. Kulttuuri on jatkuvaa aaltoliikettä erilaisen jännitteiden välillä.

Taiteen ja kulttuurin erilaiset puhutavat, painotukset ja jännitteet ovat aina aiheuttaneet ristiriitoja ja kiistoja. Tällä hetkellä, vuonna 2009, taiteen ja kulttuurin kentällä käydään kiihkeää keskustelua siitä, onko luovuuden ja taiteen itseisarvon ja kulttuurin taloudellisen ja yhteiskunnallisen sovellettavuuden ja hyödynnettävyyden välillä sovittamaton ristiriita eivätkä käsitteet tunnu kohtaavan.

Taidetta ja kulttuuria koskevassa puheessamme ja kohtaamisissamme on erilaisten traditioiden virta ja monenlaisten vanhojen kaanonien paino. Kansallisen valtion projektista asti on kerrottu suomalaisen kulttuurin homogeenisuuden suurta kertomusta, mutta todellisuudessa kulttuurissamme on aina ollut myös tästä kertomuksesta poikkeavia osa- ja alakulttuureja.

Menneisyyden kertomukset kulttuurista voivat toimia omien tulevaisuuskertomustemme avaimina. Ihminen lajityypillisine tarpeineen ei ole paljon muuttunut, vaikka kommunikaatiovälineet ja tuotantotavat ovat nopeutuneet. Ainakin voimme oppia sen, ettei meidän tarvitse pyrkiä epätoteen yhtenäiseen kertomukseen, vaan erilaisten kertomusten ja aidon kulttuurisen moninaisuuden hedelmälliseen vuorovaikutukseen. Kaikkina aikoina itseisarvoinen, kokeileva ja leikkivä luovuus, yhteisön kulttuuriset tavat, rakenteet ja käytänteet sekä luovuuden taloudelliset ja sosiaaliset sovellukset ovat olleet vuorovaikutuksessa ja hyödyttäneet toisiaan.

² Katso liite 4, Historiakatsaus.

5 Voimatekijät ja muutospaineet

Globaalit makromuuttajat vaikuttavat myös kulttuuriin ja taiteeseen sekä globaalilla, kansallisella että paikallisella tasolla. Ilmastomuutoksen ekologinen säätely, väestökehitys ja muuttoliike, globalisaatio, kansainvälisen keskinäisen riippuvuuden ja vuorovaikutuksen lisääntyminen, maailmantalouden kehitys, teknologinen ja poliittinen kehitys, monikulttuurisuus, yhteisöllisyyden kasvu, luovan talouden kehitys, mediaympäristö sekä eettisen arvopohjan muutokset luovat reunaehdoja ja muutospaineita yhteiskunnassa myös myös taiteen ja kulttuurin toimijoille.

Nämä tekijät muovaavat monin tavoin myös taiteen ja kulttuurin toimintaedellytyksiä, tuotantoa ja kulutusta. Taide ja kulttuuri toimivat ominaisluonteensa mukaan myös näitä ilmiöitä heijastavina ja kommentoivina, läntisissä demokratioissa suhteellisen vapaina, uutta ajattelua ja ratkaisuja edistävinä keskusteluareenoina. Taiteen ja kulttuurin ilmiöt voivat poliittisista painotuksista riippuen toimia myös kontrolloituina ja valtarakenteita säilyttävänä vyöhykkeinä.

Keskeisimmiksi kulttuurin kehitykseen ja muutospaineisiin vaikuttaviksi näkökulmiksi on aineistoista nostettu kuusi makromuuttajaa:

- ilmastonmuutos ja ympäristö
- väestökehitys
- globalisaatio
- yhteisöllisyys
- luova pääoma
- teknologia

Näiden lisäksi selonteossa tullaan pohtimaan reilua kulttuuria ja kulttuurisia oikeuksia.

5.1 Mahdollisuuspilvet

Kulttuurin ja taiteen tulevaisuuden keskeisimmiksi mahdollisuuksiksi ja voimatekijöiksi nousee kolme asiaa:

- Kestävä kulttuuri on luovan toimintaympäristön kivijalka.
- Kulttuurien kirjo ja moninaisuus ovat luovan pääoman ydin.
- Ihmisten luovien taitojen kouluttaminen ja työskentelyedellytykset ovat yhteiskunnan luovuuden perusta.

Tulevaisuuden mahdollisuuspilvet

6 Ilmastonmuutos ja ympäristö

Ihminen on muuttanut ekosysteemien hiilikiertoa. Vuoden 1750 jälkeen hiilidioksidipitoisuus on maapallolla noussut 34 %. Kasvusta 60 % on tapahtunut vuoden 1950 jälkeen. Ilmastonmuutos muuttaa vuosisadan loppuun mennessä ekosysteemejä merkittävästi. Kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n ennusteen mukaan vuosina 1990-2100 keskilämpötila nousee 1,1 - 6,4 astetta yli esiteollisen ajan tason ja merenpinnan nousu on 8-88 senttimetriä. Lämpötilan nousun osalta riskirajana pidetään kahta astetta. Tämä edellyttää erittäin merkittäviä päästövähennyksiä etenkin, kun suurinta osaa kahden asteen noususta ei enää ehditä estää nopeinkaan toimenpitein. Ilmastonmuutoksen laskenta- ja arviointimallit eivät myöskään pysy mukana nopeassa muutoksessa ja poliittikkatoimet reagoivat hitaasti jopa vanhoihin laskelmiin. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana ovat toteutuneet arvioihaarakoiden pessimistisimmät oletukset.

Norjan Riksentikvaren vetää Pohjoismaisen ministerineuvoston tukemaa ensimmäistä yhteispohjoismaista hanketta Effekter av klimaendringer på kulturminner og kulturmiljø(2007-2010), joka selvittää ilmastonmuutoksen vaikutusta kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöön. NorACIAN skenaarioiden mukaan yleisilmasto lämpenee Pohjoismaissa ja alueen vuotuiset sademäärät kasvavat noin 10 %. Jäävuorten sulaminen ja meriveden terminen laajentuminen nos-

tavat merenpintaa. Tuulet voimistuvat Pohjanlahden ympärillä ja Pohjois-Skandinaviassa varsinkin talvella. Jääolosuhteiden ankaruus vähenee ja jäätalven kesto lyhenee etelärannikolla noin puoleen ja Pohjanlahdella 70–80 % nykyisestä.

Suomessa vuosikeskilämpötila on kohonnut 1800-luvun puolivälistä noin asteen ja muutos on ollut nopeinta 1970-luvulta lähtien. Ilman lämpötilan nousee eri ennusteiden mukaan vuosina 2010–2100

jaksoon 1969-1990 nähden jaksolla 2010–2039 1,3–3,1 °C, jaksolla 2040–2069 1,8–5,2 °C ja jaksolla 2070–2099 2,4–7,4 °C. Suomen talvet lämpenevät jopa 2,5 °C koillis- ja 1,5 °C eteläosissa. Sademäärät kasvavat Suomessa jaksolla 2040–2069 1–28 % ja vuosien 2070–2099 välillä 6–37 %. Sadepäivien ja rankkasateiden määrä lisääntyy. Lumipeitepäivien määrä vähenee vuosisadan loppupuolelle mentäessä 20–40 % nykyisestä. Etelä-Suomessa lumipeiteajan oletetaan lyhenevän noin kaksi kuukautta ja lumen syvyyden pienenevän kolmannekseen. Maksimituulen nopeuden ennustetaan kasvavan 15 %. Suomen länsirannikolla maankohoaminen hillitsee jossain määrin merenpinnan nousua ja meritulvia. Lumen vähetessä jokien kevättulvat pienenevät. Suurimmat tulvat Etelä-Suomessa aiheutuvat kesän ja syksyn rankkasateista. Tulvariski kasvaa suurten järvien (Saimaa, Päijänne, Näsijärvi) alueella.

Ilmastonmuutoksen vaikutus kulttuuriympäristöön

Kulttuuriympäristö on yhteisön ja yksilön tradition ja identiteetin rakentumisen lähde. Se toimii luovuuden resursseina osana sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Ilmastonmuutos vaikuttaa kulttuurimaisemaan, perinnebiotooppeihin, muinaisjäänneksiin sekä koko rakennettuun kulttuuriympäristöön olipa kyse sitten kulttuuriperintöön kuuluvista rakennuksista ja suojelukohteista, miljöistä tai uudisrakentamisesta ja kaavoituksesta.

Suomalaisessa kulttuurimaisemassa rakennetut alueet ja perinnebiotoopit liittyvät toisiinsa. Perinnebiotooppeihin liittyy sekä biologisia että kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Perinnemaisemat ovat Suomen uhanalaisin luontotyyppi.

Ilmasto- ja energiapoliittiset tekijät sekä uusiutuvat energialähteet vaikuttavat kulttuurimaisemaan. Ilmaston lämpeneminen ja kosteuden lisääntyminen, nopeat lämpötilan vaihtelut, sateet, tulvat, tuulet ja eroosio aiheuttavat rakennetulle ympäristölle erilaisia bioottisia ja abioottisia uhkia perustusten kestävyysden, korroosion, lahoamisen, homehtumisen ja tuhohyönteisten myötä.

Ilmastopakolaisuus ja monikulttuurisuus

Arvioiden mukaan merenpinnan nousu, aavikoituminen, jäätiköiden sulaminen, ruokahuollon vaarantuminen, infrastruktuurien pettäminen ja äärimmäiset sääilmiöt ajavat jopa 200 miljoonaa ihmistä ilmastopakolaisiksi vuoteen 2050 mennessä. Nopeasti tapahtuva muutos koskettaa myös Suomea ja vaikuttaa väestökehitykseen sekä lisää väestön monikulttuurisuutta. Tämä luo paineita kulttuuripalvelujen kielellisesti, kulttuurisesti ja alueellisesti tasa-arvoisen saatavuuden järjestämiseen.

Ilmastonmuutoksen vaikutus kulttuurin kulutukseen ja tuotantoon

Ilmastonmuutos ja kestävä kehityksen trendi ovat vaikuttaneet globaalin tietoisuuden kasvuun. Eettinen ja ekologinen kulutus lisääntyy. Erityisesti nuorten keskuudessa on nähtävissä ”uuspauperismia” eli kulutuksen tietoista rajoittamista. Kierrätys, uusiokäyttö,

autenttisuuden arvostus, itse tekeminen, ”tuunaus”, vanhat tekniikat ja käden taidot ovat nuorten vahvoja trendejä. Taloudellisen jatkuvan kasvun mahdollisuuksista, edellytyksistä ja rajoista keskustellaan voimakkaasti. Teollistuneissa maissa tutkimusta on voimakkaasti suunnattu päästöttömien ratkaisujen kehittämiseen. Elinkeinoelämä ja kauppa vastaavat uuteen kysyntään kehittämällä kilvan tuotekehityksessä ja markkinoinnissa Clean industry -konsepteja ja tuotteita. Aineeton tuotanto, vaihdanta ja jakelu kasvavat.

Kulttuuri on luokiteltu lähtökohtaisesti ekologisesti hyväksyttäväksi aineettomaksi tuotannoksi ja kulttuurisen vaihdannan kasvua pidetään ekologisesti sinänsä kestäväenä, mutta edelleen puuttuu kokonaisvaltainen näkemys siitä, mitä kaikkea kestävä kehitys voi taiteessa ja kulttuurissa merkitä. Taiteen ja kulttuurin sisältöihin on tuotu ympäristön tilaa koskevia keskustelun avauksia ja herätteitä. Erityisesti taiteen uudet muodot sekä taiteen ja tieteen tiivistyvä yhteistyö esimerkiksi biotaiteessa ovat ottaneet kantaa ilmastonmuutokseen, luonnon ymmärtäminen ja sen rakenteiden hyödyntäminen ovat uuden taiteen keskeisiä lähteitä.

Monilla festivaaleilla sekä erilaisissa kulttuuri- ja taidetapahtumissa kestävä kehitys ja ympäristöystävällisyys on otettu huomioon. Taide ja kulttuuri aiheuttavat tosiasiaassa myös paljon ympäristökuormitusta, koska kulttuurikohteisiin tutustuminen ja kulttuuritapahtumiin osallistuminen ovat olennainen osa matkailua. Liikkuvuus ja kohtaamiset ovat kuitenkin kulttuurisen vuorovaikutuksen olennainen osa. Virtuaalisuus, verkkoviestintä ja sosiaalinen media ovat lisänneet mahdollisuuksia kulttuuriseen vuorovaikutukseen, tuotantoon ja jakeluun ilman ympäristökuormitusta, mutta ne eivät tulevaisuudessa poista kokonaan fyysisen kohtaamisen tarvetta.

Eettinen ja ekologinen design ovat tulevaisuudessa merkittäviä menestystekijöitä. Taiteessa on jo nyt hyödynnetty paljon materiaalien uusiokäyttöä. Muotoilussa ja rakennustaiteessa kestävä kehitys haastaa löytämään uusia tuotantotapoja, menetelmiä ja materiaaleja luonnon ja ympäristön ehdoilla. Autenttisuus, vanhat taidot ja tekniikat ovat nousussa. Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö voivat toimia uuden ekologisen sivistyksen, kulttuurisen ymmärryksen ja kestävä luovan tuotannon resursseina. Museoiden pe-

rusluonteeseen kuuluvat kestävien arvojen vaaliminen, inhimillisen pääoman kasvu, sivistyksen välittäminen, kulttuuriperinnön, kulttuurisen moninaisuuden ja kulttuuri-identiteetin vaaliminen. Hitaus, hiljaisuus, akustisen ympäristön suunnittelu, lähituotanto ja -kulutus, lähiruoka ja ruokakulttuuri ovat jo vahvoja trendejä.

Esittävässä taiteessa pohdinnan kohteeksi nousee, onko mielekästä liikuttaa esitystä vai yleisöä. Onko mahdollista saada esitystekniikkaa paikallisesti, vai kuljettaa sitä.

Taiteen ja kulttuurin vaihdossa ja viennissä olisi myös hyvä ottaa huomioon kestävä kehitys. Onko tarpeen lähteä valtaamaan uusia areenoita Aasiaan vai olisiko hyvä parantaa Pohjoismaista yhteistyötä ja käyttää paremmin hyödyksi jo olemassa olevaa verkostoa.

Muutospaineet

- Uhanalaisten kulttuuriperintökohteiden luettelointi ja suojelu
- Restaurointi- ja suojelukohteiden turvallisuuskorjaukset
- Kulttuuriperintökohteiden riskienhallinta
- Kulttuuriperintökohteiden erityiskohtelu energiatehokkuusvaatimusten kannalta
- Kulttuurihistorialliset miljööt yhdyskuntarakenteen tiivistämisen kannalta
- Kulttuuriperinnön digitointi
- Kulttuurin (kulttuuritapahtumat, kulttuurituotanto ja tuotteet) hiilijalanjäljen laskeminen
- Kestävä kulttuurimatkailu
- Aineettoman tuotannon kasvu
- Eettinen ja ekologinen design
- Digitaalisen jakelun lisäys
- Digitaalinen alueellinen infrastruktuuri
- Monikulttuurisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden edellytykset
- Kielten asema

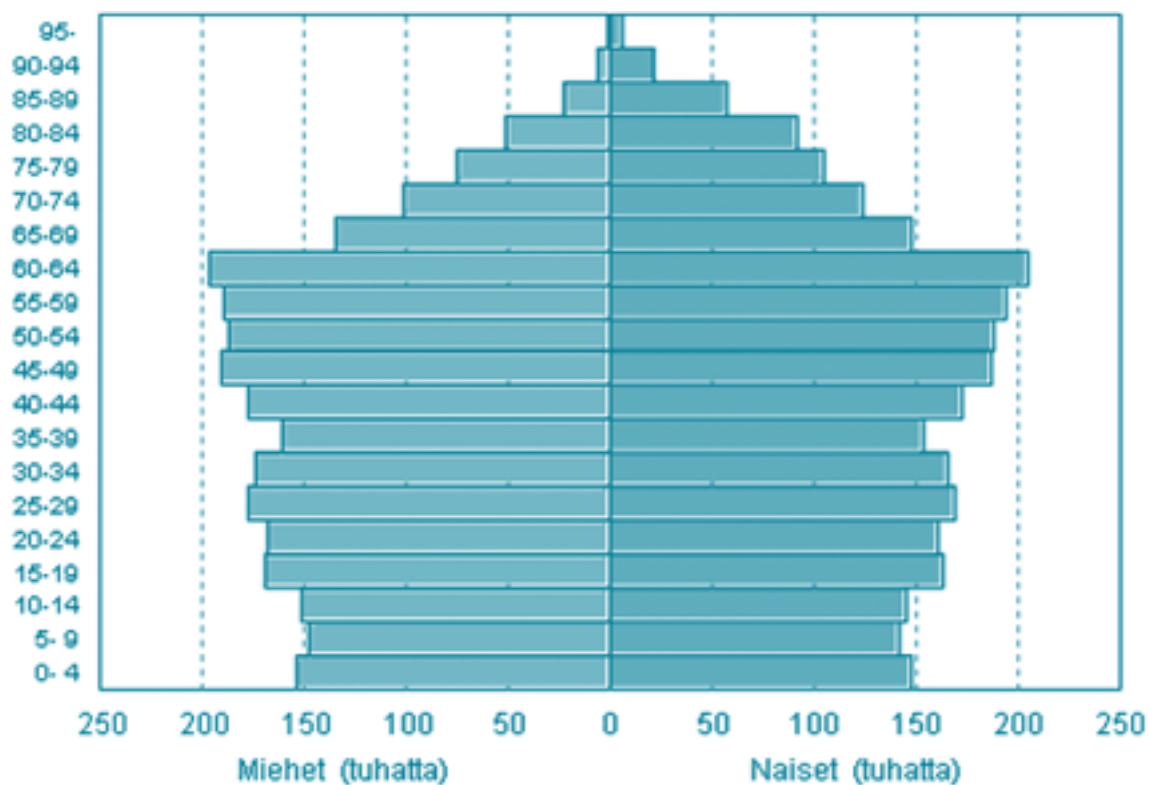
7 Väestökehitys

Suomen väkiluku ylittää 6 miljoonan asukkaan rajan vuonna 2042, jos väestökehitys jatkuu nykyisen kaltaisena. Väestökehitys tulee vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin. Eläkeläisten ja maahanmuuttajien määrä kasvaa. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan kuolleiden määrä ylittää syntyneiden määrän vuonna 2034, mutta nettomaahanmuutto pitää sen jälkeen edelleen yllä väestönkasvua. Nettomaahanmuutoksi on oletettu 15 000 henkeä vuodessa. Suomen kansalaisia ulkomailla asuu noin 250 000.

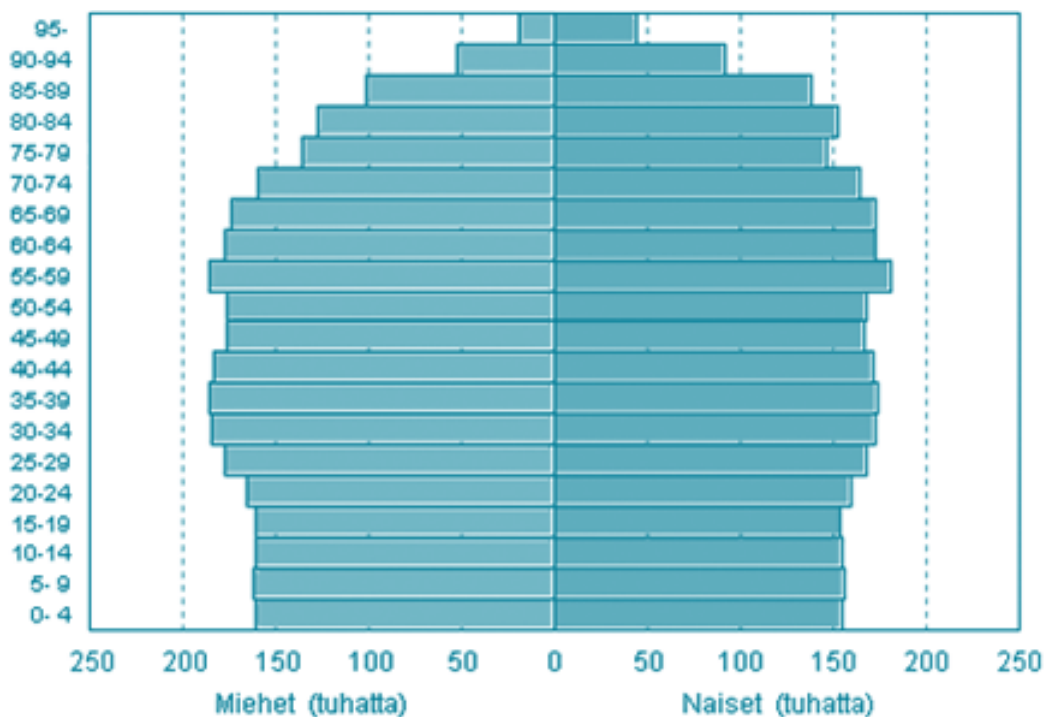
Yli 65-vuotiaiden tämänhetkinen määrä väestöstä on 17 % ja sen arvioidaan nousevan vuoteen 2040 mennessä 27 %:iin. Samaan aikaan työikäisten (15-65-vuotiaat) määrä alkaa vähetä vuoden 2010 jälkeen suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Vuoteen 2040 mennessä työikäisten osuus vähenee nykyisestä 66 %:sta 58 %:iin. Eläkeikäisten määrä lähes kaksinkertaistuu vuoteen 2060 mennessä. Yli 85-vuotiaiden määrän väestöstä ennustetaan nousevan nykyisestä 108 000:sta 463 000:een.³

Väestöllinen huoltosuhde eli lasten ja eläkeikäisten määrä sataa työikäistä kohden oli vuoden 2008 lopussa 50,3. Ennusteen mukaan vuonna 2016 huoltosuhde nousisi 60,4:ään, vuonna 2026 70,5:een ja vuonna 2060 se olisi jo 79,1. Eläkeläisten osuuden kasvu merkitsee sosiaali- ja terveysmenojen kasvua sekä julkisen sektorin niukentuvaa rahoitusta muilla politiikkalohkoilla, mutta kun ilmiö on varsin uusi maailmassa, sen muista vaikutuksista tiedetään verrattain vähän. Sosioekonomiset tekijät muuttavat eri ikäryhmien asemaa ja tällä hetkellä erityisesti lapsiperheiden köyhyys ja lasten hyvinvointi ovat nousemassa huolenaiheiksi.

³ Väestötilastot 2009, Väestöennuste 2009-2060, Tilastokeskus, julkaistu 30.09.2009, http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html,

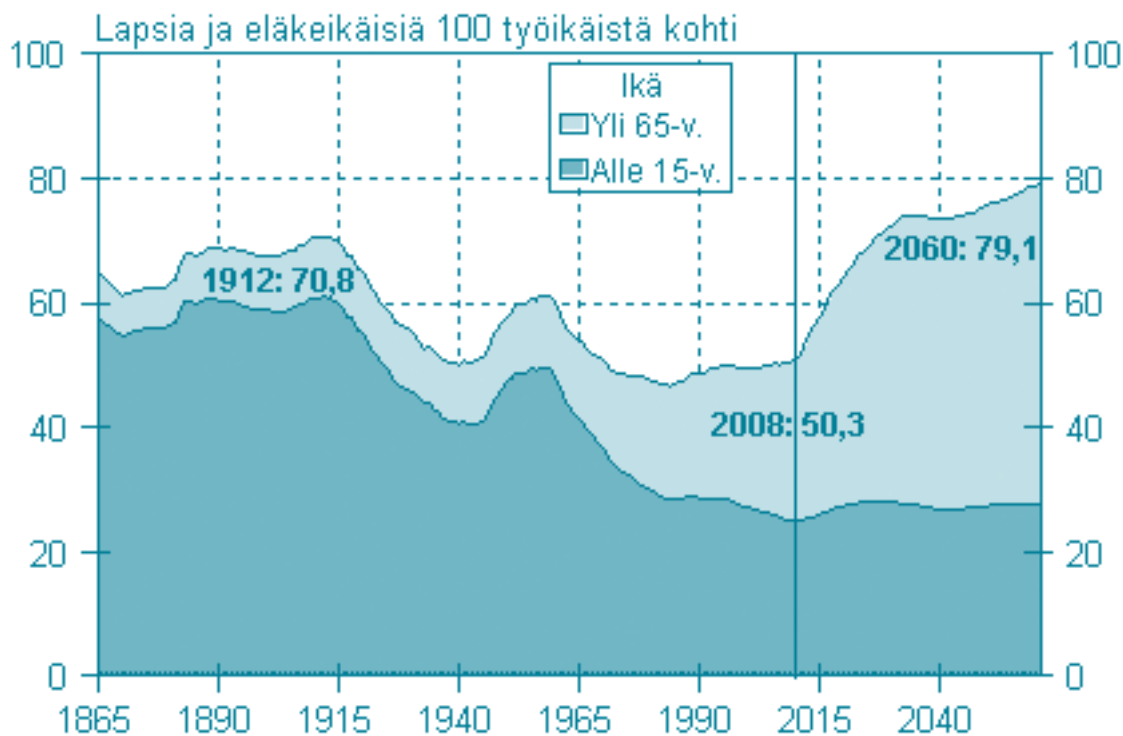

Kuvio 1. Väestö iän ja sukupuolen mukaan 2010, ennuste 2009⁴

Kuvio 2. Väestö iän ja sukupuolen mukaan 2050, ennuste 2009

⁴ Väestötilastot 2009, Väestöennuste 2009-2060, Tilastokeskus, julkaistu 30.09.2009, http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html

Kuvio 3. Väestöllinen huoltosuhde 1865–2060⁵

Väestön ikääntymisen myötä perinteisten ydinperheiden määrä vähenee, asutokunnat pienenevät ja yksin asuvien määrä kasvaa. Tämä vaikuttaa yhdyskuntarakenteeseen, elämäntapaan ja kulutukseen. Helsingissä asutokunnan keskikoko on jo alle kahden ja muualla maassa kehitys on hitaampaa, mutta samansuuntaista. Asutokuntien määrän ennustetaan kasvavan 10–16 % välillä 2000–2030. Asutokuntaan kuulumattomien määrä kasvaa eniten vanhimmissa ikäryhmissä. Perheettömien määrän arvioidaan kasvavan välillä 2000–2030 19–35%. Pariskuntien määrä vähenee alle 55-vuotiaiden ja lisääntyy yli 54-vuotiaiden joukossa. Kahden vanhemman lapsiperheiden määrä vähenee ja yksinhuoltajaperheiden määrä laskee.⁶

Maahanmuutto

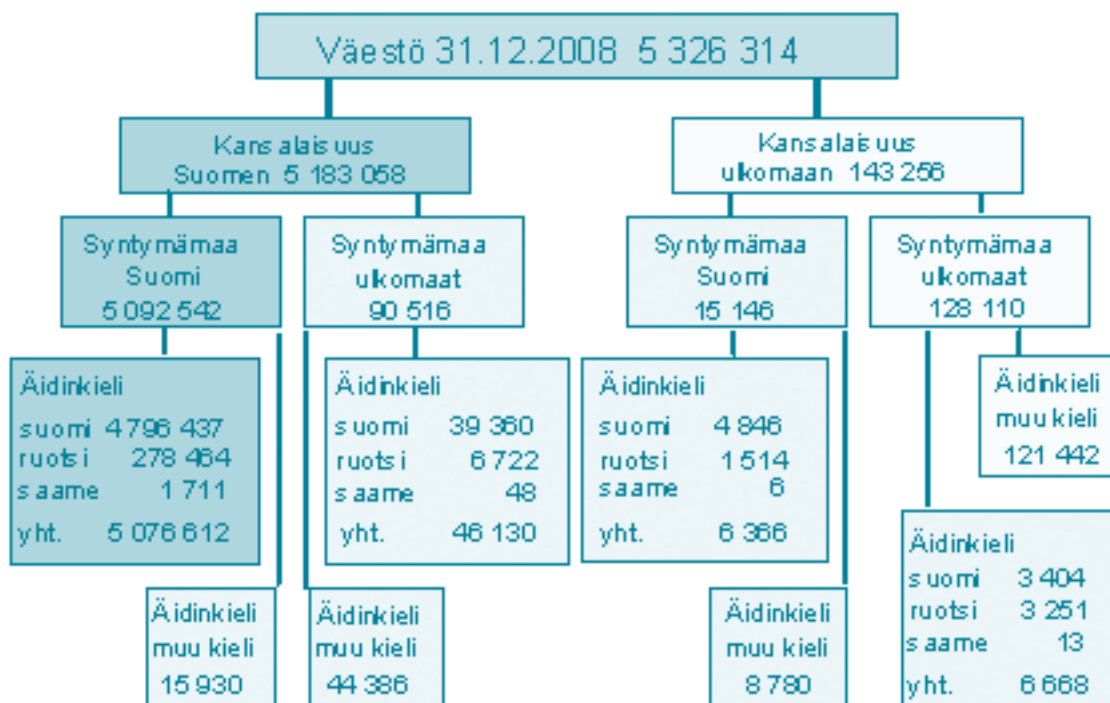
Suomeen muutti ulkomailta vuoden 2008 aikana 29 100 henkeä. Nettomaahanmuuttoa kertyi vuoden 2008 aikana yhteensä 15 450 henkeä, mikä on määrällisesti eniten sotien jälkeen. Vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä nettomaahanmuutto oli 400 henkeä suurempi kuin vuotta aiemmin.⁷ Vieraskielinen väestö on iältään kantaväestöä nuorempaa.

Maahanmuutto Suomeen tulee lisääntymään. Väestön liikkumiseen lähivuosikymmenten aikana liittyy kuitenkin suuria epävarmuustekijöitä. Esimerkiksi ilmastopakolaisten määrästä maailmassa on esitetty erilaisia arvioita, jotka yltyvät jopa satoihin miljooniin pakolaisiin. Tässä mitassa toteutuvat kansainvaellukset tulevat toteutuessaan vaikuttamaan ennakoimattomalla tavalla myös Suomeen.

⁵ Väestöennuste 2009 - 2060, Tilastokeskus, julkaistu 30.09.2009, http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html

⁶ Virta, 2006.

⁷ Maahanmuuttoa ja muuttovoittoa ennätysmäärä 2008, Julkaistu: 20.5.2009, http://www.stat.fi/til/vamuu/2008/vamuu_2008_2008-12-30_tie_001_fi

Kuvio 4. Suomen väestö 2008⁸

Alueiden kehitys

Väestökehitys kytkeytyy alueiden kehitykseen, elinkeino- ja hyvinvointipolitiikkaan sekä palvelurakenteen luomiseen. Suuri poliittinen kysymys on pääkaupunkiseudun, alueiden kasvukeskusten, lähiöiden, maaseudun, kylien ja syrjäseutujen elinkeino- ja palvelurakenteen sekä logistiikan tasapainoinen ratkaiseminen. Aluepolitiikan kautta luodaan aluerakenteen instituuttien: valtion aluehallinnon, maakuntien liittojen ja kuntien suhteiden ja toimivallan järjestys, joka määrittelee kehittämisen tavoitteet ja suunnan.

Suomessa itsenäisen valtion aluerakenteen historiassa voidaan hahmottaa kolme vaihetta. Voimakkaasti valtiojohtoisen vaiheen keskiössä olivat maaseutu ja alueet 1950-luvulle saakka. Toista vaihetta luonnehtivat 1960-luvulta 1990-luvun alkuun vallan hajauttaminen sekä pyrkimys hyvinvointivaltioon, tasa-arvoon ja palvelujen saatavuuteen kautta maan. Monetaristisen talouspolitiikan myötä versoi 1990-luvulla kilpai-

luvaltiokehitys, jonka myötä alueet hahmottuivat yksittäisten paikkojen verkostoina. Valtion, paikkakuntien ja alueiden sidos heikentyi ja maaseutuvetoisesta aluepolitiikasta siirryttiin kaupunki- ja aluekeskusvetoiseen rakenteeseen. Urbanisuudesta tuli vallitsevan puhunnan normi ja malliksi muodostui kansallisen kaupunkiverkon kehittäminen.

Hyvinvointikeskeisen aluepolitiikan ja koko Suomen asuttuna pitämisen ristiriita suhteessa kilpailulähtöisen palvelurakenteen kehittämiseen on tulevaisuuden haaste. Tällä hetkellä puhunta suuntautuu kansainvälistä kilpailua korostavan metropolivaltion kehittämiseen ja sen myötä yhä suurempaan keskittämiseen. Kansallinen kaupunkiverkko kilpailutekijänä vaihtuu kansalliseksi metropolialueeksi. Tämä merkitsee tulevaisuudessa alueiden erilaistumista ja alueellista palvelurakennetta vahvistavien instituutioiden purkamista.⁹

⁸ Väestötilastot, Väestörakenne, 2008, Suomen väestö 2008, Tilastokeskus, julkaistu: 27.3.2009, http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html

⁹ Moisio, 2009

Väestö kasvaa eniten Ahvenanmaalla ja Uudella- maalla ja pienenee eniten Etelä-Savossa ja Kainuussa. Suomessa 1960-luvulta alkanut vanhan maaseutu- maisen aluerakenteen hitaasti edennyt murrosvaihe kulminoituu. Kaupungistumisaste on vielä kansain- välisesti vertailtuna pieni, mutta kaupungistuminen ja aluerakenteen muutos jatkuvat ja väestö keskittyy suuriin kasvukeskuksiin.

Helsingin seudun väestökehityksessä merkittäviä seikkoja ovat muuttotappio ulommalle työmarkkina- alueelle (Uudenmaan pääkaupunkiseudun ulkopuolel- la sijaitsevat kunnat, Itä-Uusimaa, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnat) sekä Helsingin muutto- tappio pääkaupunkiseudun muihin kuntiin.

Maahanmuuttajat ovat keskittyneet voimakkaasti suuriin kaupunkeihin, erityisesti pääkaupunkiseu- dulle. Ulkomainen muuttovoitto oli vuonna 2008 pääkaupunkiseudulla 6 400 henkeä, josta 3 600 eli 57 % tuli Helsinkiin. Tällöin yli 10 %:lla Helsingin väestöstä oli maahanmuuttajatausta. Ennusteiden mu- kaan joka neljäs pääkaupunkiseudun asukas on maa- hanmuuttajataustainen vuonna 2025.

Euroopan Unionin rakenne- ja aluepolitiikka ovat merkittävästi vaikuttaneet Suomen aluepolitiikan ke- hitykseen. Koheesio- ja aluepolitiikan tavoitteina oh- jelmakaudella 2007–2013 ovat lähentyminen (EAKR, ESR ja koheesiorahasto), alueellinen kilpailukyky ja työllisyys (EAKR ja ESR) sekä alueellinen eurooppa- lainen yhteistyö (EAKR). Kuntaliitto on painottanut EU:n tulevaisuuden haasteina alue- ja rakennepolitiikan jatkumista koko EU:n alueella, alueiden erityis- piirteiden huomioon ottamista, vahvempaa demo- kraattista ohjausta, strategisten kehittämistavoitteiden painottamista ja keveämpiä rakenteita.

Komission esitys kauden 2014–2020 rahoituske- hyksestä ja alue- ja rakennepolitiikan uudistuksesta annetaan keväällä 2011. Unionin aluepolitiikan tu- levaisuudesta käydyssä keskustelussa on korostettu sosioekonomisten erojen tasoittamista, kilpailukykyä ja kytkentää Lissabonin strategian tavoitteisiin sekä yksinkertaisempaa toimeenpanojärjestelmää.

Myös aluekehitykseen liittyy epävarmuustekijöitä. Onko makroalueyhteistyö lainkaan tulevaisuuden toi- mintatapa? Palaako maaseudun kehittäminen vahvem- min osaksi aluepolitiikkaa? Jäävätkö jotkut nyt asutut alueet lähes täysin asumattomiksi? Suomen kannalta

keskeinen kysymys on pohjoisten harvaan asuttujen alu- eiden tulevaisuudesta EU:n alue- ja rakennepolitiikassa.

Väestökehityksen kulttuuriset vaikutukset

Ikäryhmien kulttuuripalvelut

Suomessa on ollut tapana tarkastella väestöä ikäluo- kittain ja hahmottaa tältä pohjalta myös ihmisten tar- peita sekä suunnitella palvelurakenteita sen mukaan. Yleisen puhunnan ja myös politiikkatoimenpiteiden yhtenäiskäsitteitä ovat olleet esimerkiksi sotasukupolvi tai suuret ikäluokat. Tämä puhetapa on suhtautunut ihmisiin kulttuuria kuluttavina laumoina ja ohjannut osaltaan kulttuuritarjonnan suunnittelua ja tarvekar- toitusten perusrakenteita. Iän käsite on monisyinen. Sillä voidaan tarkoittaa kronologista kalenteri-ikää, biologista, sosiaalista, persoonallista tai subjektiivisesti koettua ikää.

Todellisuus on kuitenkin moni-ilmeisempi. Ole- tusta suomalaisen kulttuurin homogeenisuudesta tai tietyn ikäpolven kulutustottumusten yhtenäisyydestä on ohjannut karkea keskiarvoajattelu, joka ei ole toi- miva tulevaisuuden kulttuurisia haasteita. Jokaisessa ikäryhmässä suhde kulttuuriin on moniulotteinen. Osallisuus kulttuuriseen merkityksenantoon on sekä osa yhteisöön kuulumista että yksilöllisen identiteetin rakentumista. Kulttuuritarpeet ovat siis myös syvästi yksilöllisiä eikä kuuluminen tiettyyn kronologiseen ryhmään määritä ihmisten kulttuurin kulutusta. Tule- vaisuudessa kulttuurisen identiteetin hahmotuksessa ja rakentumisessa monet muut tavat kuulua yhteisöihin ja ryhmiin ovat ikää olennaisempia.

Kulttuurikansalaisuus

Koko väestön kulttuuripalvelujen järjestämisen olen- naisia jokamiehen oikeuksia ovat seuraavat :

- osallisuus kulttuuriperintöön
- yhteisön kulttuurisena kansalaisena toimimisen perustaidot, -tiedot ja -kyvyt
- osallisuus yhteisiin kulttuuripalveluihin
- edellytykset omaan kulttuuriseen merkityksenantoon

Nuorten osallisuus kulttuuriin ja taiteeseen

Opetusministeriön, Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisosaian neuvottelukunnan vuosittain julkaisema Nuorisobarometri keskittyi vuonna 2009 nuorten suhteeseen taiteeseen ja kulttuuriin. Perusjoukkona olivat 15-29 -vuotiaat nuoret koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Sitä varten haastateltiin 1900 nuorta. Barometrin tulokset ovat kiinnostavia, koska pohja kulttuurin kulutustottumuksiin syntyy nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Vuonna 2035 nämä nuoret ovat 40-55 -vuotiaita ja yhteiskunnan keskeisiä toimijoita. Barometrin tulokset kertovat taiteen ja kulttuurin merkityksen kasvusta elämän ja arjen itsestään selvänä osana. Kulttuurinen käänne - taiteen ja kulttuurin merkityksen vahvistuminen kaikilla yhteiskunnan aloilla - on tulevaisuutta pohdittaessa vahva viesti.

Kulttuuripalveluiden merkitys nuorten elämässä kasvoi vuodesta 1999 vuoteen 2009. Nuorten tulevaisuusviestinä oli luovien ja taiteellisten aineiden lisääminen kouluissa. Peruskoulussa pitäisi olla enemmän taideopetusta. Nuorten enemmistön mielestä taide on nimenomaan itseisarvo eikä sitä pitäisi lähestyä välittömän hyödyn tavoittelemiseksi. Taidetta ei koeta erilliseksi alueeksi, vaan se on osa jokapäiväistä elämää. Se tuottaa iloa, elämyksiä, onnistumisia, itseilmaisua, itsetuntemusta ja mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskuntaan. Nuoret ovat muita valmiimpia uskomaan taiteen merkityksellisyyteen sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Myös yhteisölliset syyt, kuten yhdessä tekeminen, kavereiden saaminen ja tapaaminen olivat tärkeitä. Julkisuuden saaminen kiinnosti vain joka kymmenettä nuorta.

Kahdella kolmesta nuoresta oli jokin luova harrastus, 40 %:lla niitä oli useampi kuin yksi ja joka kymmenennellä yli viisi. Yleisimpiä luovan toiminnan muotoja olivat käsityöt, soittaminen, valokuvaus, piirtäminen tai muu kuvataide. Nuorten tärkeimpiä kulttuuripalveluita olivat konsertit, kirjastot ja televisio ja kiinnostavimpia aktiviteetteja sirkus, näytteleminen tai graffitit. Harrastus oli jokaviikkoista. Nuorilla nai-

silla oli enemmän luovia harrastuksia ja he harrastivat miehiä säännöllisemmin. Yleisin este kulttuuriharrastukseen osallistumiselle oli ajan puute. Muita esteitä olivat harrastuksen kalleus tai harrastusmahdollisuuksien puuttuminen kotipaikkakunnalta.

Ikääntyvän väestön kulttuuripalvelut

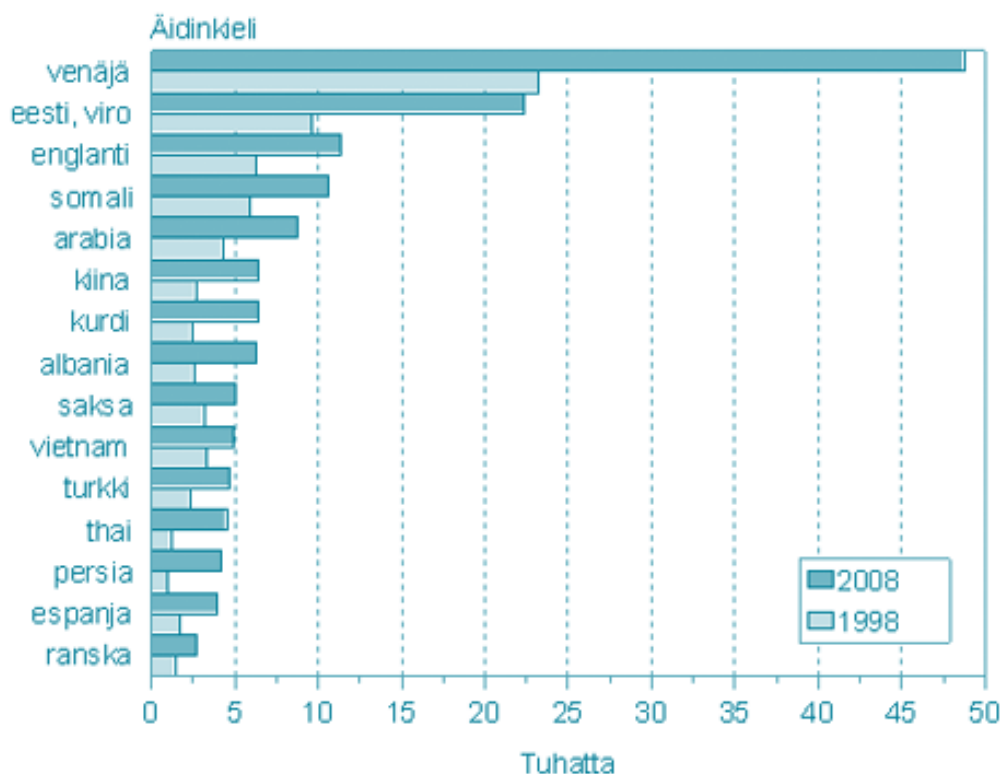
Suuret ikäluokat eläköityvät 2010 - 2015 ja odotettavissa olevan eliniän mukaan elävät noin 2030 - 2035 saakka. Ikääntyvällä väestöllä on suuri hiljaisen kulttuurisen tiedon ja kulttuuriperinnön luovuuspääoma. Ikääntyvät ihmiset elävät yhä pidempään terveinä ja toimintakykyisinä ja heidän loppuelämän odotuksissaan kulttuurin osuus on merkittävällä sijalla. Työelämän jälkeen seuraa uusien aktiviteettien, jo hankitun kulttuurisen tiedon uuden hyödyntämisen, oman identiteetin summaamisen ja uuden luovan toiminnan ja yrittämisen aika.

Tulevaisuudessa eläkeläiset ovat yhä terveempiä ja monella on halu ja tahto käyttää taide- ja kulttuuripalveluita. Eläkeläisten kasvava määrä on taiteelle ja kulttuurille haaste ja mahdollisuus, joka vaikuttaa taide- ja kulttuuritarjontaan ja -palvelujen järjestämiseen. Lähtökohtana on ikääntyvien ihmisten oman kulttuurisen valinnan vapauden kunnioitus. Eläkeläisille halutaan tarjota heidän haluamaansa taidetta ja kulttuuria eikä valita heidän puolestaan. Oma aktiivisuus ja itse tekeminen ovat tärkeitä.

Kielet

Kieli on kulttuurin perusta ja edellytys. Oikeus omaan kieleen on ihmisen ja yhteisön identiteetin vahva määrittäjä. Oikeus kieleen ja kulttuuriin ovat perustuslaisia turvattuja oikeuksia.¹⁰ Suomen kieli on yhteinen voimavara, jota on huolettava ja ylläpidettävä. Kieli moninaistuu ja muuttuu myös uuden tekniikan, esimerkiksi tekstiviesteissä käytetyn kielen myötä.

¹⁰ Suomen perustuslaki, 11.6.1999/731, 17 §, Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin.

Suurimmat vieraskieliset ryhmät 1998 ja 2008¹⁰

Suomessa erityisiä laissa mainittuja vähemmistöjä ovat kielivähemmistöt, joiden etuja valvovat muun muassa kielivähemmistöjen omat elimet sekä viranomaiset. Näitä ovat suomenruotsalaiset, saamelaiset, romanit ja viittomakieliset. Näillä kielivähemmistöillä on oikeus äidinkielenensä opetukseen peruskoulussa. Uusia kielivähemmistöjä syntyy maahanmuuttajien myötä.

Suomessa kieltä ja kulttuuria voidaan lähestyä eri lähtökohdista. Niitä ovat maamme kaksikielisyys ja ruotsin kielen asema, venäjän kielen asema, alkupe- räiskansamme saamelaisten kielikysymys, perinteisten kulttuurivähemmistöjemme romanien ja tataarien kielet sekä uusien maahanmuuttajien kielet. Kieli on kansallisen kulttuurin pysyvä elementti.

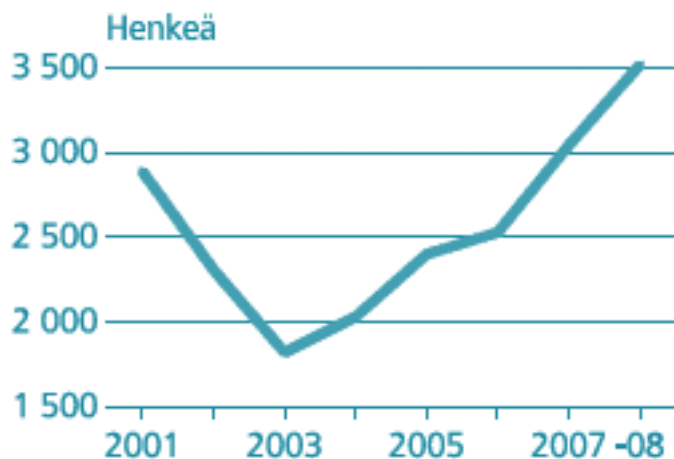
Maantieteellisistä, historiallisista ja kulttuurihistoriallisista syistä Suomi on kaksikielinen maa ja ruotsin kielen aseman turvaaminen on tärkeää näistä samoista syistä. Ruotsinkielisten asuinpaikat ovat keskittyneet länsi- ja etelärannikolle. Pohjoismaiden yhteinen arvo-

pohja, kulttuuriemme läheisyys ja yhteiset arvot sekä globaalit yhteiset vaikuttamismahdollisuudet ovat myös ruotsin kielen aseman säilyttämisen vahvoja perusteluja.

Maantieteellisistä, historiallisista ja kulttuurihistoriallisista syistä sekä myös vahvoista kehitystrendeistä käsin voidaan kysyä pitäisikö vahvistaa venäjän kielen asemaa. Maahanmuuttajista suuri osa on venäläisiä ja venäjä on nopeimmin kasvava kieliryhmä. Venäjän kielen merkitys on tällä hetkellä jo hyvin suuri Itä-Suomessa ja Helsingissä ja sen osaaminen on yksi elinkeinoelämän kilpailutekijä. Venäjänkieliset asuvat pääosin pääkaupunkiseudulla ja itärajan kunnissa, mutta he ovat hajautuneet myös laajasti Suomeen. Venäjänkielisten yhdestä kahteen prosenttiin väestöosuuden kunnat ovat muutaman ison kaupungin lisäksi itärajan tuntumassa. Venäjänkielisten hajaantumisen vuoksi heidän osuutensa ei nykyisellä kasvuvauhdilla tule ylittämään ainakaan pariinkymmeneen vuoteen perustuslaissa asetettua kunnan virallisen kielen saa-

¹⁰ Väestötilastot, Väestörakenne, 2008, Suurimmat vieraskieliset ryhmät 1998 ja 2008, Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_kuv_005_fi.html

¹¹ Alanen, Aku, Tieto&trendit-lehdessä 6/2009, http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-09-08_005.html?s=0.

Kuvio6. Venäjänkielisten määrän vuotuinen kasvu 2000-luvulla

vuttamisen rajaa.¹¹

Maahanmuuton seurauksena eri kielten määrä on lisääntynyt ja tulee entisestään lisääntymään. Väestökehityksen ja kulttuurisen moninaistumisen myötä haasteeksi on noussut uusien kieliryhmien vahvistuminen ja niihin kuuluvien ihmisten kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien sekä palvelujen toteutuminen.

Vieraskielisten määrä kasvaa pääkaupunkiseudulla nykyisestä 70 000 hengestä lähes 170 000 vuoteen 2025 mennessä. Eniten ennustetaan kasvavan venäjänkielisten sekä Etelä-, Itä- ja Kaakkois-Aasiassa puhuttujen kielten ryhmät, lähes 20 000 hengellä kumpikin. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan ryhmä kasvaa 15 000 hengellä, muun Afrikan (ml. somaliankielisten) ja Itä-Euroopan kieliryhmät 12 000 hengellä. Länsi-Euroopan kieliä puhuvien määrä kasvaa 9 000 hengellä ja Baltian, lähinnä vironkielisten vajaalla 7 000 hengellä. Suhteellisesti nopeinta kasvua ennustetaan Itä-Euroopan ja Lähi-idän/Pohjois-Afrikan kieliryhmille.¹²

Kielten ja kulttuurien kohdatessa tapahtuu vuorovaikutuksessa aina myös kreolisaatioksi kutsuttua kielten sekoittumista ja syntyy uusia kontaktikieliä eri kielten yhdistelminä. Kreolisaatio on osittain kahden tai useamman kulttuurin ja kielen yhteensovittamista, osittain työkalu keskustelun ja vuorovaikutuksen luomiseksi. Maahanmuuttajat eivät vain yksinkertaisesti säilytä alkuperäistä kulttuuriaan tai sulaudu uuteen

kulttuuriin. Kulttuuriset kohtaamiset synnyttävät kokonaan uusia, lähtökohdistaan irronneita kulttuurisia käytäntöjä. Jatkuva vuorovaikutuksen ja kohtaamisen kautta tapahtuva muutos on kulttuurin uusiutumisen ja kehittymisen ehto.

Vähemmistöryhmien omien kielten turvaaminen ja kehittäminen on tärkeää. Maahanmuuton lisääntyessä myös kielten määrä sekä kielten välinen valtataistelu lisääntyy. Tulevaisuudessa joudutaan valitsemaan eri kielten asema ja kohtelu. Maahanmuuton ja monikulttuurisuuden myötä myös taidelaitosten, kirjastojen ja muiden kulttuuripalvelujen tarjonta edellyttää monikielisyyttä.

Maahanmuuttajien riittävä kielenopetus edistää kotoutumista uuteen ympäristöön, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Vanhemmat maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän omalla kielellään olevaa kulttuuria kuin nuoremmat. Maahanmuuttajien oman kielen ylläpitämisestä on tuettava ja taattava riittävät mahdollisuudet harjoittaa taidetta ja kulttuuria myös heidän omalla kielellään.

Kielet eivät ole vain verbaalisia, vaan kyseessä on koko kulttuurisen lukutaidon kokonaisuus, johon kuuluvat verbaalisten merkkien lisäksi visuaaliset merkit, elekieli, kulttuurien perusmyytit ja riitit, symbolit, tabut ja pyhyiden merkit. Kulttuurinen lukutaito on koulutuksen haaste monikulttuuristuvassa Suomessa.

¹² Helsingin kaupungin tietokeskus

Kulttuuriset vähemmistöt

Saamelaiset - alkuperäiskansa

Alkuperäiskansa määrittyy oikeudellisesti asuinym-
päristönsä alkuperäisväestöksi, jolla on historiallinen
suhde alueen maahan ja luonnonvaroihin. Se ei siis
rinnastu varsinaisiin vähemmistöihin, kuten pakolai-
siin tai etnisiin vähemmistöihin. Kansainvälisen työ-
järjestön ILO:n määritelmän mukaan alkuperäiskansa
polveutuu väestöstä, joka asui maassa jo nykyaikaisen
kansallisvaltion muodostumisen aikaan, on elänyt pit-
kään riippumattomana aluetta hallitsevasta valtiosta
ja on säilyttänyt kielelliset, kulttuuriset ja yhteisölliset
ominaispiirteensä ainakin osittain ympäröivästä valta-
kulttuurista erillisinä.

Kulttuurisesti myös alkuperäiskansa voi olla vähem-
mistö. Alkuperäiskansan oikeudet ovat yhteisöllisiä,
kansalle kuuluvia oikeuksia, joista erityisen keskeinen
on itsemääräämisoikeus. Vähemmistöoikeudet ovat
muodoltaan tavallisesti yksilön oikeuksia.

Saamelaiset ovat pohjoiseurooppalainen neljän val-
takunnan, Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän, alu-
eilla sijaitsevan Saamenmaan alkuperäiskansa. Saame-
laisuuden määritelmä perustuu kieleen, kansalliseen
tai kulttuurilliseen samaistumiseen sekä perinteisten
saamelaiselinkeinojen harjoittamiseen. Arviot saame-
laisten kokonaismäärästä vaihtelevat määritelmästä
riippuen 50 000:n ja 100 000:n välillä.

Suomessa asuu noin 8 700 saamelaista, joista yli 10
% pääkaupunkiseudulla. Saamelaisten perusoikeuksia
alkuperäiskansana ja heidän kulttuuri-itsehallintoaan
koskevat säännökset otettiin hallitusmuotoon vuonna
1995. Säännökset siirrettiin muuttamattomina vuonna
2000 voimaan tulleeseen perustuslakiin.¹⁴ Saamelai-
sille turvattiin alkuperäiskansana oikeus oman kielen
ja kulttuurin, muun muassa perinteisen saamelaisen
poronhoidon ja maa- ja metsätalouden, ylläpitämiseen ja
kehittämiseen. Saamelaisen kulttuuripolitiikan pää-
tavoite on saamelainen itsehallinto. Tulevaisuuden
kulttuuriset haasteet liittyvät saamelaisten identiteet-
in rakentumiseen paitsi perinteisen elinkeinon, myös
uusien elinkeinojen ja ammattien sekä kaupunkisaa-

melaisuuden viitekehyksessä. Ydinkysymys on, miten
saamelaista kulttuuriperintöä ylläpidetään elävänä ja
kehittyvänä kulttuurina.

Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus

Seuraavien 25 vuoden aikana väestökehityksen kes-
keisin tekijä ikääntymisen ohella on maahanmuuton
suhteellisen osuuden ja sen myötä kulttuurisen kirjon
voimakas lisäys. Suomen väestökehitys merkitsee kult-
tuurisen moninaisuuden eri ilmiöiden tunnistamista
ja uudelleen määrittelyä. Kulttuurien vuorovaikutus
on uutta kulttuuria synnyttävä ja kehittävä rikkaus.
Maahanmuuttajien myötä monikulttuuristumisesta
tulee Suomen kulttuurissa keskeinen muutosvoima.

Suomessa perinteinen tulkinta kulttuurin homo-
geenisuudesta ja suomalaisen kulttuurin eheästä kan-
sallisromantiikan symboleihin perustuvasta kaanonista
on kansallisvaltioprojektista alkaen ollut vahva. Rajat
ylittävä vuorovaikutus, maahanmuuttajat ja monikult-
tuurisuus ovat myös olleet osa Suomen vanhaa kult-
tuurihistoriaa ja elinkeinoelämän kehitystä. Haasteeksi
nousee nykyisen maahanmuuton ja maahanmuutta-
jien edustamien kulttuurien näkeminen yhtä lailla
pitkällä aikavälillä osana Suomen kulttuurihistoriaa.

Vaikka kansainvälinen vuorovaikutus ja maahan-
muutto Suomeen ovat lisääntyneet, on ulkomaiden
kansalaisten osuus Suomen kulttuuriyövoimasta on
EU-maiden alhaisimpia (vuonna 2005 Suomessa 1,3
% ja EU-maissa 5,5 %). Suomen kulttuurielämässä
kansainvälinen vuorovaikutus on vilkastunut, mutta se
on edelleen vähäistä eikä suomalaista kulttuuria tunne-
ta maailmalla. Pääkaupunkiseudun kulttuuritoimijoille
vuonna 2007 tehdyn kyselyn mukaan maahanmuuton
ja monikulttuurisuuden merkityksen kulttuurielämälle
arvioidaan tulevaisuudessa kasvavan.¹⁵

Monikulttuurisuuden hahmottamista ja siitä käy-
tävää keskustelua hankaloittaa vakiintumaton käsit-
teistö. Puhutaan monikulttuurisuudesta, maahan-
muuttajista, kantasuomalaisista, uussuomalaisista,
kulttuurivähemmistöistä, kielivähemmistöistä sekä
osa- ja alakulttuureista, mutta käsitteet sekoittuvat ja
ovat osin päällekkäisiä, osin eri konteksteissa latautu-

¹⁴ Suomen perustuslaki, 11.6.1999/731, 17 §, Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, 121 § Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto.

¹⁵ Suomen kulttuuri eurooppalaisessa vertailussa, opetusministeriön politiikka-analyysijä 2009:5.

neita. Näitä ilmiöitä kokoavaksi käsitteeksi on noussut monikulttuurisuusasiantuntija Umayya Abu-Hannan käyttämä lyhenne SEV, jolla tarkoitetaan siirtolaisten, etniseen taustaan kiinnittyvien ja vähemmistöryhmien moninaisuutta. Yhteisen käsitteistön kehittäminen on välttämätön edellytys maahanmuuton ja monikulttuurisuuden näkyväksi tekemisessä sekä määrällisessä ja laadullisessa seuraamisessa.

Kulttuurinen vuorovaikutus maahanmuuttajien kanssa on sekä kotoutumisen että sosiaalisen osallisuuden ydin. Se edellyttää maahanmuuttajien ja valtaväestön välisen luonnollisten kontaktien edistämistä ja lisäämistä. Tutustuminen kulttuuriperintöön sekä traditioiden ja arvojen vuorovaikutus lisäävät kotoutumisessa välttämätöntä kulttuurista kielitaitoa. Kulttuuritarjonnan ja -palvelujen monikulttuurinen kehittäminen on väline kotoutumisen edistämiseen. Myös julkiset tilat ja niiden tarinoiden avaaminen maahanmuuttajille edistävät paikkaan ja uuteen kotiin rakentuvaa identiteettiä. Sosiaaliset yhteistilat ja käden taidot yhdistävät ihmisiä riippumatta etnisistä ja sosiaalisista taustoista. Maahanmuuttajien ja valtaväestön lapset ja nuoret tutustuvat kouluissa ja harrastusten kautta toisiinsa. Haasteena ovat aikuisten väliset kontaktit.

Osallisuuden ydin on maahanmuuttajien ottaminen mukaan taiteen ja kulttuurin päätöksentekoon. Erityisenä ryhmänä ovat maahanmuuttajataiteilijat, joiden työn muoto ja sisältö on lähtöisin erilaisesta kulttuurisesta traditiosta. Tällöin sisällöt ja muodot eivät aina kohtaa perinteistä suomalaista esteettistä koodistoa ja kaanonia, joiden varaan taiteen suomalaisen vertaisarvioinnin laatukriteerit rakentuvat.

Kulttuurin aluerakenne

Poliittiset toimijat päättävät aluerakenteen kulloisetkin muodot ja niitä luonnehtivat instituutiot. Samalla määritetään kulttuurisen toimijuuden merkitykset ja painopisteet sekä kamppailun kohteina olevat arvot. Historiallisesti tarkasteltuna voidaan hahmottaa aluehallinnon muutokset keskityksen ja hajautuksen aaltoliikkeenä. Tällä hetkellä vahvana painopisteenä on keskustun kehittäminen ja maaseutuvetoinen hajauttamispolitiikka on marginaalista. Käynnissä oleva aluerakenteen muutos voidaan hahmottaa jatkumona hajautetusta hyvinvointivaltiosta hajautetun kilpailuvaltion kautta kohti metropolivaltiota.¹⁶

Suomen aluerakenteen ja kulttuuripalveluiden muutokset¹⁷

	Kansallisvaltio	Hajautettu hyvinvointivaltio	Hajautettu kilpailuvaltio	Metropolivaltio	Glokaali maaseutu
Aika	1917-1960	1960-1990	1990-2010	2010-2030	2020-2035
Instituutiot	Läänit, kunnat	Läänit, kunnat	EU-vetoiset kehittämishankkeet, kehittämiskeskukset, maakuntain liitot	Metropoli, kaupunkien ja seutujen yhteenliittymät	Globaalit verkot Mediat Lähidemokratia Kylät Lähiöt Jurtat
Toimijat	Valtio, yksityinen sektori, kansalaisjärjestöt	Valtio, kunnat, kansalaisjärjestöt	Alueet, kunnat, kansalaisjärjestöt, yksityinen sektori	Valtio, yksityinen sektori, kansalaisjärjestöt,	Hybriditoimijat Uusheimot
Tehtävä	Kansansivistys	Tasa-arvo	Innovaatiot, kilpailukyky	Kansainvälinen kilpailu	Glokaali: maailman-kansalaisuus + heimoisuus Todellisuus Merkityksellisyys

Väestökehitys on dialogisessa suhteessa alueiden ja niiden palvelurakenteiden kehittämiseen. Toisaalta kulttuuripalvelujen pitää seurata väestön määriä ja tarpeita, toisaalta kulttuuripalvelujen avulla voidaan kehittää ja elävöittää alueita sekä lisätä niiden veto-voimaa. Vuonna 2010 käynnistytävissä aluehallinnon rakenneuudistuksessa kulttuuri on mukana ELYissä eli Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa, joiden strategisesta ja yleisohjauksesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Kulttuuri muodostaa osaamisen kanssa yhteisen vastuualueen. On kuitenkin toistaiseksi epäselvää, miten uusi aluehallintorakenne pystyy vastaamaan kulttuurin merkityksen kasvuun alueilla. Onko kulttuurin asiantuntemuksella todellinen mahdollisuus vaikuttaa aluekehitystä koskeviin kysymyksiin?

Pääkaupunkiseudun, alueiden kasvukeskusten, lähiöiden, maaseudun sekä kylien ja syrjäseutujen kulttuurinen perustilanne ja tarpeet eroavat toisistaan. Kulttuuritarjonta ja palvelurakenne sekä logistiikka vaativat erilaisia käytännön ratkaisuja, mutta niiden kokonaisuuden onnistunut koordinointi palvelee kansallisesti tasapainoista kulttuurin aluekehitystä. Kokonaisuutta voidaan hahmottaa tasoilla: metropoli, alueiden kasvukeskukset, taajamat, lähiöt, maaseutu, kylät. Sekä alueiden että taajamien kulttuuristen arvojen ja palvelurakenteen kehittämisen ytimessä ovat myös kaavoitus-, ympäristökysymykset sekä hyvinvointipalvelut.

Historiallisista syistä alueilla on sisällöltään, omistajuudeltaan, rakenteiltaan ja hallinnoltaan monenlaisia kulttuuritoimijoita. Valtion ja kuntien julkisin varoin toimivia tai tuettuja ovat muun muassa seuraavat alue-toimijat ja kulttuurirakenteet:

- Taiteen keskustoimikunnan alaiset alueelliset taidetoimikunnat
- Aluetaidemuseot
- Maakuntamuseot
- Maakuntakirjastot
- Alueelliset elokuvakeskukset
- Teatterin aluekeskukset
- Tanssin aluekeskukset
- Lastenkulttuurin Taikalamppu -verkosto
- Alueelliset valokuvakeskukset
- Festivaalit
- Taiteen perusopetus
- Kaupunginorkesterit

Aluehallinnon rakenneuudistuksen myötä maakuntaliitoista tulee vahvoja kulttuuritoimijoita ja kulttuuri nousee keskeiseksi kehitystekijäksi osana maakuntien strategioita. Kulttuurin ottaminen osaksi valtionhallintoa edustavien ELYjen vahvojen toimijoiden kokonaisuutta haastaa kulttuurin alueelliset toimijat klusteroitumaan yhteistyöhön merkitykselliseksi vaikuttajakokonaisuudeksi maakuntapohjaisten toimijoiden kanssa.

Aluerakenteen muutoksen kulminoituessa voidaan myös kulttuurin suhteen soveltaa mallia, jossa kehitys etenee hajautetun hyvinvointivaltion kansallisesta arvopohjasta ja sivistysideasta hajautetun kilpailuvaltion alueiden identiteettiä ja kulttuurisia luovia erityispiirteitä korostavan EU-vetoisen kehittämisen kautta kohti globaaleja kulttuurisia arvoja soveltavaa metropolivaltiota.

Kunnat

Suomessa kuntien asema on hyvin autonominen ja niillä on vapaus rakentaa poliittinen ja hallinnollinen järjestelmänsä vastaamaan paikallisia olosuhteita ja tarpeita. Vapauteen liittyy myös vastuu peruspalvelujen järjestämisestä. Vuonna 2008 alkaneen taloudellisen taantuman vaikutus kuntataloudessa syvenee, mutta se kestoa ja pysyviä vaikutuksia on vaikea ennakoida ja tilanne on erilainen maan eri alueilla. Kuntien taloudellisten resurssien oletetaan yleisesti niukkenevan tulevaisuudessa. Väestön ikääntyessä välttämättömien peruspalvelujen suhteellinen osuus kasvaa ja liikku-mavara muiden palvelujen järjestämiseen kapenee. Tulevaisuuden haasteena on palvelujen saatavuus eri alueille ja väestöryhmille.

Valtioneuvoston käynnistämän, vuosina 2005 - 2009 toteutetun Paras-hankkeen tavoitteena oli turvata kunta- ja palvelurakenneuudistuksen kautta asukkaille kuntien vastuulla olevat hyvinvointipalvelut myös tulevaisuudessa. Vuosiksi 2007-2012 säädetty puitelaki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta sekä kuntajakolain muuttamisesta edellyttää kunnilta palveluiden järjestämisen toimeenpanosuunnitelmaa.

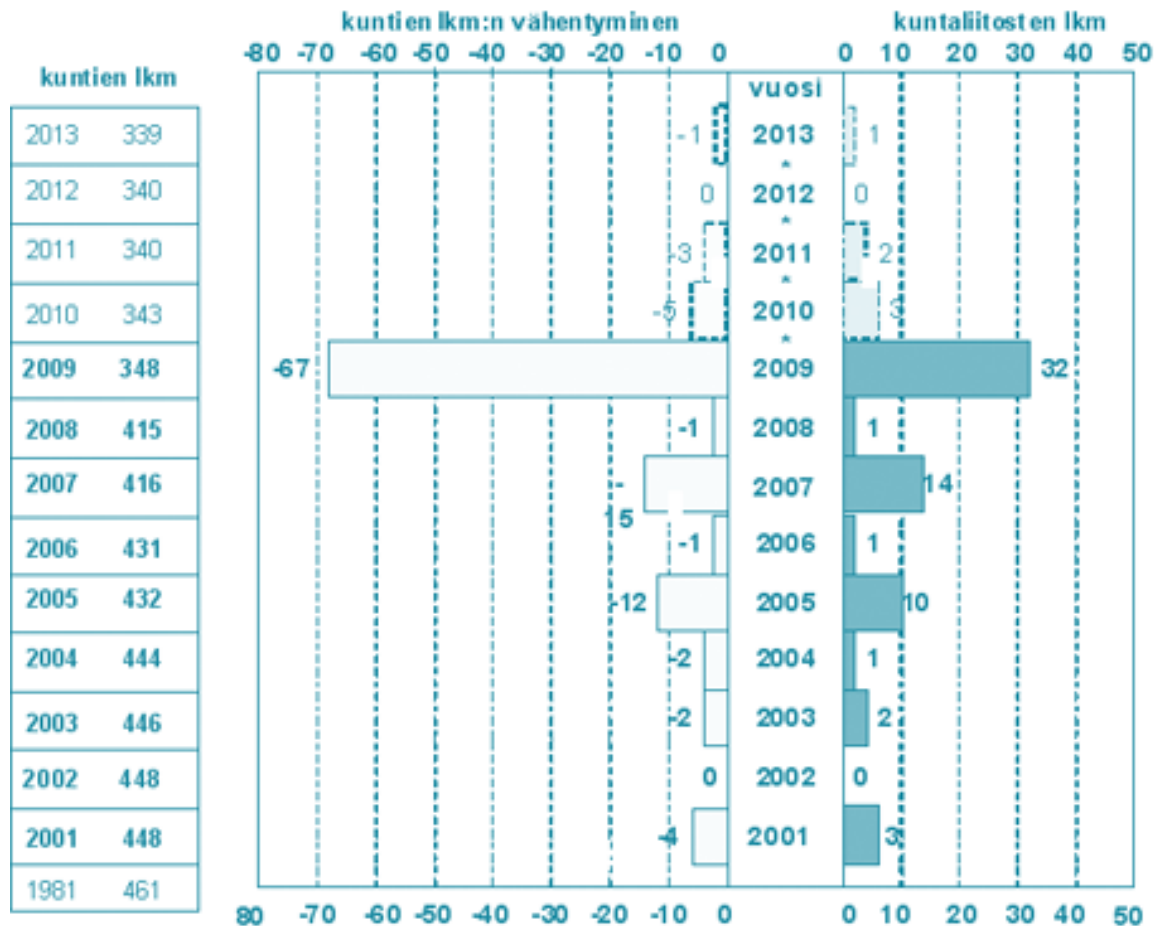
Paras-hankkeen myötä on nähtävissä kuntaliitosten vauhdittuminen ja kuntien koon kasvu. Vuonna 2002 kuntien määrä oli 448 ja vuonna 2009 sata vähemmän. Seitsemästä vuosina 2010-2013 tapahtuvasta kuntaliitoksesta, joiden piirissä on 19 kuntaa, on jo

olemassa valtuustojen päätökset. Suomen itsenäisyyden aikana kuntien määrässä ei ole aiemmin tapahtunut yhtä nopeita muutoksia. Vuosina 1917–1931 kuntia oli yli 500, vuosina 1932–1944 yli 600, 1945–1972 yli 500, ja 1973–2008 yli 400. Neljänneksen pudotus kuntien määrässä viimeisten seitsemän vuoden aikana on nopea muutos ja se jatkuu edelleen. Kuntien koko suurenee muutosten myötä. Tyypillisin kuntakoko on edelleen välillä 2000–6000 asukasta. Pienimmät kunnat ovat vähentyneet eniten.¹⁹

Väestökehitys ja kuntarakenteen voimakas muutos vauhdittavat kunnallisten palvelujen tuotantotapojen muuttumista. Alueellinen ja seutukunnittainen sekä verkostoitunut ja virtuaalistunut palveluiden toteuttaminen lisääntyvät. Tilaaja-tuottajamalli yleistyy kunnissa ja palvelutuotannossa siirrytään uudentyyppeihin laajempiin yhteistyömalleihin ja kumppanuuksiin

sekä eri sektorien yhteistyönä toteutettaviin palvelukonsepteihin. Erilaiset julkisen ja yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan toimijat verkottuvat ja integroituvat.

Kuntakoon suurenemisen myötä vaarana on kuntalaisten osallisuuden heikkeneminen oman kunnan asioihin ja demokratian kaventuminen. Tulevaisuuden haasteeksi nousee lähidemokratian tarve sekä kaupunginosien, lähiöiden ja kylien aktivointi ja näkeminen ydintoimijoina. Lähiyhteisön merkityksen sekä ihmisen lokaalin heimoisuuden tunnistaminen ja tukeminen on palvelutuotannon ja hyvinvoinnin avain. Maaseudun rakenne- ja elinkeinomuutos on jo luonut toimivan globaalin maaseudun. Lokaali toimijuus globaalissa maailmankylässä on jo maaseudun arkea.

Kuntaliitokset vuosina 2001–2013²⁰

¹⁹ Winqvist, Ditte, Kuntaliitto.

²⁰ Winqvist, Ditte, Kuntaliitto.

Kuntien kulttuuripalvelut

Kuntasektori on ollut keskeinen toimija kansalaisten kulttuuripalvelujen järjestämisessä ja tukemisessa. Kuntien osuus taiteen ja kulttuurin julkisesta rahoituksesta oli vuonna 2007 637,5 milj. €, joka oli 52 % kulttuurin koko julkisista rahoituksista kyseisenä vuonna. Kirjastotoiminta ja yleinen kulttuuritoiminta toteutuvat kaikissa kunnissa. Taiteen perusopetus ulottuu lähes kaikkiin kuntiin (314). Valtionosuuden piirissä olevia kulttuuri- ja taidelaitoksia on 62 kunnassa. Kunnat tukevat lastenkulttuuria, taidekasvatusta, nuorten kulttuuritoimintaa, ammatitaidetta, kulttuuriharrastustoimintaa, kulttuuripalvelujen käyttöä, museoitu, näyttelyitä, teatteria, sirkusta, orkestereita, musiikkitoimintaa, kulttuuritapahtumia ja festivaaleja.

Kunnat ovat hyvin erilaisia ja niiden edellytykset kulttuuripalvelujen järjestämiseen vaihtelevat suuresti. Tulevaisuuden haasteena ovat erityisesti pienten kuntien ja haja-asutusalueiden kulttuuripalvelut, mutta yhtä lailla myös lähipalveluiden järjestäminen suurissa kunnissa ja kaupungeissa.

Peruspalvelun ja hyvinvointipalvelun käsitteet tulivat käyttöön 1980- ja 1990-lukujen taitteessa ja niitä käytettiin leikkausperusteena 1990-luvun alun taantumana aikana kunnallisten palvelujen leikkauksissa. Peruspalveluiksi on luokiteltu sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut sekä kulttuuritoimen osalta kirjasto- ja palvelut. Nämä luokiteltiin hyvinvointivaltiossa julkisen sektorin vastuulle kuuluviksi hyvinvoinnin ydinpalveluiksi. Hyvinvoinnin käsite on rakennemuutoksen myötä kilpailutetussa hyvinvointiyhteiskunnassa siirtymässä pois julkiselta sektorilta osaksi yksityistä palvelutuotantoa.

Kuntien kulttuuripalvelut kehittyvät osaksi muita palveluketjuja maankäytön suunnittelusta ja kaavoituksesta sosiaali- ja terveyspalveluihin, elinkeinopolitiikkaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn saakka. Niiden toteuttamisessa tarvitaan tulevaisuudessa sekä poikkihallinnollista että poikkisektoraalista yhteistyötä.

Kulttuuri- ja taidelaitosten uudistaminen ja niiden ylläpitovastuun jakautuvat tulevaisuudessa laajemmalle. Ratkaisevia kysymyksiä ovat institutionaalisten ylläpito- ja rahoitusmallien sekä toimintakulttuurien

avaaminen, yhteistyöpintojen lisääminen ja johtamistapojen kehittäminen.

Alueellinen ja seudullinen sekä verkostoitunut ja virtuaalinen palveluiden toteuttaminen lisääntyvät. Hyvänä esimerkkinä resurssien kohdentamisessa ja palvelujen saatavuuden turvaamisessa ovat perinteiset kimpapakirjastot. Asiakaslähtöisyys, ihmisten osallisuus, vapaa-ajan lisääntyminen ja kulttuurin kulutuksen suhteellinen kasvu ovat palvelutuotannon haasteita. Työn ja vapaa-ajan muutokset sekä virtuaaliset ratkaisut ja sosiaalisen median hyödyntäminen haastavat vuorokausirytmien ja palvelutarjonnan pitäisi toteutua tulevaisuudessa periaatteella 24/7.

Kulttuuri nähdään alueiden ja kaupunkien strategioissa ihmisten hyvinvointia lisäävänä palveluna, mutta myös vetovoima- ja kilpailutekijänä sekä osana elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaa.

Pasi Saukkonen ja Minna Ruusuvirta haastattelivat kulttuuri- ja toimialajohtajia tutkimukseensa Toiveet, tavoitteet ja todellisuus; Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa.²¹

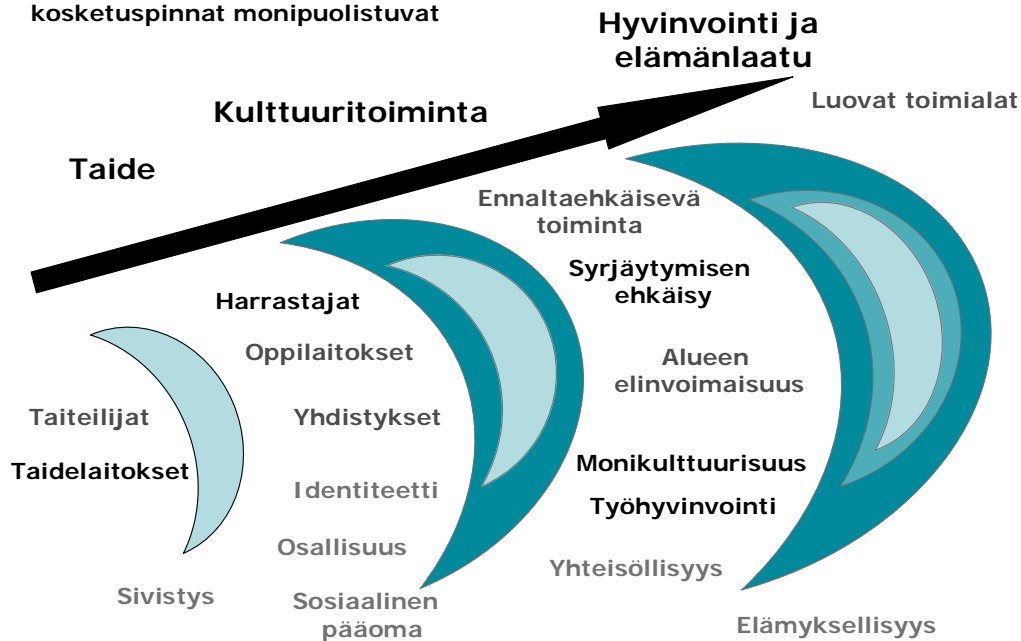
Kuntien kulttuuripalvelujen tulevaisuuden haasteiksi nousivat tässä aineistossa seuraavat seikat:

- Taiteen ja kulttuurin kenttää tulevat luonnehtimaan rajattomat tarpeet ja rajalliset resurssit.
- Tarve ja halu hyödyntää taidetta, kulttuuria ja luovuutta välineellisesti osana paikkakunnan muuta elämää ja kehitystä säilyvät ja kenties voimistuvat.
- Taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisten sidosten ja kytkentöjen määrä kasvaa ja kenttä monimuotoistuu.
- Palvelutuotannon organisointi ja rahoitusjärjestelyt erilaistuvat.
- Haasteena on kasvattaa toimintaympäristön päätöksentekijöitä ymmärtämään taiteen ja kulttuurin arvo sinänsä sekä epärationaalisen, kokeilevan sekä uusia malleja ja toimintatapoja etsivän luovuuden merkitys yhteiskunnalle.
- Haasteena on kehittää kulttuuritoiminnan päätöksenteko- ja hallinto-organisaatioita vastaamaan strategiaan tavoitteisiin ja yhteistyömalleihin.

²¹ Saukkonen & Ruusuvirta 2009.

Kulttuurin toimiala laajenee

Taide- ja kulttuuripalvelujen kosketuspinnat monipuolistuvat

Toimialan laajentuminen, taide- ja kulttuuripalvelujen kasvu ja kosketuspintojen monipuolisuus²²

Muutospaineet

- Kulttuuripalvelujen järjestäminen: väestöryhmät, ikääntyminen, monikulttuurisuus, alueet, kunnat
- Kuntien kulttuuripalvelujen resursointi
- Kulttuuri ja hyvinvointi
- Kulttuuri-identiteetit
- Kulttuurien väliset konfliktit: sisäiset ja suhteessa valtaväestöön
- Monikulttuurisuuskäsitteistön kehittäminen
- Monikulttuurisuustilastojen kehittäminen
- Maahanmuuttajat osana Suomen kansallista historiaa, dokumentaatio
- Maahanmuuttajataiteilijoiden asema - kulttuurinen kaanon
- Kulttuurisen verkottumisen uudet muodot
- Kulttuurin merkitys kotouttamisen toimintatavoissa
- Aluerakenne: metropoli, kasvukeskukset, alueet, kunnat, taajamat, lähiöt, maaseutu, kylät
- Kulttuuri ja taide kaavoituksessa

²² Winqvist, Ditte, Suomen Kuntaliitto.

8 Globalisaatio

Globalisaatio on 1980-luvulta alkaen keskusteluun tullut, jo vakiintunut käsite, joka venyy eri käyttö-tarkoituksiin. Se on käännetty suomeksi termillä maapalloistuminen ja sillä tarkoitetaan lisääntyvää maailmanlaajuista verkottumista, alkuaan Marshall McLuhanin ”maailmankylää”. Globalisaatio tarkoittaa prosessia, jossa tavarat, palvelut, pääoma, kulttuuri, teknologia ja ihmisvirrat leviävät ympäri maailmaa. Sitä käytetään eniten taloudellisena käsitteenä, mutta se ulottuu kuvaamaan kaikkea ihmisten välistä toimintaa. Talouden globalisaation moottorina ovat toimineet kansainväliset vapaakauppasopimukset, joiden päämääränä on kaupan esteiden poistaminen. Kansainvälistä taloutta säätelevät järjestöt ovat Maailman kauppajärjestö WTO, Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF.

Globalisaatioaalto ovat seuranneet liikenne- ja viestintäteknologian kehitystä. Kansainvälisen kaupan reitit kehittyivät 1500-luvulla valtameripurjehduksen myötä. Samaan aikaan kirjapainotaito nopeutti ja helpotti tiedon saantia. Informaatoräjähdyksen alkuna oli aikakauslehtien kehittyminen nopean tiedonsaannin kanavaksi 1600-luvulta alkaen. Seuraavassa aallossa 1800-luvulla höyrykoneet laivoissa ja junissa tekivät kuljetukset nopeammiksi ja halvemmiksi. Lennätin vapautti kommunikaation välimatkoista. Autot

ja suihkukoneet sekä puhelin laajensivat 1900-luvun aikana liikkumisen ja tietoliikenteen uudet mahdollisuudet lähemmäs paikallistasoa.

Uuden vuosituhannen taitteesta alkaen internetin kehittyttyä maailmanlaajuiseksi verkkomediaksi globalisaation uusin aalto on tehnyt tiedon siirron, käsitteilyn ja tallennuksen tosiaikaiseksi ja halvaksi. Yhteydet minne tahansa maailmassa ovat teollistuneissa maissa kaikkien ulottuvilla. Kehittyvissä maissa mahdollisuuksia rajoittavat alhainen elintaso, sähkön puute, alhainen koulutustaso ja varsinkin lukutaidottomuus. Nämä rajoitteet koskevat eniten köyhien maiden naisia ja tyttöjä. Maailmassa on 774 miljoonaa lukutaidotonta aikuista, joista noin kaksi kolmasosaa on naisia. Arviolta 72 miljoonaa lasta ei koskaan pääse kouluun. Vailla alkeisopetusta on 120 miljoonaa lasta, joista suurin osa on tyttöjä. Valtaosa köyhimpien kehitysmaiden naisista ei osaa lukea eikä kirjoittaa.²²

YK:n jäsenvaltiot asettivat vuonna 2000 kahdeksan vuosituhattavoitetta, joista ensimmäinen on äärimmäisessä köyhyydessä ja nälässä elävien ihmisten määrän puolittaminen vuoden 1990 tasosta vuoteen 2015 mennessä. Maailman ruoka-, energia- ja finanssikriisi uhkaavat nyt tavoitteen saavuttamista. Maailmanpankin mukaan äärimmäisessä köyhyydessä eli alle 1,25 dollarilla päivässä eli vuonna 2005 1,4 miljardia ih-

²² Wikipedia, vapaa tietosanakirja 2006.

mistä. Köyhyys on maailman ihmisten enemmistön ongelma. Noin puolet maailman väestöstä elää alle 2,50 dollarilla päivässä ja 80 prosenttia alle 10 dollarilla.

Laskelmien mukaan kaikkein köyhimpien määrä on 25 vuodessa vähentynyt puolella miljardilla. Vuonna 1981 joka toinen kehitysmaan asukas oli äärimmäisen köyhä, vuonna 2005 enää joka neljäs. Tässä on eri puolilla maailmaa kuitenkin suuria eroja. Itä-Aasiassa kaikkein köyhimpien osuus väestöstä on pienentynyt vuoden 1981 ja vuoden 2005 välillä 80 prosentista 18 prosenttiin. Etelä-Aasiassa köyhien osuus pieneni samana aikana 60 prosentista 40 prosenttiin, mutta absoluuttinen määrä ei pienentynyt. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa tilanne on huonoin. Köyhien osuus väestöstä on pysynyt 50 prosenttina, ja väkimäärän kasvu on tuplannut heidän määränsä 380 miljoonaan.

Äärimmäisessä köyhyydessä elävistä ihmisistä 70 % on naisia. Naiset tekevät kaksi kolmasosaa maailman työtunneista ja tuottavat puolet maailman ruoasta, ansaitsevat vain 10 % maailman tuloista ja omistavat alle prosentin maailman yhteenlasketusta omaisuudesta.

Vuosi 2010 on julistettu Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuodeksi. Köyhyys ymmärretään Euroopassa suhteellisen köyhyytenä, joka määritellään suhteessa kunkin maan elintasoon. Kaikkiaan 79 miljoonaa eurooppalaista 16 % EU:n väestöstä elää köyhyydessä ja heidän lukumääränsä on pysynyt viimeisten 10 vuoden aikana samana.

Kodin ulkopuolelle ja huostaan otettujen lasten määrät sekä lasten ja nuorten psykiatrinen erikoissairaanhoido ovat kasvaneet tasaisesti 1990-luvun laman jälkeen. Peruskoulunsa kesken jättäneiden määrä on kasvanut ja toisen asteen koulutukseen hakeutumatta jääneitä 17–24 -vuotiaita nuoria oli vuonna 2008 runsaat 61 000.

Suomessa köyhäksi katsotaan yhden hengen taloudessa alle 1000 €:n tuloilla elävä ihminen. Suomessa köyhyydessä elävien lasten määrä on kasvanut voimakkaasti ja vuonna 2007 köyhiä tai pienituloisia lapsiperheitä oli enemmän kuin koskaan 1970-luvun

alun jälkeen. Suomi on menettänyt asemansa kaikkein pienimpien tuloerojen maana. Köyhyys lisääntyy myös Suomessa eniten naisten keskuudessa ja yksinhuoltajatalouksissa.

Globalisaatio kehittyä nyt ubiikin eli yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin sulautetun jokapaikan tietotekniikan kehityksen kautta. Sulautettujen, tosiaikaisten ja verkottuneiden tiedonsiirtoratkaisujen myötä globalisaation luonne muuttuu siten, että tietoliikenne pystyy korvaamaan myös fyysistä liikennettä ensimmäistä kertaa. Ilmastonmuutos vauhdittaa tätä kehitystä. Ubiikissa yhteiskunnassa langaton tiedonsiirto ja verkottuminen ovat mahdollisia kaikille mobiilisti koko ajan paikasta ja välineestä riippumatta.²³ Tämä on jo nyt mahdollistanut myös työn ja hajauttamisen ja globaalin ympärivuorokautisen tuotannon.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan Globaalit skenaariot -hankkeen yhteenvetoraportissa esitellään neljä skenaariota, jotka kuvaavat mahdollisia talouskriisin kehityskulkuja vuoteen 2013 mennessä. Ensimmäinen Länsi luo nahkansa -skenaario luottaa kansainvälisen finanssiarkkitehtuurin uudistamiseen lännen johdolla Aasian talousmahtien kamppaillessa sisäisten ongelmien kanssa. Toinen Kiinalaista kapitalismia -skenaario uskoo Aasian toipuvan Kiinan vedossa länttä nopeammin ja omistajuuden siirtyvän Kiinalle ja Lähi-idän Opec-maille. Kolmannessa skenaariossa Blokkien taisto kuvataan tasaväkistä tilannetta, jota luonnehtivat sektorikohtainen tuki ja protektionismi sekä blokkien väliset sopimukset. Neljäs skenaario Stimulus ja romahdus on uhkakuva protektionismin lisääntymisestä ja talouskriisin jatkumisesta ja johtamisesta pysyväm-pään alhaisen talouskasvun maailmaan.²⁴ Aasian ja Intian talouskasvu on keskeinen tekijä myös Tekesin megatrendianalyysissä. Tekesin nostamia trendejä ovat myös kulutuksen, aineettoman tuotannon ja elämys-tuotannon kulutuksen sekä teknologian merkityksen kasvu.²⁵

Suomessa talouskriisin vaikutus on aiempaa taantuma kriittisempi. Suomen elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa vanhat teolliset klusterit rapautuvat ja tietotekniikan kehittäminen hyittyi 1990-luvulla tuo-

²³ "Ubiikki" johtuu latinan sanasta "ubique", joka tarkoittaa 'kaikkialla', englannin Ubiquitous = kaikkialla läsnä oleva.

²⁴ EVA 2009, Tulevaisuuden pelikentät.

²⁵ Ahola, Eija & Palkamo, Anne (toim.) 2009, Megatrendit ja me.

te- ja teknologia- eikä palvelu- ja konseptilähtöiseksi. Toimintoja siirtyy yhä enemmän ulkomaille Suomea houkuttelevampiin sijaintipaikkoihin. Suomalaisten hyvinvoinnin taloudellinen pohja, innovaatiojärjestelmä ja globaali asema ovat heikentyneet.²⁶

Sitran Kansallisen ennakkointiverkoston Suomen elinvoiman lähteet -kehitysohjelman vaikuttajafoorumeissa on löydetty seuraavia Suomen tulevaisuuden elinvoiman lähteitä kriisin jälkeen:

- Henki, johon kuuluvat usko tulevaisuuteen, tekeminen, muiden arvostaminen ja luottamuksellinen yhteistyö.
- Tahtotilana on elinvoimainen Suomi, joka on innostava, rohkea, riskinotto-kykyinen, osaava, osallistuva, välittävä, moninaisuutta arvostava, yhteistyökykyinen ja mukaankutsuva.
- Keskiössä on ihminen ja mielekäs tekeminen.

Polkuja näihin tahtotiloihin on etsittävä avautuen ja verkottuen yrittäjyyden, osaamisen ja innovaatioympäristön, johtamisen ja hallinnan sekä kestävän hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmista.²⁷

Globalisaatiokritiikki

Globalisaation uusi aalto synnytti ylikansallisen, globalisaation vaikutuksia kriittisesti tarkastelevan voimakkaan kansalaisliikkeen. Kritiikki kohdistuu globalisaation sosiaaliin ja ympäristövaikutuksiin sekä siihen, miten globalisaatiokehitys vaikuttaa taloudellisen ja poliittisen vallan suhteeseen maailmassa. Se pitää ongelmallisina globalisaatiokehityksen nykyisiä taloudellisia hallintajärjestelmiä, esimerkiksi WTO:n ja IMF:n demokratiavajetta. Uusliberalismi on edennyt pääosin politiikan ulkopuolella. Globalisaatiokriittiset tahot ovat pyrkineet edistämään reilua kauppaa ja vastustaneet globaalisation myötä kärjistyvää epätasaista tulonjakoa sekä kansallisvaltioiden sisällä että maailmanlaajuisesti.

Maailmankylä -käsitteen näkökulmasta globalisaatio ei ole vain taloudellinen ilmiö, vaan siihen kuulu ihmisten koko elämänpiirin laajeneminen ja

kansainvälistyminen sekä nopeutuminen ja tiedon tosiaikaisuus teknologian myötä. Globalisaatiokriittisen liikkeen ansio on globaalien eettisten kysymysten nostaminen keskusteluun, yhteisen arvopohjan etsiminen sekä yksisilmäistä taloudellista lyhyen aikavälin näkökulmaa pitkäjänteisempi ja kestävämpi lähestymistapa. Kansalaisliikkeet ovat luoneet poliittista painetta ja muotoilleet käsistä karanneiden markkinoiden kysymyksiä uudella tavalla. Tulevaisuudessa kansalaisliikkeet voimistuvat ja niiden esittämät ratkaisut jäsentyvät. Kansalaisliikkeistä kasvaa merkittävä markkinavoima.

Glokaalius

Globalisaatio-käsitteen myötä paikallisuudesta ja maapalloisuudesta käyty keskustelu synnytti globaali ja lokaali -sanojen yhdistelmänä uuden hybridin avainkäsitteen ”glokaali” - englanniksi glocal. Globalisaatiohokeman sisällöllisen tyhjyyden myötä on ymmärretty, että ihmisten ja yhteisöjen identiteetti juurtuu maailmaan loppujen lopuksi lähiympäristöissä, paikallisesti ja alueellisesti. Ihminen etsii sopivan kokoisena hahmottuvan kylänsä ja heimonsa läheltä tai kaukaa, fyysisesti tai virtuaalisesti. Kyliä voivat olla niin perinteiset maaseutukylät, kaupunginosat ja lähiöt kuin sosiaalisen median ryhmätkin. Teknologia ja virtuaalisuus ovat vakiintuneita verkottumisen välineitä. Virtuaalisuus ja fyysisuus ovat vuorovaikutuksessa, vahvistavat toisiaan ja edellyttävät toisiaan. Voidaan puhua globaalista maaseudusta jo nyt vahvasti glokaalina toimintaympäristönä, jossa toimeentulokonseptit haetaan sekä globaalin että lokaalin tason yhdistelminä.

Globalisaation vaikutus kulttuuriin

Perinteisissä tulevaisuusskenaarioissa tai trendeissä kulttuuri ei esiinny merkittävänä muuttujana. Globalisaatiolla on kuitenkin myös vahva kulttuurinen ulottuvuus ja se vauhdittaa kulttuurien muuttumista.

²⁶ SITRA Kansallinen ennakkointiverkosto: <http://www.sitra.fi/fi/Innovaatiotoiminta/Kansallinenennakointi/Kansallinenennakointi.htm>

²⁷ Baldauf, Sari 21.9.2009, Elinvoiman lähteille & Ensimmäisen työpajan satoa 11.11.2009: <http://www.elinvoimanlahteet.fi/>

Anthony Giddens on hahmottanut globalisaation viideksi ulottuvuudeksi seuraavat:

- Maailmanlaajuinen kapitalistinen talous
- Kansallisvaltiojärjestelmä
- Kansainvälinen sotilaallinen järjestelmä
- Paikallisen talouden riippuvuus kansainvälisestä työnjaosta
- Kulttuurinen ulottuvuus

Globalisaatio vaikuttaa voimakkaasti globaalin median ja globaalin tietotekniikan alueella ja siinä intressinä ovat älyllisen luovan pääoman turvaaminen ja standardoituminen, johon kuuluvat tekijänoikeuslait ja yhteensopivuus. Globalisaatiokriittisen liikkeen tavoitteena on kulttuuridiversiteetin, autenttisuuden ja alkuperäiskansojen suojelu.

Vuorovaikutuksen lisääntyminen vaikuttaa kulttuurisiin monin tavoin. Globalisaation myötä kulttuurinen moninaisuus ja luova vuorovaikutus kasvavat. Taiteilijoiden ja kulttuuristen pääomien liikkuvuus lisääntyy. Tuotantotavat muuttuvat. Ylikansalliset yhteistuotannot ovat vallitsevia. Kulttuurituonti ja -vienti sekoittuvat jatkuvaksi vuorovaikutukseksi. Median ja teknologian kehitys parantaa kulttuurista saatavuutta ja tietoa eri kulttuureista, taiteen ja kulttuurin sisällöistä ja tuotannoista sekä taide- ja kulttuuritapahtumista.

Sosiaalinen media on mukana sekä kulttuurin jakelussa, vastaanottamisessa että tuottamisessa. Kansalaisyhteiskunnan luovuus tulee ylikansalliseen käyttöön prosumerismina sosiaalisessa mediassa - kuluttajan ja tuottajan roolit sekoittuvat. Ala- ja osakulttuurit sekä virtuaalikulttuurit ovat keskeisiä kulttuurin kulutuksessa.

Maahanmuuttajien kulttuuri ja aiempi valtakulttuuri sekoittuvat. Vuorovaikutuksessa kulttuurit hybridisoituvat ylikansallisiksi. Vähemmistökielet ovat vaarassa, monikulttuurisuus vähenee ja kulttuurit homogenisoituvat ja syntetisoituvat. Kielet, arvot, katsomukset, ruoka- ja tapakulttuuri muuttuvat. Angloamerikkalainen viihdekulttuuri hallitsee mediaa ja kulttuurinen postkolonialismi dominanssi hyödyntää ja sulattaa alkuperäiskulttuurien autenttisuuden. Muoti ja musiikkityylit leviävät globaaleina ilmiöinä. Kansainväliset konfliktit ja selkkaukset leimautuvat usein medioissa kulttuuristen symbolien kautta.

Euroopan unionin Kulttuurialan työsuunnitelmasa kaudelle 2008–2010 on vahvistettu viisi painopistealuetta, jotka kaikki liittyvät globalisaation kulttuuriin vaikutuksiin:

1. Taiteilijoiden ja muiden kulttuurialan ammattilaisten liikkuvuuden edellytysten parantaminen.
2. Kulttuurin saavutettavuuden edistäminen erityisesti edistämällä kulttuuriperintöä, monikielisyyttä, digitointia, kulttuurimatkailua, synergiaa koulutuksen, erityisesti taidekasvatuksen, kanssa sekä parempaa kokoelmien liikkuvuutta.
3. Kulttuurialaa koskevan tutkimustiedon, tilastojen ja menetelmien kehittäminen ja niiden vertailukelpoisuuden parantaminen.
4. Kulttuuri- ja luovan teollisuuden, erityisesti pk-yritysten, potentiaalin mahdollisimman tehokas hyödyntäminen.
5. Kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskevan Unescon yleissopimuksen tavoitteiden edistäminen ja täytäntöönpano.

Muutospaineet

- Kansallisen kulttuurin merkityksen ja autenttisuuden arvon ymmärtäminen
- Monikulttuurisuuden merkityksen tunnistaminen ja edistäminen
- Kulttuurivaihtodon, tuonnin ja viennin edellytysten turvaaminen
- Vuorovaikutuksen ja liikkuvuuden lisääminen
- Paikallisten kulttuurien arvo ja tukeminen
- Osa- ja alakulttuurien tunnistaminen ja tunnustaminen
- Globaalin, glokaalin ja lokaalin tasapainon löytäminen
- Suomen kulttuuri- ja kehitysyhteistyön kohdentaminen

9 Luova pääoma

Luova pääoma on osa sosiaalista pääomaa ja kulttuuripääoma on osa luovaa pääomaa. Kaikki nämä kolme käsitettä ovat vaikeasti määriteltävissä ja rajattavissa. Luovuus on evoluution kehittämä ominaisuus, jolle on ominaista kyky nähdä uusia asiayhteyksiä, kehittää epätavallisia ideoita sekä ratkaista ongelmia yhdistelemällä asioita uudella tavalla ja luomalla uusia merkityksiä. Luovuus on läsnä kaikessa inhimillisessä toiminnassa, mutta erityisen vahvasti tieteen ja taiteen toimintatavoissa. Kuitenkin myös niiden parissa tapahtuu institutionaalistumista, urautumista, imitaatiota ja toistoa, joten luovuus ei ole puhtaassa merkityksessään läsnä kaikessa tieteen ja taiteenkaan toiminnassa. Luovuuden edellytyksiä ovat diversiteetti ja vapaus. Liian voimakkaasti kontrolloidussa tai ohjatussa ympäristössä luovuus tukahtuu.

Luova pääoma on kykyä, taitoa ja tietoa, joiden avulla pystytään uutta luovaan ongelmanratkaisuun. Voidaan puhua sekä yhteisöllisestä että yksilöllisestä luovasta pääomasta. Luovuuden soveltamista elämän käytännöiksi sanotaan innovaatioiksi. Innovaatio-käsite on muotiterminä kulunut ja merkitykseltään tyhjenemässä. Innovaatio voi olla taloudellinen, sosiaalinen tai arjen käytäntöihin liittyvä. Nykypuheessa innovaatio on käytännössä leimautunut yhä enemmän pelkästään taloudelliseksi ja tekniseksi käsitteeksi, vaikka se voi yhtä hyvin olla sosiaalinen, yhteis-

kunnallinen, taiteellinen tai kulttuurinen. Tekninen tai taloudellinen keksintö tai konsepti ei kuitenkaan ole itsessään innovaatio, vaan innovaatio syntyy, kun yhteisön toimintatapa muuttuu. Ihmiset ovat usein ottaneet tekniset keksinnöt muuhun kuin alkuaan tarkoitettuun käyttöön. Tässä mielessä yhteisö luo innovaation eikä se synny suunniteltuna keksintönä.

Yhteiskunnan luovan pääoman kasvattamiseksi on pyritty luomaan innovaatiojärjestelmiä. Resursseja tehokkaasti kohdentavan tavoitteellisen järjestelmän ongelmana on perustava ristiriita luovuuden perusedellytysten: moninaisuuden, tuhlaavaisuuden, joutilaisuuden, vapauden, leikin ja sattumanvaraisuuden suhteen. Paradoksaalisesti pyrkimys äärimmäisen tuottavaan innovaatiojärjestelmään toimii itseään vastaan eikä ota huomioon luovaa toimintatapaa. Innovaatiojärjestelmien kehittämisen ongelmana on myös muiden maiden toimintamallien imitointi. Kehittämisen lähtökohtana voisi nykyistä enemmän painottaa luovan toiminnan luonteen ymmärtämistä ja omintakeisia ratkaisuja. Kansainvälisen arviointiryhmän raportin mukaan suomalainen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmä onkin suurten uudistusten tarpeessa. Kriittisiä kysymyksiä ovat luovan toiminnan ja innovaatiotoiminnan tasapainotus, joustavuuden lisääminen, riskien ottaminen ja uusien ideoiden tunnistaminen. Luovan työn sijaan resurssit uppoavat liikaa hallinnolliseen työhön.

Luova talous on 1990-luvulla syntynyt käsite, jolla tarkoitetaan aineettomaan merkitystuotantoon perustuvaa taloutta. Tuloksena on luovia tuotteita tai merkitystuotteita ja konsepteja. Luovalle tuotteelle ovat ominaisia suunnittelun suuri osuus ja työvoimavaltaisuus. Luovan talouden edellytyksiä ovat kulttuuriperintö ja uutta luova taide ja kulttuuri. Siihen voidaan lukea tieteen, taiteen, kulttuurin ja palvelutuotannon taloudellinen soveltaminen. Luovaan talouteen yhdistetty luovien alojen käsite on ongelmallinen, koska luovuus liittyy kaikkeen inhimilliseen toimintaan eikä rajoitu jonkun alan sisälle. Luovien alojen kriteereitä ei ole pystytty tekemään, vaan luoviin aloihin on tapana lukea tietyt taiteen ja kulttuurin alat: joko kapeammin rajattuna nopeaa taloudellista hyödynnettävyyttä edustavat alat tai laajemmin lähes koko taiteen ja kulttuurin talous. Yhtenäistä operationaalista tilastollista pohjaa ei ole luotu.²⁸

Yhteiskunnan luovan pääoman synnyttämiseen ja ylläpitoon kuuluvat luovien taitojen oppiminen ja kehittäminen, luovat ympäristöt ja luovan työn edellytykset. Ihmisen luovuutta voidaan kehittää ja rohkaista koko elämänkaaren aikana kodista ja päiväkodista alkaen koulutuksen kaikissa vaiheissa, tutkimuksessa ja työelämässä. Kriittisiä kohtia ovat taide- ja taitoaineiden riittävä opetus ja osaamispääoma sekä luovan työn edellytysten kehittäminen. Keskeinen kysymys on luovan työn tekijöiden riittävä, kohtuullinen toimeentulo, johon sisältyvät apurahajärjestelmät, oikeudenmukaiset korvaukset, reilut sopimukset ja neuvotteluasema, yrittäjyyden mahdollisuudet, verotus, sosiaaliturva ja eläkkeet.

Taide- ja taitoaineet

Taide- ja taitoaineet ovat avainasemassa ihmisen persoonallisuuden, identiteetin ja itseluottamuksen kehityksen sekä yhteisöön liittymisen kannalta. Ne edistävät oppilaiden hyvinvointia, koulussa viihtymistä, sosiaalista kasvua, oppimisvalmiuksia ja oppimisen iloa. Taide- ja taitoaineiden merkitys on aivotutkimuksen mukaan ratkaisevan tärkeää myös tiedonhankinnalle, esimerkiksi matematiikan opetukselle, teknisten ratkaisujen ymmärtämiselle ja avaruudelli-

selle hahmottamiselle. Taide- ja taitoaineet edistävät kokonaisvaltaista tietämistä eikä niitä pidä tarkastella lyhyen aikavälin välinearvoisesta näkökulmasta.

Taide- ja taitoaineet antavat valmiuksia kulttuurin käyttöön ja kulutustottumuksiin sekä opettavat medialukutaitoa. Ne liittävät kasvavat lapset osaksi taiteen ja kulttuurin perinnettä sekä yhteisöä, kasvattavat kulttuurin uusia yleisöjä ja luovat tulevaisuuden kotimarkkinoita.

Yhteiskunnan luovan pääoman kannalta on tärkeää tavoittaa taide- ja taitoaineiden piiriin koko väestö ja kaikki ikäluokat. Keskeisiä ovat yleissivistävässä opetuksessa saadut valmiudet. Taiteen ja kulttuurin tuotannossa monialainen osaaminen on yhä keskeisempää. Tarvitaan sekä musiikin, kuvataiteen, muotoilun että median osaamista. Näitä taitoja opitaan koulussa taide- ja taitoaineiden eli musiikin, kuvataiteen ja käsityön tunneilla.

Koulujen musiikin ja kuvataiteen tunnit ovat vähentyneet viimeisten kahdenkymmen vuoden ajan ja edelleen 2000-luvun alussa. Kouluun kohdistuvien haasteiden lisääntyessä on yhä enemmän painotuttu niihin aineisiin, joista on ajateltu saatavan suoraa hyötyä teknologiaan, työelämään ja kilpailuun. Ongelmana on myös opetuksen rakenne ja sattumanvaraisuus. Taide- ja taitoaineiden opetus painottuu alaluokille ja on mahdollista olla kokonaan ilman tätä opetusta 11-vuotiaasta alkaen. Peruskoulun yläluokilla taide- ja taitoaineet ovat valinnaisia ja valinnaisaineille varatut tunnit ovat vähentyneet. Aineiden valinnaisuus pakottaa valitsemaan esimerkiksi kuvataiteen ja musiikin välillä, kun luovassa tuotannossa tarvitaan tulevaisuudessa yhä monialaisempaa osaamista.

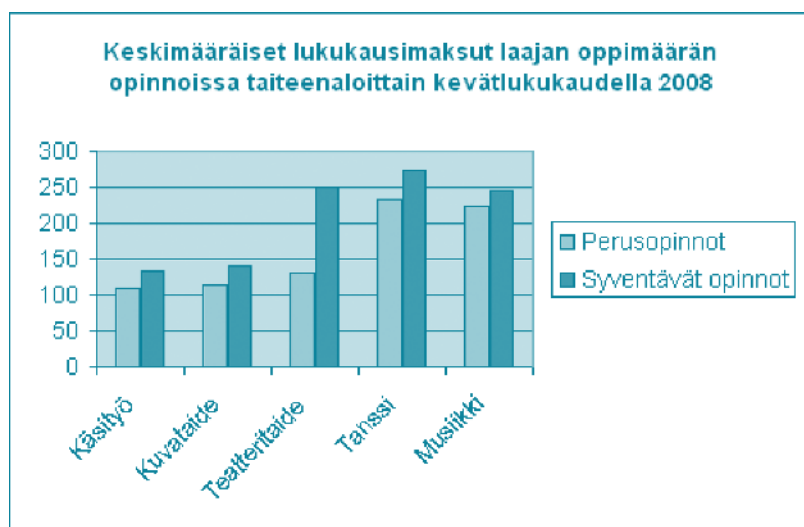
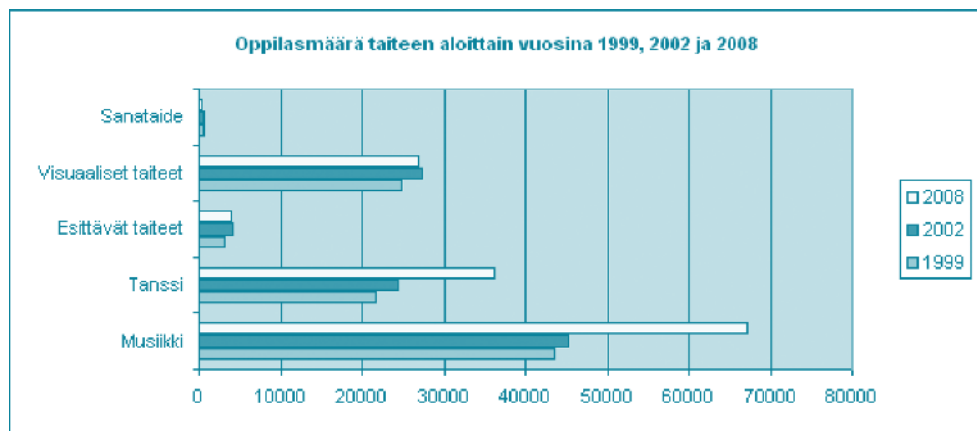
Taiteen perusopetus on koulun ulkopuolista ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua taidekasvatusta. Taiteen perusopetusta annetaan mm. musiikkioppilaitoksissa, kuvataidekouluissa, tanssioppilaitoksissa, käsityökouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä on vuoden 2009 alusta 87 musiikkioppilaitosta ja 41 muun taiteenalan oppilaitosta (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, tanssi, teatteritaide, sanataide ja sirkustaide). Taiteen perusopetus tavoittaa noin 11 % ikäluokista eikä oppilasvalinnassa ole kattavia kriteerejä. Taiteen perusopetukseen hakeu-

²⁸ Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015, kauppa- ja teollisuusministeriö 2007.

tumiseen vaikuttavat vanhempien sosiaalinen tausta, kiinnostus ja koulutus. Opetuksen maksullisuus voi myös muodostua esteeksi osallistumiselle.

Taide- ja taitoaineiden opetuksen mahdollisuudet ovat Suomessa heikentyneet. Taideyliopistot ovat viestineet havainneensa tämän kehityksen pääsykokeisiin tulevien opiskelijoiden tason heikentymisenä.

Taiteen perusopetus 2008

Lähde:

Taiteen perusopetus 2008, Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2007-2008, Marika Koramo, Opetushallitus, http://www.oph.fi/download/46516_taideen_perusopetus_2008.pdf

Luovan työn tekijät

Mitä on luova työ? Luova työ ei liity sen enempää taiteelliseen kuin tieteelliseenkin luovuuteen, vaan kaikkeen inhimilliseen toimintaan. Luova työ on vahvasti sitoutuvaa ja omistautuvaa eikä siinä tehdä eroa työn ja vapaa-ajan välille. Se on koko ajan myös alitajunnassa ja jopa unissa. Jos luova työ, taide, kulttuuri ja tutkimus alistetaan vallitseviin näkemyksiin ja käytännön politiikkaan, ne menettävät voimansa ja ytimensä. Kriittisyys on luovan työn lähtökohta. Luovan työn edellytyksiä ovat vapaus, avoimuus ja aika. Pakonomainen pyrkimys luovuuteen yleensä tuhoaa sen.

Työn luonne ja määrittely muuttuvat hyvin hitaasti ja sillä tarkoitetaan yleensä osoitettavissa olevaa palkkatyötä, joka tuottaa selvästi mitattavia suoritteita. Työelämän organisoinnin ja tulosjohtamisen mallit perustuvat edelleen tavaratuotannon sata vuotta vanhaan liukuhihnateollisuuteen. Luovaan aineettomaan talouteen ne soveltuvat huonosti.

Hyvää, merkityksellistä ja vaikuttavaa taidetta tai tutkimusta eivät tee viime kädessä strategiat, tavoitteet ja resurssit, vaan rohkeat ja urautuneita malleja rikkomaan kykenevät taiteilijat ja tutkijat. Strategiat, tavoitteet ja resurssit voivat sen sijaan olla apuna, kun luovan työn vaikutuksia pyritään vahvistamaan.

yhteiskunnassa. Älykäs yhteisö ymmärtää tämän perusasetelman ja kääntää sen voimakseen. Taiteessa ja tieteessä on perustutkimuksen utelias ja kokeileva alue, joka ei tuota lyhyen tähtäyksen taloudellista tai yhteiskunnallista hyötyä, sekä hyödyntämisen ja soveltamisen alue, joka säteilee muuhun toimintaan ja tuottaa siihen kestävää laatua sekä pitkän tähtäyksen hyötyä. Lyhyen aikavälin voittojen ja tehokkuuden taivottelu on ristiriidassa luovuuden kanssa.

Suomen akatemian teettämässä taideohjelmien tutkimuksessa kansainväliset asiantuntijat arvioivat taideyliopistojen tutkimusta, joka on vuorovaikutuksessa taiteen tekemisen kanssa. Tämänkaltaisen tutkimus on kansainvälisesti uutta ja Suomi on joillakin aloilla edelläkävijä. Paneelin asiantuntijoiden mukaan taiteilla ja muotoilulla on suuri merkitys innovaatioiden ja sovellusten kehittämiseen. Taiteen tekemisen kanssa vuorovaikutteinen tutkimus on uutta luova tiedon tuottamisen tapa.²⁹

Taiteilijat, tutkijat ja luovan työn tekijät ovat aina tehneet työn vallitsevan määrittelyn kannalta epätyyppillistä työtä eivätkä työn kehittämisen tavoitteet vieläkään tunnista luovan työn perusluonnetta. Köyhän taiteilijaneron myytti elää sitkeästi. Taiteilijan työn tuloksellisuudessa on kyse toimeentulon ehdoista: ajasta, työtiloista, materiaaleista, edellytyksistä vuorovaikutukseen ja liikkuvuuteen, verotuskäytännöistä, tekijänoikeuksista ja reiluista sopimuksista sekä asemasta työsuhteeseen perustuvan palkkatyön ja taloudellisen voiton tavoitteluun perustuvan yrittäjyyden välissä. Myös sosiaaliturva, työterveyshuolto ja työttömyys-turva rakentuvat tämän perinteisen kahtiajakaisen työelämäkäsityksen mukaan.

Kansalliset ja Euroopan unionin tukijärjestelmät eivät riittävästi sovellu edistämään luovan talouden mahdollisuuksia, koska nykyiset työllisyys- ja tukijärjestelmät on kehitetty tukemaan työllistymistä joko palkkatyössä tai yritystoiminnassa. Tarvittaisiin toimeentuloratkaisua, joka tunnistaisi ja ottaisi huomioon luovan työn erityisluonteen. Toimeentulo koostuu tavallisesti useista eri lähteistä, joissa vaihtelevat palkkatyö, yritystulo, teosmyynti, apurahajaksot sekä työttömyyden ja työllisyyden jaksot.

Luovan työn toimijoiden kohdalla kartoitettuja epäkohtia ovat työmarkkina-asemaan liittyvät ongelmat, tulotaso ja tulonmuodostus, sosiaaliturva, taiteen tekemisen aiheuttamat kustannukset taiteilijalle, puuttuvat rakenteet ja tilat, asenteet, totutut tavat, tieto ja osaaminen sekä osallisuuden ja verkostoitumisen ongelmallisuus. Luovan talous on työvoimavaltaista ja luovaa tuotetta leimaa suunnittelun suuri osuus. Luovaa taloutta koskevissa strategioissa pitäydytään kuitenkin usein liukuhihnateollisuuden tehokkuusmallien mekaniikkaan soveltamiseen. Tulevaisuuden ehkä ratkaisevin menestystekijä on ratkaista luovan työn organisointi, rakenteet ja toimeentulokysymykset joustavalla, luovan työn luonteen ymmärtävällä tavalla. Luovassa työssä tarvitaan vapautta ja turvaa, kestävää toimeentuloa ja riittävää sosiaaliturvaa. Kontrolli ja hierarkia on vaihdettava luottamukseen ja verkostoihin.³⁰

Kulttuuritoimialojen talous ja kulttuuriyrittäjyys

Euroopan unionin Lissabonin strategian ohjelmakausi päättyi vuonna 2010. Sen aikana on kiinnitetty huomiota kulttuurin ja luovuuden moniin sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin tehtäviin sekä eurooppalaisen kulttuurisen rikkauten valtavien mahdollisuuksiin. Lähtökohtana on ollut se, että kulttuuritoiminnoilla, -hyödykkeillä ja -palveluilla on sekä kulttuurinen että taloudellinen arvo. Kulttuurin ja luovan talouden merkitys hyväksyttyjen tavoitteiden saavuttamisessa on todettu merkittäväksi.

Kulttuurinen luovuus voi edistää talouskasvua ja työllisyyttä sekä toimia kestävästi kasvun välineinä tulevaisuudessa. Kulttuurisiin merkityssisältöihin perustuva tuotanto ja talous ovat Euroopan maailmanlaajuisen kilpailukyvyyn kannalta yhä keskeisemmässä asemassa. Avaimina toimivat luovuuskasvatus, kulttuurisektorin kapasiteetti, resurssit ja osaaminen sekä kulttuurisektorin yhteistyö ja integroituminen muiden sektoreiden kanssa. Uusi strategia on tarkoitus hyväksyä Espanjan puheenjohtajuuskaudella keuhällä 2010.

²⁹ Suomen tieteen tila ja taso 2009, Suomen Akatemia.

³⁰ Karhio 2009.

Työllistyvyys ja taloudelliset vaikutukset

Suomen nykyisen hallitusohjelman mukaan ”luovaa taloutta vahvistetaan ja kulttuurin kansantaloudellista merkitystä lisätään edistämällä kulttuurivienttiä ja -yrittäjyyttä”. Luovan talous ja kulttuuriyrittäjyys synnyttävät teoksia, tekijänoikeuksia ja palveluja.

Nykyisen työ- ja elinkeinoministeriön edeltäjän kauppa- ja teollisuusministeriön Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015 määrittelee tavoitteiksi luoda yrityksille suotuisa toimintaympäristö, kasvattaa yrityskokoa, mahdollistaa kansainvälistymisen liiketoiminnassa, keskittyä kansainvälisesti kilpailukykyisiin asiakaslähtöisiin ja laadullisesti korkeatasoisiin tuotteisiin, löytää uusia tuotekehityksen rahoitusmuotoja sekä panostaa tuottaja- ja manageriosaamiseen. Vuoteen 2015 mennessä toteutettavia kärkihankkeita ovat Jalostamo-konseptin tuotteistaminen ja laajentaminen, luovien alojen verkostojen ja koulutuksen kehittäminen sekä kuluttajille ja muille yrityksille suunnattujen uusien, monialaisten palveluinnovaatioiden ja -konseptien luominen.³¹

Opetusministeriö vahvistaa tällä hetkellä luovaa taloutta ja kulttuuriyrittäjyyttä kehittämällä mm. ammatinharjoittajien ja yrittäjien osaamista Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen ESR-osarahoitteen kehittämisohjelman 2007-2013 sekä Kulttuuriviennin kehittämisohjelman 2007-2011 kautta. Luovan talouden ja kulttuurin katsotaan olevan kansallisen innovaatiopolitiikan ytimessä. Tästä syystä tarvitaan taiteen kentän rakenteiden sekä verkostomaisten toimintatapojen vahvistamista ja välittäjäorganisaatioiden luomista kulttuuri- ja hyvinvointipalveluiden tuottamiseksi.³²

Kulttuurialojen tuottama arvonlisäys Suomen kansantaloudessa oli vuonna 2006 noin 4,6 miljardia euroa (3,2 %) ja se oli suurempi kuin matkailun, alkutuotannon toimialojen, majoitus- ja ravitsemustoiminnan sekä massan ja paperin valmistuksen. Kulttuurin arvonlisäyksestä merkittävä osuus syntyy joukkoviestinnän alueella. Sen BKT-osuus oli 1,7 prosenttia. Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminnan

osuus oli 0,2 prosenttia koko kansantalouden arvonlisäyksestä.

Työ- ja elinkeinoministeriön aluekeskusohjelman vuonna 2008 Tilastokeskukselta tilaamaan selvityksen mukaan Suomessa oli vuonna 2006 yli 19 000 kulttuurialan yritystä. Yritysten määrä kasvoi 1 500 yrityksellä vuodesta 2001. Yrityksissä työskenteli vuonna 2006 yli 70 000 henkilöä. Suuri osa on mikro- ja pk-yrityksiä.

Kulttuurin toimialoilla työskenteli eri ammateissa kulttuurin satelliittitilinpidon mukaan vuonna 2006 yli 102 000 henkeä. Määrä oli 4,19 prosenttia Suomen koko työllisestä työvoimasta (ks. liite 3). Euroopan unionin tilastovirasto Eurostatin mukaan kulttuurityövoiman osuus koko työvoimasta oli Suomessa vuonna 2005 EU-maista kolmanneksi suurin Hollannin ja Ruotsin jälkeen.

Suomalaiset kotitaloudet kuluttivat vuonna 2006 kulttuuriin ja joukkoviestintään keskimäärin 1 638 euroa, mikä vastasi 5,4 prosentin osuutta kokonaiskulutusmenoista. Yhteensä Suomen 2,5 miljoonaa kotitaloutta käytti kulttuuri- ja joukkoviestintäsektorin tarjoamiin hyödykkeisiin ja palveluihin hieman yli neljä miljardia euroa.

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden trendejä ja haasteita

Suomessa väestön ikääntymisen voi ennakoida vaikuttavan kulttuurin kulutukseen, sillä eläkkeelle jäävillä on käytettävissään yhä enemmän vapaa-aikaa. Ikääntyvillä ei välttämättä ole tarvetta suunnata kulutusta kulutustavaroiden ostamiseen, vaan yhä enemmän immateriaalisten palveluiden hankintaan. Tulevina vuosina eläkkeelle jäävillä suurilla ikäluokilla on ostovoimaa enemmän verrattuna aiemmin eläköityneisiin ja he ovat tottuneet hankkimaan enemmän palveluita yksityiseltä sektorilta.

Vuonna 2009 julkaistun nuorisobarometrin mukaan kulttuuripalveluiden merkitys nuorten elämän ja vapaa-ajan kannalta on lisääntynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana. Nuorten kulttuurin kulutus kasvaa koko ajan voimakkaasti, mutta se kohdistuu

³¹ Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015.

³² Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä, 2009. Opetusministeriö.

enemmän uusiin medioihin ja sosiaaliseen mediaan kuin perinteisiin taiteen ja kulttuurin aloihin. Voidaan ennakoida, että trendi jatkuu myös tulevien vuosien aikana, sillä nuorten elämyshakuisuus on ennemmin kasvava kuin laantuva trendi. Tämä luo lisää kysyntää yhtäältä kulttuuripalveluille ja toisaalta mahdollisuuksia luoda ammattimaista kulttuurialan yritystoimintaa harrastusten pohjalta. Uutena merkittävänä tekijänä on kulttuurin kulutus ja tuotanto sosiaalisessa mediassa.

Paine taiteen ja kulttuurin alojen opiskelupaikkoihin on ollut suuri ja ne ovat olleet suosituimpia aloja nuorten keskuudessa. Nuorten tämän hetken trendit ennakoivat tulevaa kehitystä. Luova talous ja kulttuuritoimialojen talous sen osana ovat potentiaalisia kasvualoja, joiden kautta syntyy positiivisena kierteenä osaamista, tuotantoa, yrittäjyyttä ja markkinoita.

Ilmastonmuutos siirtää todennäköisesti kulutusta yhä enemmän immateriaalisiin palveluihin. Kulttuuripalvelut ovat suurelta osin immateriaalisia, jolloin niiden kuluttaminen tavaroiden sijaan voi kiinnostaa yhä enemmän ilmastonmuutoksen estämisestä kiinnostuneita kuluttajia. Trendi näkyy myös laajemmin, sillä YK-UNCTAD Creative Economy Reportin 2008 mukaan luovat palvelut, kuten live-konsertit, kasvivat 8,8% vuosittain vuosina 1996–2005.

Suomessa kuntien taloudellinen tilanne on haastava, ja on mahdollista, että palvelutuotantoa ei voida lisätä kysyntää vastaavasti julkisella sektorilla. Osa kunnista on jo nyt ulkoistanut kulttuuripalveluiden hoitamista kolmannelle ja yksityiselle sektorille. tilaaja-tuottajamallien kautta. Tilaaja-tuottajamallien kehittäminen luo tulevien kymmenen vuoden aikana todennäköisesti yhä enemmän kysyntää sekä yksityisen että kolmannen sektorin tuottamille kulttuuripalveluille. Tämä asettaa paineita sekä yritystoiminnan että kolmannen sektorin vahvistamiselle. Joissakin tilanteissa yhdistysmuotoisen toiminnan rinnalle tai sijaan on tarpeellista luoda yritystoimintaa.

Kulttuuriviennin ja kansainvälistymisen kehittämällä pyritään lisäämään kulttuuriin perustuvien tuotteiden ja palveluiden kysyntää kansainvälisesti. Tämä kasvattanee erityisesti yritysten tuottamien tuotteiden ja palveluiden määrää, mikä asettaa paineita yritystoiminnan vahvistamiselle.

Kulttuuriyrityksillä on usein puutteita erityisesti liiketoiminta-, yrittäjyys- ja johtajuusosaamisessa.

Liiketoiminnalliseen kannattavuuteen liittyvä tuote- ja palvelukehitysoosaaminen on toistaiseksi vähäistä. Lisäksi alojen välittäjäportaan kehittäminen on alussa. Esimerkiksi vasta vuonna 2009 Suomeen on syntymässä agenttien ammattimaista toimintaa laajamittaisemmin. Yritysten pieni koko on haaste niiden kehittämiselle, sillä nykyinen yritystukijärjestelmä ei aina tunnista pienten yritysten tarpeita. Tämä asettaa paineita yritysten verkostoitumiselle ja yrityskoon kasvattamiselle, toisaalta myös yritystukijärjestelmän kehittämiseksi vähäistä, sillä suuri osa toimii kotimarkkinoilla. Erityisesti kansainvälistymisessä yritysten pieni koko on este.

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden näkökulma on tähän mennessä tunnistettu heikosti suomalaisessa innovaatiokehitysjärjestelmässä. Ei-teknologisten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen on kuitenkin otettu huomioon nykyisessä innovaatiostrategiassa, mikä avaa luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden kehittämiselle uudenlaisia mahdollisuuksia.

Luovan talouden olennainen osa on taiteeseen ja kulttuuriin perustuvan osaamisen hyödyntäminen yhä vahvemmin muilla toimialoilla. Esimerkiksi taidetaustaista osaamista on hyödynnetty Eija Mäkirintalan ja Cecilia von Brandenburgin selvitysten mukaan muilla aloilla, esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, jo pitkään Euroopassa muun muassa Iso-Britanniassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Suomessa tämä on vasta alkutaipaleella. Maahan on syntynyt vasta vuonna 2009 taidetaustaista osaamista hyödyntävien yritysten yhdistys. Taidetaustaista osaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi muiden alojen yritysten strategisessa kehittämisessä.

Kulttuuriyritykset ovat luova työn luonteen mukaisesti tyypillisesti pieniä. Makrotalouden perinteisten mallien mukaan yrityskoon kasvattaminen on kuitenkin keskeinen tavoite ja kriteeri. Pieni koko koetaan vammana sekä tukimuotojen piiriin pääsyssä jopa esteenä. Suurilla hierarkisilla organisaatioilla on taipumus jäykistää luovan työn edellyttämää joustavuutta. Uutena trendinä voidaan nähdä lisääntyvät kulttuurialan osuuskunnat ja verkostomaiset yritysryppäät, joissa luovan työn ominaisluonne tunnustetaan paremmin. Näissä pystytään myös toteuttamaan paremmin tuotannon laadullisia kriteereitä pelkkien

kvantitatiivisten tavoitteiden sijasta, erikoistumaan ja löytämään kansainväliset pirstaloituneet pienet kohde-ryhmät. Yhteistuotannot lisääntyvät ja kulttuurituotannoissa tarvitaan enemmän sektorirajoja ylittäviä toimintamalleja esimerkiksi yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin yhteiskonsepteina. Ongelmana on, etteivät rahoitusmekanismit tunnista näitä uusia yrittäjyyden ja tuotannon tapoja.³³

Elinkeinoelämän ja yritysmaailman piirissä voimistuu paine asiakaslähtöisen eettisen ja ekologisen kulutuksen sekä artistien kanssa tehtävän reilun toiminnan ja koko alan yhteistoiminnan suuntaan. Monissa kulttuurialan yrityksissä ja verkostoissa nämä toimintatavat on jo tunnistettu ratkaisevan tärkeiksi.

Kansainvälisesti ja kansallisesti on hyviä esimerkkejä siitä, että taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen muilla sektoreilla tulee lisääntymään. Taiteilijat voivat työllistyä ja heidän palveluitaan voidaan käyttää monialaisesti esimerkiksi kouluissa. Taidetta ja kulttuuria voidaan tutkimusten mukaan soveltaa erittäin menestyksekkäästi sosiaali- ja terveyssektorilla niiden selvien hyvinvointia lisäävien sekä pahoinvointia ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevien ja terapeuttisten vaikutusten vuoksi. Yhteiskunnan muidenkin sektorien kautta voidaan parantaa taiteilijoiden työllisyyttä sekä lisätä taiteen ja kulttuurin läpäisevyyttä ja vaikuttavuutta yhteiskunnassa.

Muutospaineet

- Taide ja kulttuuri yhteiskunnallisena investointina.
- Kulttuurin yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa taseessa
- Luovuuspääoman kasvattaminen, taide- ja taitoaineiden asema.
- Yleisöjen kasvattaminen, kotimarkkinoiden luominen.
- Infrastruktuurin ja palvelurakenteen kehittäminen ja ylläpito.
- Kulttuurin ja taiteen kulutuksen muutokset, prosumerismi ja sosiaalinen media
- Luovan tuotannon luonne kulttuurisen tasa-arvon ja levityksen välineenä.
- Taiteen ja kulttuurikentän sovellusten ja asiantuntijoiden käyttö yhteiskunnan eri sektoreilla.
- Työmarkkinoiden parantaminen.
- Luovan työn luonne ja työn käsite
- Luovan työn tekijän asema, työn ja työsuhteiden luonne, työterveyspalvelut, työttömyyskorvaukset, toimeentulo, äitiyspäiväraha, sosiaaliturva, verotus, eläkkeet, reilut sopimukset ja korvaukset, .
- Taiteen ja kulttuurin verotus, arvonlisävero, lahjoitusten verovähennyskelpoisuus.
- Taiteen ja kulttuurin tuotteistamisen, konseptointi ja palveluiden kehittäminen, tuotekehitystoiminnan tukeminen.
- Designin merkityksen kasvu, kulttuurin hyödyntäminen kaikessa tuotannossa
- Työllisyys, yrittäjyys ja yritteliäisyys, yritysmuotojen kehittäminen.
- Digitaalisuus ja tuotantotapojen sekä rakenteiden muutokset.
- Tuotannot yli nykyisten sektorirajojen, yhteistuotannot ja yhteisölliset tuotannot
- Uudet rahoitus- ja toimintamallit, julkisen ja yksityisen rahoituksen suhde, rahoituksen läpinäkyvyys ja kriteerit.
- Kansainväliset sekä EU:n normit ja ehdot
- Kansainvälinen vaihto, vienti ja tuonti.

³³ Kannattaa ottaa pienikin siivu, 2009.

Tekijänoikeudet

Tekijänoikeuden päämäärät

Tekijänoikeusjärjestelmä on aineettoman omaisuuden suoja, joka antaa tekijälle ja lähioikeuksien haltijoille (sekä niille joille heidän oikeutensa ovat siirtyneet) yksinoikeuden määrätä teoksesta valmistamalla teoksesta kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin levittämällä siitä kappaleita, esittämällä tai näyttämällä teos julkisesti läsnä olevalle yleisölle, tai välittämällä teos yleisölle tietoverkoissa tai muutoin aineettomassa muodossa teknisellä välineellä. Tekijälle kuuluu myös moraalisia oikeuksia, eli oikeus tulla nimetyksi tekijänä hyvän tavan mukaisesti (isyysoikeus) ja kielto hyödyntää tai muuttaa teosta tekijää loukkaavalla tavalla tai yhteydessä (respektioikeus). Kulttuuripoliittisesta näkökulmasta tekijänoikeus tarjoaa tekijöille valtion tukijärjestelmien (apurahajärjestelmien) kanssa vaihtoehtoisen ja markkinaehtoisen tavan ansaita elantonsa. Tekijänoikeus ei ole privilegio, vaan tekijänoikeus lähtee muun lainsäädännön tavoin yhteiskunnan hyvästä. Tekijänoikeudet edistävät sananvapauden toteutumista demokraattisessa yhteiskunnassa, edistää kulttuurista moninaisuutta ja luo pelisäännöt toimiville markkinoille sekä edistää uusia innovaatioita ja kartuttaa yhteiskunnan sivistyksellistä pääomaa.

Tekijänoikeustalous

Vuonna 2005 tekijänoikeusalojen osuus BKT:stä oli 3,48 %. Suurimmat alat olivat kustannusala, eli lehdistö ja kirjallisuus (1,27 % BKT:stä), sekä ohjelmistoteollisuus (1,21 % BKT:stä).

Tekijänoikeuden jännitteet ja muutospaineet

Tekijänoikeuksien rooli yhteiskunnassamme on lisääntynyt merkittävästi. Tähän vaikuttavat kauppapolitiikan ja elinkeinorakenteen muutos sekä tietoyhteiskuntakehitys. Kauppapoliittisesti immateriaalioikeudet, ja tekijänoikeudet niiden osana, ovat olleet keskeinen väline hyvinvoinnin turvaamiselle kehittyneissä maissa kulutustavaroiden tuotannon siirtymässä alhaisten tuotantokustannusten ns. halpa-tuotantomaihin. Immateriaalioikeuksien painoarvon

lisääntyminen kuvaa kehittyneiden maiden elinkeinoelämässä tapahtunutta siirtymää (kulutus)tavarantuotannosta tuotekehitykseen ja palvelutuotantoon. Luovassa taloudessa aineeton pääoma, tekijänoikeudet ja muut immateriaalioikeudet ovat merkittäviä myös kulttuuripoliitiikan ulkopuolella. Tästä johtuu myös jännite perinteisen kulttuuripoliittisen näkökulman ja nykyisin yhä suurempaa huomiota saavan luovaan talouteen liittyvän elinkeinopoliitiikan välillä. Yhteiskunnassamme on tapahtunut paljon sellaisia muutoksia, jotka asettavat uusia haasteita tekijänoikeusjärjestelmälle. Tekijänoikeudessa tärkeä ero muun muassa kaupallisen ja eikaupallisen toiminnan sekä julkisen ja yksityisen välillä näyttää hämärtyneen. Tekijänoikeudellinen suoja on jatkuvasti laajentunut sekä sisällöllisesti että ajallisesti. Tekijänoikeuden rajoituksia on supistettu ja edellytyksiä tiukennettu. Varsinaisen tekijänoikeuden ohella on lisäksi luotu oikeus määrätä teoksen käytöstä teknisin keinoin. Samaan aikaan tekijänoikeusloukkausten määrä on lisääntynyt. On sanottu, että tekijänoikeudellinen suoja ei ole koskaan ollut yhtä voimakasta ja samanaikaisesti yhtä heikkoa kuin nykyään. Tekijänoikeudet ovat toisten mielestä kehittyneet liian voimakkaiksi ja tekijänoikeuden ja muiden perusoikeuksien välillä ei enää ole riittävää tasapainoa, vaan tarvittaisiin uusia tai joustavampia tekijänoikeudellisia rajoituksia. Tekniikan kehittyminen ja halpeneminen tarjoavat nykyään mahdollisuuden jopa kotioloissa luoda korkealaatuista sisältöä. Tietoverkot tarjoavat lisäksi tekijöille mahdollisuuden välittää luomansa sisällöt suoraan yleisölle maailmanlaajuisesti ilman kustantajia ja kaupallisia jakeluketjuja. Yhteisöllisen median kehittyminen on lisännyt kilpailuasetelma kaupallisesti tuotetun ja ilman taloudellisen voiton tavoittelua tapahtuvan sisällöntuotannon välillä. Tänä päivänä pulonkaula ei kenties enää ole sisällön tuottaminen, vaan pikemminkin ”informaatioähky” ja sisällön löytäminen tai asettaminen merkityskontekstiinsa. Keskeinen kysymys on miten ammattimaisesti sisältöä tuottavat henkilöt ja yritykset voivat ansaita elantonsa uudessa toimintaympäristössä. Mitkä ovat ne uudet liiketoimintamallit jotka mahdollistavat tämän, ja miten tekijänoikeusjärjestelmä parhaiten tukee uusien liiketoimintamallien ja reilujen markkinoiden syntymistä? Sisältöteollisuus on voimakkaasti kansainvälistynyt ja

toimii globaaleilla, tiukasti kilpailuilla markkinoilla. Liiketoimintaan liittyvät riskit, ja erityisesti tekijänoikeudelliset riskit, ovat nousseet merkittäviksi. Monet yritykset pitävät kilpailutilannetta epäreiluna joutuesaan kilpailemaan voittoa tavoittelemattomien tahojen kanssa. Kun edes lähitulevaisuuden liiketoimintamalleista ei ole varmuutta, pyritään hankkimaan oikeudet varsin kattavasti. Tekijöiden, eli ammatin harjoittajien näkökulmasta, tekijänoikeusjärjestelmä tarkoittaa yleensä riskinjakoa, jossa tekijä kantaa osan liiketoimintariskeistä, jotka taas ovat lisääntyneet merkittävästi. Tietyillä sisältöteollisuuden lohkoilla, erityisesti musiikkiteollisuudessa, markkinoilla toimii vain muutama merkittävä monikansallinen yhtiö, jotka pystyvät tehokkaasti sanelemaan ehdot esittävälle taiteilijoille. Tilaa kansallisten eroavaisuuksien ja perinteiden huomioon ottamiselle ei tunnu jäävän. Myös kuluttajat voivat pitää markkinoita epäreiluna eivätkä hyväksy sen legitimitettä, vaan pitävät koko tekijänoikeusjärjestelmää epäoikeutettuna. Myös oikeuksien hallintajärjestelmät ovat murroksessa. Painetta kohdistuu erityisesti oikeuksien kollektiiviseen hallintaan. Massakäyttöä varten luotu kollektiivinen järjestelmä on luotu maailmaan, jossa markkinat jaettiin maantieteellisin perustein. Tänä päivänä sähköiset oikeuksienhallintajärjestelmät soveltuvat jo massiiviseen lisensointiin, jolloin mahdollisuudet individuaalilisensointiin lisääntyvät. Samalla hämärtyy tekijänoikeudellisilla lisensointimarkkinoilla tärkeä ero primäärimarkkinoiden ja sekundäärimarkkinoiden tai ensisijaisen ja toissijaisen käytön välillä. Tämä voi johtaa lisääntyvään jännitteeseen myös tekijänoikeusjärjestöjen ja sisältöteollisuuden välillä. Tavarantuotannon sijaan tekijänoikeuden kohteena on yhä suuremmassa määrin digitaalinen objekti tai palvelu. Yhteiskunnallisen toiminnan ja ennen kaikkea yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen siirtyminen tietoverkkoon merkitsee käytännössä sitä, että multimedioitunut vuorovaikutus lisää todennäköisyyttä tekijänoikeuden loukkaukselle, sillä tekijänoikeudellista suojaa saavan sisällön käsitteleminen ja edelleen välittäminen merkitsee yleensä, että jotain tekijänoikeudellisesti relevanttia tapahtuu; vähintään syntyy digitaalinen kappale teoksesta tai muusta suojan kohteesta. Jännite tekijän yksinoikeuden ja viestinnän (ja viestittäjien) vapauden välillä on lisääntynyt. Tekijän-

oikeuden tarkastelu viestintäoikeudellisesta näkökulmasta paljastaa uudenlaisen jännitteen informaation vapauden ja tekijänoikeuden välillä. Kysymys fokusoi tuu oikeuden, vastuun ja vapauden väliseen suhteeseen. Eräs tekijänoikeuteen liittyvä kysymys on kansalaisten oikeus kulttuuriperintöön sekä kirjastojen, museoiden ja arkistojen mahdollisuudet tarjota kansalaisille pääsy tähän kulttuuriperintöön. Suomessa tärkein tähän liittyvä hanke on kansallinen digitaalinen kirjasto. Digitointi ja internetportaalien rakentaminen taustajärjestelmien on erittäin suuri investointi kansakunnalle. Kustannusalan piirissä tällaiset hankkeet ovat kuitenkin herättäneet huolta siitä, että se vaikuttaisi haitallisesti alalla mahdollisesti syntyvään liiketoimintamalliin, jossa tarjottaisiin pääsy kirjoihin, joiden painos on loppunut. Digitaalitekniikan tarjoamat uudet hyödyntämismahdollisuudet ovat herättäneet kysymyksen siitä, pitäisikö tekijänoikeuden pikeminkin olla korvausoikeus kuin yksinoikeus. Toisin sanoen kaikenlainen käyttö olisi sallittua korvausta vastaan. Toisaalta korvauksen edellyttäminen näyttäytyy ongelmalliselta silloin kun on kysymys sivistyksellisesti ja kulttuurisesti merkittävästä toiminnasta, jolla ei ole välittömiä eikä välillisiä taloudellisia tavoitteita. Toisesta näkökulmasta yhteiskunnan tulisi välttää ryhtymästä yritysten kanssa kilpailevaan toimintaan tai ylipäänsä sellaiseen, joka haittaa markkinoiden syntymistä. Ehkä ratkaisuna saattaa olla jokin yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuuteen perustuva järjestely, jossa näitä intressejä yhteensovitetaan. Tekijänoikeuspolitiikan haasteena onkin uudessa toimintaympäristössä luoda järjestelmä, jossa tekijän oikeus määrätä teoksesta on sopusoinnussa yhteiskunnallisten päämäärien kanssa, tarjoaa riittävän hyvät mahdollisuudet harjoittaa elinkeinotoimintaa ja luo toimivat ja reilut pelisäännöt tekijänoikeudellisille markkinoille ja niiden kehittymiselle.

Kehitysnäkymät

Vuonna 2009 valmistuneessa kansallisessa IPR-strategiassa (valtioneuvoston periaatepäättös aineettomia oikeuksia koskevasta strategiasta) todetaan, että tulevaisuudessa aineettomien oikeuksien merkitykseen vaikuttaa ainakin neljä keskeistä kehityssuuntaa. Ne ovat globalisaatio, digitalisoituminen ja konvergenssi,

aineettomien oikeuksien politisoituminen sekä aineettomien oikeuksien kentän ekspansio.

Globalisaatio näkyy suomalaisyritysten arkipäivässä kansainvälisenä toimintana kansainvälisin pelisääntöin. Suomalaisyritykset toimivat jo varsin pienestä yrityskoosta alkaen vähintäänkin Suomen lähialueilla tai jopa globaalisti. Kansainvälisten käytäntöjen osaaminen myös aineettomia oikeuksia koskevissa kysymyksissä on siten välttämätön menestystekijä suomalaisyrityksille. Globalisaatioon liittyy myös Suomen lainsäädännöllisen liikkumavapauden kaventuminen. Suomi on liittynyt osaksi kansainvälisen kaupan ja aineettomien oikeuksien sopimusjärjestelmiä ja on EU:n jäsenenä velvoitettu noudattamaan yhteisön sääntelyä. Sitoutuminen kansainvälisiin järjestelmiin on toisaalta myös avannut ovet kansainväliseen kauppaan. Digitalisoituminen ja konvergenssi näkyvät selvimmin internetissä. Tietotekniikan kehitys on tuonut monipuoliset audiovisuaaliset tuotanto- ja jakelujärjestelmät kaikkien käyttöön. Yksityisellä ihmisellä voi jo puhelimestaan olla laskin, posti-, pankki- ja kaupapalvelut, kirjasto (internet), pelejä, radio, televisio, kamera, runsaasti audiovisuaalista sisältöä ja paikannuslaite. Kehityksen myötä digitaalisten aineistojen tekniset kopiointi- ja jakelutoimet tietoverkossa ovat käyttäjille käytännössä ilmaisia. Aineettomien oikeuksien politisoituminen näkyy siinä, että aiemmin alalle etäiset asiat kuten terveydenhuolto, lääkehuolto tai alkuperäiskansojen perintetiedon suoja ovat saaneet vahvan aineettomiin oikeuksiin liittyvän ulottuvuuden. Aineettomien oikeuksien ekspansio puolestaan näkyy muun muassa siinä, että kun aiemmin aineettomien oikeuksien kenttä on leimallisesti ollut liikeyritysten välistä neuvottelua ja sopimista, kuluttaja joutuu yhä enemmän tekemisiin aineettomiin oikeuksiin liittyvien kysymysten kanssa.

Vuoteen 2015 asti ulottuvassa tulevaisuudennäkymässä painottuvat seuraavat kehityssuunnat:

- Innovoinnin ja luovan työn määrä ja merkitys ovat kasvaneet.
- Avoin innovointi ja esimerkiksi kuluttajien tuottaman sisällön suuri merkitys
- haastavat yksinoikeusperusteisen aineettomien oikeuksien järjestelmän.
- Osaaminen, tieto ja niiden hallittu jakaminen ovat merkittäviä kilpailutekijöitä.

- Tekijänoikeuksien suora lisensiointi lisääntyy.
- Standardisointiin liittyvät IPR- ja kilpailunäkökohdat ovat tulleet keskeisemmiksi.
- Oikeudelliset kollisiotilanteet ovat lisääntyneet.
- Aineettomia oikeuksia koskevaa sääntelyä kehitetään ennen kaikkea EU:n ja
- WIPO:n toimesta. Niitä koskevia oikeudellisia erimielisyyksiä ratkotaan aikaisempaa • enemmän ylikansallisesti.
- Digitaalitekniikan hyödyntäminen on monipuolistunut ja edennyt uusille alueille.
- Konvergenssi on muuttanut ja yhdistänyt perinteisiä liiketoiminta-aloja.
- Ristiinlisensiointi ja valtioiden rajat ylittävät yhteistyöhankkeet ovat lisääntyneet.
- Aineettomien oikeuksien käyttö vaihdannan välineenä on yleistynyt.

Vuoteen 2015 asti ulottuvassa lähitulevaisuuden strategiassa painotetaan ennen kaikkea immateriaalioikeuteen liittyvän osaamisen lisäämisen merkitys, mutta myös oikeuksien tehokkuuden ja selkeyden edistäminen, kilpailupolitiikan ja markkinoiden toimivuuden lisääminen, järjestelmän toiminnallinen ja taloudellinen tehokkuus sekä kansainvälisen vaikuttamisen merkitys.

Muutospaineet

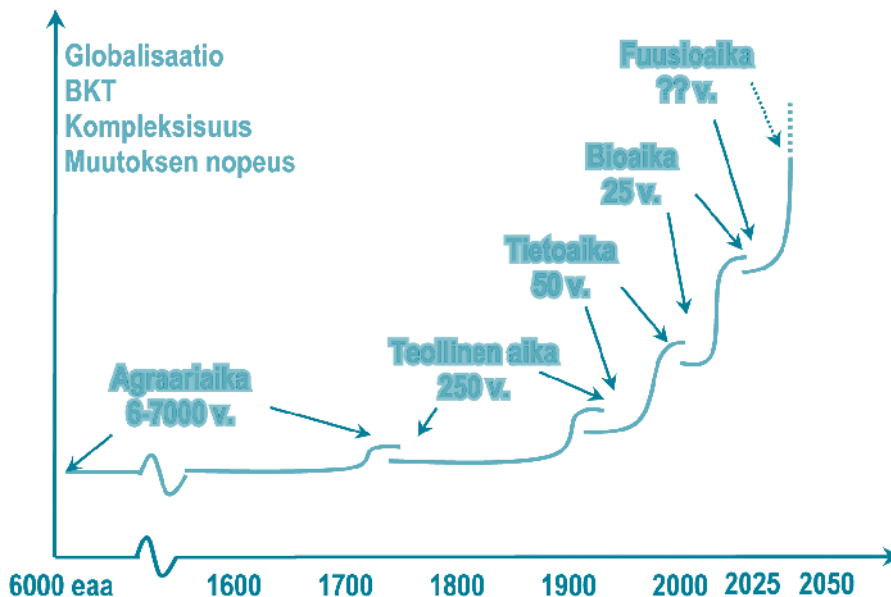
- Globalisaatio
- Digitalisoituminen ja konvergenssi
- Tekijänoikeuden politisoituminen
- Tekijänoikeuden ekspansio
- Uudet tuotanto- ja jakelutavat
- Uudet käyttö- ja viestintätavat

10 Teknologia

Teknologisen ja taloudellisen kehityksen pitkien aikajaksojen toistuvuudesta ja metarakenteista on esitetty useita erilaisia teorioita ja löydetty tulkintoja, joissa osoitetaan menneisyyden pidempiä tai lyhyempiä kehitysaaltoja ja säännönmukaisuuksia.³⁴ Tällä tavoin ovat vaihdelleet pyrkimykset keskitettyihin, ohjattuihin järjestelmiin sekä hajautettuihin ja itseohjautuviin järjestelmiin. Teknologian ja talouden aaltojen suhdetta toisiinsa on pohdittu paljonkin, mutta niiden suhdetta kulttuuriseen kehitykseen suhteellisen vähän.

Valistuksen ajasta asti jatkunut usko rationaliteetin ja tahdonalaisen suunnittelun voimaan tulevaisuuden rakentamisessa on murtumassa. Ajattelumalleja rakennetaan enemmän satunnaisuuksien ja epäjatkuvuuksien lähtökohdista. Teknologian tulevaisuuden kohdalla ennakoiminen on osoittautunut erityisen vaikeaksi. Toisaalta taiteellisen intuition avulla on jo hyvinkin varhaisina aikoina luotu näkyjä vuosisatoja myöhemmin toteutuneista keksinnöistä ja käytännöistä. Teknologisen kehityksen mahdollisuuksia ja nopeutta on

Mika Mannermaa: Muutoksen suuret aallot

³⁴ Esim. Nikolai Kondratiev, supersykliit teoksessa *The Major Economic Cycles* 1925.

usein yliarvioitu lyhyellä tähtäyksellä ja aliarvioitu pitkällä tähtäyksellä. Esimerkiksi elokuva-alan sisällä alan asiantuntijat epäilivät 1920-luvulla äänielokuvan kaupallisia mahdollisuuksia.

Kun Intel keksi piisirun vuonna 1971 ei voitu ennustaa tai ymmärtää, miten valtavaa ja kokonaisvaltaista kehitystä ja muutosta se maailmanlaajuisesti merkitsisi. Tuon vuosikymmenen alkupuoliskolla laskettiin edelleen, kuinka muutamalla suurella tietokoneella voitaisiin tyydyttää koko maailman tarve.

Tietotekniikan kehittäjä Ted Nelson ryhtyi kehittämään hypertekstiä ei-peräkkäisen kirjoittamisen ja lukemisen muodoksi vuonna 1960 ja julkaisi vuonna 1968 ensimmäisen toimivan hypertekstiohjelman. Hän loi myös Xanadu-projektin ideoimansa hyperkirjaston malliksi, johon on tallennettu kaikki maailman tieto. Nelson määritteli kirjassaan *Literary Machines* vuonna 1980 hypertekstin epäjatkuvaksi kirjoittamiseksi, jossa lukija voi valita omia lukupolkujaan hierarkisuuden ja lineaarisuuden sijaan. Teoksessaan Nelson toteaa, että tekstin ja kirjoittamisen perusolemus on lainaaminen. Tekstit ovat sitaattien verkostoja. World Wide Web ei Nelsonin mukaan kuitenkaan täysin täytä hypertekstin ja Xanadun tavoitteita, koska sen linkit ovat yksisuuntaisia ja se on edelleen liikaa kiinni paperidokumentoinnin perinteessä. Tällä hetkellä Ted Nelson työstää edelleen vuonna 2005 lanseeraamaansa ”transliteration” –hanketta, jonka tavoitteena on www:n haastava, Xanadun malliin toteutettu humanistinen ei-kaupallinen, reilut tekstiviitteet mahdollistava ja tiedon saatavuuden maksimoiva tiedon jakelu.

Digitaalisessa vallankumouksessa voidaan erottaa tähän mennessä neljä eri vaihetta: tietokonevallankumous 1980-luvulla, hypermedian vallankumous 1990-luvun alussa, Internet- ja mobiilivallankumoukset 1990-luvun lopulla sekä monimedian ja mobiili-internetin vallankumous 2000-luvulla.³⁵

Sodanjälkeinen taloudellinen ja teknologinen kehitys on merkinnyt suhteellisen suurta kansainvälistä Yhdysvaltojen vetämää yhteistyötä. Tyypillistä kehitykselle on ollut johtavien maiden ja seuraajien tai varhaisten ja myöhäisten kehittäjien symbioosi. Suomi menestyi 1990-luvun alkupuoliskolla teknologian varhaisena kehittäjänä. Suomessa kuitenkin liian yksipuolinen panostaminen teknologiseen osaamiseen, keksintöihin ja välineulottuvuuteen kuluttaja-, sisäl-

tö- ja palvelulähtöisyyden sijasta kostautui kehityksen hyytymisenä. Suomen aiempi teknologinen johtoasema on taantunut keskinkertaiseksi ja kansainvälinen arviointiryhmä on vuonna 2009 todennut Suomen innovaatiojärjestelmän heikosti kehittyneeksi, tehottomaksi ja puutteelliseksi. Tavoitteet on asetettu korkealle ja niihin panostettu kansainvälisesti vertaillen paljon, mutta tulokset eivät vastaa panostuksia. Onko Suomessa jääty 1990-alun menestyksen polkuriippuvuuden vangeiksi ja teknologiaa kehitettäessä luotu yhä suljetumpi ja kapea-alaisempi innovaatiojärjestelmä, jossa uskotaan tehokkuuden maksimoituvan kontrolloimalla ja uusintamalla toimenpiteitä, jotka eivät välttämättä edes tuota innovatiivisuutta? Innovaatio-termin rinnalle on viitisen vuotta sitten keksitty innoflaation käsite kuvaamaan tätä ritualistiseksi ohentunutta luovuuden, luovan talouden, luovien alojen ja luovan luokan termien toistoa ilman operationaalistettavissa olevaa sisältöä.³⁶

Luovan talouden ymmärtämisessä evolutionäärisen taloustieteen selitysvaima tuntuu klassista taloustiedettä suuremmalta. Evolutionäärisen taloustieteen kehittäjä Joseph Schumpeter oli erityisen kiinnostunut teknologian vaikutuksesta talouden kehitykseen. Hänen mukaansa talous kehittyy pikemminkin sisäsyntyisen, endogeenisen muutoksen ja markkinoiden kautta kuin tutkimus ja teknologiavetoisesti. Luovaa taloutta eivät ohjaa makrotalouden vaan mikrotalouden toimintamekanismit, koska se ydinvoima on luova työ. Evolutionäärisen taloustiede korostaa innovaatioprosessin avoimuutta, diversiteettiä ja variaatioiden mahdollisuutta, satunnaisuutta ja leikkiä. Sen lähestymistapa ymmärtää luovan työn luonnetta. Suljettu, äärimmäiseen tehokkuuteen pyrkivä innovaatiojärjestelmä on itsessään paradoksaalinen ja sitä on myös kuvattu kreationistiseksi, koska se sulkee pois sattuman, joka on evolutionäärisen kehityksen käyttövoima.

Piisirun jälkeen teknologian kehitys on merkinnyt lähinnä muistikapasiteetin lisäystä ja sovelluksia yhä uusissa laitteissa ja ympäristöissä. Samalla tavoin hyppäyksellistä uutta keksintöä ei ole vielä yleisesti tiedossa. Tulevaisuuden keskeistä muutosteknologiaa arvaillessamme voimme olla suhteellisen varmoja kah-

³⁵ Inkinen 2009.

³⁶ Inkinen & Kaivo-oja 2009.

desta asiasta. Se ei ole mitään sellaista, jota nyt suora-
viivaisesti tavoitellaan ja kehitetään. Se on jotain sel-
laista, jota emme osaa vielä aavistaa emmekä liioin sen
käyttötapoja. Luultavasti se on hyppäys perinteisestä
tietoteknologiasta jonkun muun teknologian alueelle.
Ja luultavasti se on jo nyt heikkona signaalina läsnä,
vaikka emme sitä vielä näe ja tunnista.

Tällä hetkellä teknologisen kehityksen vahvoja sig-
naaleja ovat hybridimedia, semanttinen web, ubiikki-
kehitys ja sosiaalisen median laajentuminen. Suunta
on kohti hajautettuja järjestelmiä ja itseohjautuvuut-
ta, mutta samaan aikaan teknologia mahdollistaa ih-
misten toiminnasta syntyvien jälkien yhä tarkemman
ja profiloidumman valvonnan, jota myös normein
tuetaan. Kehityksen mahdollisuuksiin on siis sisään
rakennettuna mahdollisuus sekä keskitetyn valvon-
tayhteiskunnan suuntaan että yksilöllisen vapauden
lisäämiseen.

Ubiikki kehitys

Termi ubiikki, englanniksi ubiquitous, pohjautuu
latinan ubique-sanaan, joka merkitsee kaikkialla. Se
merkitsee sulautettua tietotekniikkaa tai jokapaikan
tietotekniikkaa. Sulautettu tietotekniikka (ubiquitous
computing) on huomaamattomasti toimivaa ja ympä-
ristöönsä sulautuvaa kaikkialla olevaa tietotekniikkaa.
Käsitettä käytettiin ensimmäisen kerran 1980-luvun
lopulla ja se yleistyi 1990-luvulla, mutta varsinaiseen
ubiikkikehityksen kauteen ollaan vähitellen siirty-
mässä 2010-luvulla. Ubiikkikyhteiskunta on kuitenkin
ollut tieteiskirjojen kuvitelmien kohteena jo paljon
aiemmin kuin itse sanaa alettiin käyttää. Tunnetuin
kuvaus lienee George Orwellin klassikkoteos 1984.

Esimerkkejä ubiikkikehityksestä ovat mobiilivies-
tinnän lisääntyminen sekä wlan- ja rfid-teknologiat
(radio frequency identification). Matkapuhelimissa on
pian maksukorttiominaisuudet mahdollistava rfid-siru
ja älykkäät lipukkeet eli tagit tulevat kaupan hyllyille.
Etäluettavasta radiotunnisteesta tulee puhelinten va-
kiovaruste. Kotiautomaatiojärjestelmien myötä kotiin
tulee älykäs päätelaite, johon kaikki kodin anturit,
hälytys- ja energiamittarit on kytketty. Fyysinen ja
digitaalinen maailma yhdistyvät huomaamattamme
verkostoiksi ja palvelujen saatavuus kulkee mukana
kännykässä.

Lähikenttäkommunikointi (near field communi-
cation - nfc) on rfid-teknologiaa keveämpi tekniik-
ka, jossa keskenään voivat kommunikoida joko sirun
sisältävät puhelimet tai puhelin ja tagit. Muistitagit
ovat paikallisia ja tagien yhteisöllinen luonne vahvis-
taa niitä sosiaalisen median jatkeena. Niitä voi käydä
katsomassa esimerkiksi kirjaston, museon, kahvilan,
ravintolan tai muun julkisen tilan omalla paikallisella
facebookilla tai my spacella. Tagin kautta sosiaalinen
media tuodaan paikalliselle tasolle omaan kontekstiin-
sa ja tagien käyttäjät voivat muodostaa mikroyhteisöjä,
mutta tarjolla voivat olla yhtä hyvin globaalit sisällöt.

Nfc:n teknologia on jo valmista ja se leviää nfc-
puhelinten ja nfc-palvelujen yleistymisen myötä. Se
voi edistää myös kännykkämaksamisen ekosysteemin
syntymistä ja leviämistä. Lähikenttäteknikan käyttö-
alueita matkapuhelimeen integroituna voisivat olla
esimerkiksi ovien lukitus ja konserttilippujen maksa-
minen, musiikkikappaleiden näytteiden tai tuotteen
perustietojen lataaminen tagille vilauttamalla. Tutki-
muslaitosten optimistisissa ennusteissa nfc-kännyköitä
olisi muutaman vuoden kuluttua jo satoja miljoonia.

Viitisen vuotta sitten lanseerattiin web 2.0 -käsi-
te kuvaamaan ihmisten verkottumista verkon kautta.
Seuraavaksi odotetaan webin mahdollisuuksien ekspo-
nentialista kasvua ja webin hyppäystä uudelle tasolle
toiseen potenssiin, syntyy web2 web squared . Se tar-
koittaa, että reaaliaikaisen tiedon kerätään digitaali-
sesti reaaliajassa, ja se vaikuttaa ihmisten ja laitteiden
toimintaan.

Ubiikissa yhteiskunnassa palvelut voivat olla aina
auki ja saatavilla (24 tuntia / 7 päivää) ja virtuaalisuus
läsnä kaikissa arjen toiminnoissa ja käyttöesineissä.
Ubiikki teknologia mahdollistaa palvelujen ja tieto-
yhteyksien ulottumisen haja-asutusalueille, mutta sa-
manaikaisesti infrastruktuurin suunnittelussa vastak-
kaisena suuntana on ilmastonmuutoksen aiheuttama
pyrkimys ekotehokkaisuuteen taajamiin.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media on syntynyt yhtä jalkaa internetin
sähköpostin, sähköisten ilmoitustaulujen ja tekstie-
viestien yleistymisen myötä. Sosiaaliselle medialle ei
ole olemassa yhtä määritelmää, vaan sillä tarkoitetaan
laajaa, internetin teknologian mahdollistamaa ilmi-

ötä ja kehitystä. Se syntyy kolmesta tekijästä: teknologioista, yhteisöistä ja sisällöistä. Siihen liittyy myös muutoksia median kulutus- ja käyttötavoissa. Sitä kuvataan käyttäjälähtöisenä, vuorovaikutteisena, avoimena, multimediallisena ja osallistuvana medianä. Sosiaalisen median lähellä syntyy myös prosumerismin kaltaisia uusia kuluttamisen muotoja, joissa kulutus ja oma osallisuus tuotantoprosessiin sekoittuvat. Sosiaalinen media on vahvistanut uusyhteisöllisyyttä ja avannut sille välineen. Se synnyttää virtuaaliyhteisöjä ja uusheimoisuutta sekä nopean kansalaisvaikuttamisen ja vertaisarvioinnin mahdollisuuksia.

Vaikutus kulttuuriin

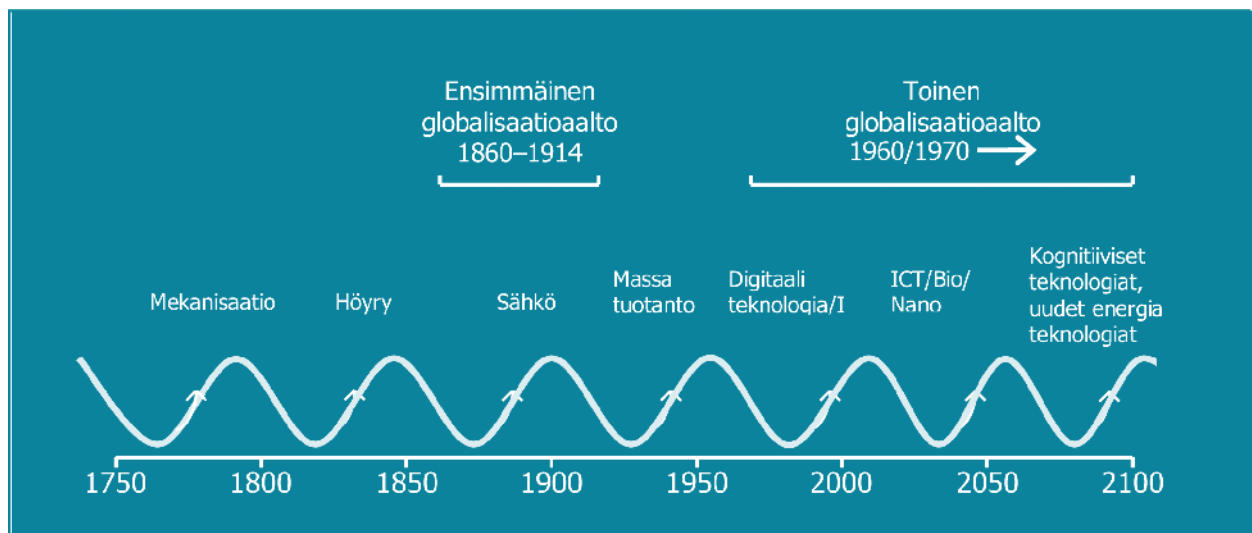
Teknologia ja kulttuuri ovat aina olleet vuorovaikutuksessa. Kulloinkin käytettävä teknologia on vaikuttanut taiteen ja kulttuurin muotoihin, tuotantoon, jakeluun ja vastaanottoon. Teknologian kehitystä on seurannut kulttuurin kehityksen laaja ja pitkään kestävä aalto. Taiteen ja kulttuurin kokeileva, leikkivä ulottuvuus on samalla vaikuttanut teknologian käyttötapoihin ja kehitykseen. Esimerkkejä on monia. Kirjapainotaito oli hyppäys kulttuurin laajempaan jakelun ja vastaanottoon. Kehityksen myötä 1600-luvulla syntyneestä aikakauslehdessä yhä nopeamman julkaisun kanavana lasketaan alkaneen informaatorijähdykseen kutsuttu ilmiö. Kehruu-Jenny vaikutti ratkaisevasti muodin

kehitykseen. Massatuotanto teki taiteen ja kulttuurin laajan jakelun ja saatavuuden mahdolliseksi.

Tietoteknologian uusia muotoja on seurannut tiedon leviämisen eksponentiaalinen kasvu. Liikkuvan kuvan teknologia synnytti elokuvan uutena taidemuotona. Televisio loi audiovisuaalisen maailman ja siihen liittyvän estetiikan monine vivahteineen ja formaatteineen. Digitaalinen media on osa tätä kehitystä ja sen myötä syntyi mediataide ja tiedon saatavuudesta tuli tosiaikaista. Digitaalinen teknologia on muuttanut vuosituhannen alun mediakulttuuria sekä määrällisesti että laadullisesti sekä luonut uusia yhteisöjä, avantgardea ja tulevaisuusutopioita.

Tieteen kehityksen myötä syntyi Art & Science -konsepti ja bioteknologia teki mahdolliseksi biotaiteen kehityksen. Sosiaalisen median kehitys muuttaa taiteen ja kulttuurin saatavuutta, jakelua ja osallisuutta merkitystuotantoon. Jo nyt tehdään yhteisöllisiä yhteistuotantoja. Sosiaalinen media on mahdollisuus myös taiteen ja kulttuurin uusien, vielä ennakoimattomien ilmiöiden syntyyn.

Tekniikan kehitys vaikuttaa vahvasti myös kirjastojen, museoiden ja arkistojen tulevaisuuteen, esimerkiksi palveluihin ja toimintaympäristöön sekä tarjontaan. Internet, Google ja muut hakukoneet ovat merkinneet tiedon saatavuuden huikaa lisääntymistä ja nopeutumista. Digitaalisen tallennuksen avulla ja kysyntälähtöisen on demand -jakelun myötä voidaan kehittää yksilöllisiä, räätälöityjä palveluja.

Lähde: Rouvinen, Vartia & Ylä-Anttila 2007.

Kulttuuriperintöä voidaan tallettaa laajasti ja saat-
taa käytettävämpään ja saavutettavampaan muotoon.
Tähän tähtää KDK - Kansallinen digitaalinen kirjas-
to -hanke, jossa kirjastojen, museoiden ja arkistojen
aineistoa digitoidaan ja saatetaan käytettäväksi yh-
teisen metahaun ja käyttäjäystävällisen, eri alustoilla
toimivan käyttöliittymän kautta. Tekniikka mahdol-
listaa tiedon saatavuuden mistä vain ja milloin vain.
Datan tuotannon kasvaessa, tarvitaan yhä enemmän
teknologiaa informaation hallintaan. Haasteina ovat
yhteensopivuuden kehittäminen ja ylläpito teknolo-
gian kehittyessä.

Yksilöllinen jakelu haastaa joukkoviestinnän. Pai-
nettu sanomalehti on jo nyt suurissa vaikeuksissa ja
Microsoft käyttää niiden tilannetta sitoakseen ne puo-
lelleen kilpailussa Googlen kanssa. Perinteinen jour-
nalistinen etiikka on uusien kysymysten edessä. Uusi
innovaatiomedian käsite on otettu käyttöön tarkoit-
tamaan median tietoista roolia ja vastuuta innovaa-
tioiden edistämiseksi osana talouden kokonaisuutta.
On mielenkiintoista, jos medialle asetetaan poliittisia
tehtäviä innovaatiopolitiikan edistäjänä. Jäsentykö
median ja kansalaisyhteiskunnan suhde uudella taval-
la? Mikä väline tällaisen kehityksen jälkeen huoleh-
tii kansalaisten monipuolisesta ja kriittisestä tiedon
saannista? Riittääkö sosiaalisen median moninaisuus
luomaan demokratian edellytykset?³⁷

Yleisradiotoimintaa kehitetään tällä hetkellä voi-
makkaasti sähköisenä arkistona ja vuorovaikutteisena
sosiaalisena mediana. Sen myötä on syntymässä aivan
uusia lajityyppejä, kuten ensimmäistä kertaa audiovi-
suaalista kulttuuriperintöä kodin elektronisten tallen-
teiden, esimerkiksi kotivideoiden jakeluna. Taidetta ja
kulttuuria voidaan myös lähestyä sosiaalisena inter-
tekstuaalisena mediana, jossa tiedon ja ideoiden kos-
ketuspinnat maksimoituvat.

Elektronisen kirjan läpimurto tapahtuu seuraavien
kymmenen vuoden aikana ja se muuttaa voimakkaas-
ti tuotanto-, julkaisu- ja jakelutapoja sekä nykyisten
toimijoiden, esimerkiksi tekijöiden ja kustantajien
suhteita.

Taiteen ja kulttuurin sisäisessä kehityksessä ja muo-
doissa tapahtuu muutoksia. Uusi teknologia kehittää
kokonaan uusia taiteen muotoja. Esimerkiksi peli-

teollisuus on luonut uuden median, ilmaisutavan ja
estetiiikan. Jo nyt tehdään ja tuotetaan videorunoja
ja digitaalisia runoja, joissa on mukana netistä poi-
mittua aineistoa, kuvia ja liikkuvaa kuvaa. Japanissa
kaksi prosenttia romaaneista on kännykkäromaneita.
Tehdään tekstiviestiromaneita ja kännykkävideoteok-
sia. Biotaide käyttää orgaanista ja elävää ainesta. Ava-
ruuteen ionosfääriin lähetetään tuhansien valovuosien
kokoisia elektromagneettisia veistoksia.

Tekniikka on muuttanut elokuva-alan edellytyksiä,
kirjallisuuden muotoja, kirjastojen, musiikkialan, esit-
tävän taiteen ja kuvataiteen toimintaa. Tekniikka on
demokratisoinut monia taiteen aloja, mm. elokuvatai-
detta ja mediataidetta. Kaikki, joilla on välineet ja il-
maisutaidot voivat itse tehdä taidetta riippumatta siitä
ovatko he ammattilaisia vai harrastelijoita. Tekniikan
myötä ammattilaisten ja harrastelijoiden välinen raja-
aita hämärtyy. Kulttuurikritiikki muuttuu yksisuun-
taisesta joukkoviestinnästä yhteisöllisesti keskustele-
vaksi, mutta samalla hajanaiseksi ja pirstaloituneeksi.

Digitaalisuus ja uusien jakelukanavien synty ovat
vaikuttaneet taiteen ja kulttuurin kehitykseen ja mo-
ninaistaneet toimintaympäristöä. Uusien jakelukana-
vien johdosta kaikilla on mahdollisuus saada samaan
aikaan sama tuotanto eikä ole enää prioriteettijärjes-
tystä. Teknisesti on mahdollista saada audiovisuaalista
kulttuuria näkyville mihin vain ja milloin vain. Lii-
ketoiminta on moninaistunut ja muuttunut. Mark-
kinatalouden idea toteutuu tällä hetkellä You-tubessa.
Hyötyjä maksaa henkisen pääoman kasvattamisessa.
Tekijänoikeudet ja rahoitus asettavat toiminnalle kui-
tenkin omat rajansa.

Interaktiivisuus tekijöiden ja yleisön kanssa kasvaa
ja muuttaa vuorostaan toimintatapoja ja rooleja. Ylei-
sö voi olla jo teoksen syntyvaiheessa mukana valmis-
tusprosessissa ja vaikuttaa teoksen lopputulokseen.

Teknologia auttaa myös laajassa virtuaalisessa jake-
lussa. Digitaalinen jakelu, esimerkiksi 3D-, tai tule-
vaisuudessa 4D-virtuaaliteattereiden kautta voidaan
parantaa esittävän taiteen saatavuutta kaikkialle, myös
syrjäseuduille. Tämä toimii myös toiseen suuntaan eli
paikallistakin kulttuurituotantoa voidaan markkinoida
ja jakaa maailmanlaajuisesti.

³⁷ Inkinen & Kaivo-oja 2009

Muutospaineet

- Mediakasvatus ja -lukutaito
- Tiedonhakutaidot
- Kulttuuriperinnön digitointi
- Taide ja kulttuuri sosiaalisessa mediassa
- Kulttuurikritiikin organisoituminen
- Digitaaliset immateriaalioikeudet
- Julkisen palvelun ja yleisradiotoiminnan mahdollisuudet
- Julkisen palvelun kulttuuripoliittiset tavoitteet
- Riippumattomien tuotantojen rahoitus
- Sisältöjen ja palvelukonseptien kehittäminen
- Taiteen ja kulttuurin virtuaalinen levitys ja jakelu
- Virtuaaliset teatteriverkostot ja aluekehitys
- Taiteen ja kulttuurin uudet avoimet verkot
- Uusien taide- ja kulttuurimuotojen sekä tuotantotapojen tukijärjestelmät
- Yhteistyö tutkimuksen, julkisen sektorin, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

11 Yhteisöllisyys

Ihminen kokee itsensä merkitykselliseksi suhteessa yhteisöön. Sääty-yhteiskunnassa ihmisen paikka oli tarkkaan määritelty eikä sosiaalisen aseman muutos ollut helppoa. Perinteisen agraariyhteisön aikaan yhteisön, kylän, heimon tai kansakunnan identiteetti oli perusta, jolle yksilön identiteetti rakentui suhteellisen pysyvänä. Silloinkin, kun yksilön identiteetti oli ristiriidassa annettujen roolimallien kanssa, se muotoutui toiseutena suhteessa niihin. Yhteinen kokemustausta, jaetut käytännöt, myytit, riitit ja aikakäsitys loivat pohjan kollektiivisen identiteetin rakentumiselle. Kollektiivisen identiteetin sisällä toteutui kuitenkin erilaisia mikrohistorioita ja sisäkkäisiä identiteettejä, jotka ovat läsnä perheiden tarinoissa ja pohjalla yksilöiden henkilöhistorioissa.

Valtion ja hallinnon edustama yhteisöllisyys korostui aiemmin voimakkaana normien ja käytänteiden tasolla, mutta myös kansallisina myytteinä ja kertomuksina erityisesti kriisiaikoina. Kansallisvaltion projekti synnytti nationalistisen kaanonin, jossa kieli ja kulttuuriset symbolit olivat keskeisiä. Suomessa on edelleen vahvoja kulttuurisia yhtenäiskertomuksia, esimerkiksi taiteen kultakausi tai arkkitehtuurimme ja muotoilumme perinne. Todellisuudessa suomalainen kulttuuri on aina ollut jaettua yhtenäiskertomusta moniaineksisempi ja vivahteikkaampi. Siinä on ollut läsnä erilaisia osa- ja alakulttuureja erilaisine arvoineen ja tavoitteineen. Kansallinen identiteetti sikäli kuin

sellaisesta voidaan puhua on niiden kaikkien muodostama kokonaisuus, vaikka sitä ei aina sellaisena ole nähtykään. Suomalainen identiteetti idän ja lännen kulttuurien välissä on myös monitahoisempi kuin on annettu ymmärtää; kyse on identiteetin työstämisestä molemmista suunnista saatujen vaikutteiden pohjalta, ei jomman kumman valitsemisesta sellaisenaan.

Kulttuuriperintö on keskeinen identiteetin rakentaja sekä kansallisella että paikallistasolla ja myös yleisinhimillisellä globaalilla tasolla liittymisenä koko ihmiskunnan traditioon. Kulttuuriympäristöt, perinnemaisemat, muinaiset asuinpaikat ja monumentit sekä oikeus ja pääsy aineettomaan kulttuuriperintöön, kirjastot ja museot, merkityksellistävät ja kiinnittävät ihmiset ja yhteisöt maailmaan.

Kehitys johti koko sukupolven paikallisuutta korostaneesta yhtenäiskertomuksesta vähitellen kohti postmodernien kertomusten sirpaloitunutta moninaisuutta. Postmoderni identiteettityö on jatkuvaa valintaa eri kertomusten keskellä ja eri konteksteissa. Kansainvälistyminen, tietotekniikka ja medioiden tosiaikaisuus ovat laajentaneet tietoisuutta. Pirstaloituneessa, globalisoituneessa maailmassa ihmiset liikkuvat kulttuurista toiseen määrittäen itseään suhteessa niihin ja niiden erilaisiin arvoihin. Samanaikaisesti on mahdollista oppia hahmottamaan metarakenteita laajemmalla tasolla. Näennäisesti pirstaloituneista kertomuksista voi rakentua suurempi, ihmiskuntaa ja maapalloa koskeva

tarkastelu. Kiinnostavina ilmiöinä tässä kehityksessä voidaan havaita virtuaalisuuden rinnalle noussut uusi tarve fyysisyyteen ja konkreettisen toiminnan paikkoihin ja muotoihin sekä hakeutuminen pirstaloituneiden perinteisten yhteisöjen ja minuuksien sijaan uusiin ryhmiin ja kokoonpanoihin.

Tätä kehitystä kuvataan uusyhteisöllisyyden käsitteellä ja se on kehittynyt vuorovaikutuksessa sosiaalisen median kanssa. Uusyhteisöllisyys on 2000-luvulla syntynyt käsite, jolla kuvataan ihmisten liittymistä ja kytkeytymistä erilaisiin ryhmiin ja toisiinsa. Uusyhteisöllisyys toimii uuden viestintäteknologian ja median kautta, mutta sen painopiste ja ydin ei ole teknologinen. Se on vapaata, reaaliaikaista liittymistä yhteen joko pitkäaikaisena ryhmänä tai lyhyen aikavälin projekteissa. Uusyhteisöllisyydelle on ominaista yksilöiden vapaa oman viiteryhmän valinta kokemus- ja elämyshakuisuuden kautta. Reaktiona postmoderniin identiteetin pirstotuneisuuteen hakeudutaan yksilölliseen yhteisökokemukseen.

Uusyhteisöllisyys poikkeaa perinteisestä yhteisöllisyydestä mm. siten, että aiemmin kansalaisyhteiskunta toteutui järjestöjen kautta. Niihin sitouduttiin pitkäksi aikaa. Nyt yhteisöllisyys toteutuu parveilemalla ja liikkumalla hetkellisesti erilaisissa projekteissa. Tätä on kuvattu parveilevaksi kevytaktivismiksi. Osallistumiseen kuuluu myös positiivisen huomion saaminen.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media on uusi, muotoutumassa oleva ilmiö eikä sille ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Jussi-Pekka Erkkola määrittelee sosiaalisen median seuraavasti:

*Sosiaalinen media on teknologiasidonnainen ja rakenteinen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä, sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta. Samalla sosiaalinen media on jälkiteollinen ilmiö, jolla on tuotanto- ja jakelurakenteen muutoksen takia vaikutuksia yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin.*³⁸

Sosiaalisen median lähikäsitteitä ovat Web 2.0, uusi media, sosiaalinen verkko, vertaismedia, osallistuva

media, sosiaaliset verkostopalvelut ja kansalaisjournalismi. Sen perusedellytyksiä ovat sisällöt, yhteisöt ja teknologiat. ominaispiirteitä ovat käyttäjälähtöisyys, vuorovaikutteisuus, kaksisuuntaisuus, henkilökohtaisuus, avoimuus, demokraattisuus, dynaamisuus, nopeus, tietointensiivisyys, kollektiivinen älykkyys, fragmentaarisuus jne. Keskeisinä eroina perinteiseen mediaan ja joukkoviestintään ovat sosiaalisen median käyttäjälähtöisyys, vuorovaikutteisuus, kaksisuuntaisuus, avoimuus, henkilökohtaisuus ja demokraattisuus. Sosiaalinen media on yhtä aikaa globaali ja lokaali jälkiteollisen yhteiskunnan viestin.

Sosiaalinen media tarjoaa myös kansalaisyhteiskunnalle keskusteluareenan, virtuaalisen torin sekä vaikuttamiskanavan ja välineen. Sosiaalinen media on lähellä sosiaalista webbiä ja se on yhä keskeisempi osa kansalaisjournalismia. Lähikäsitteitä ovat myös osallistuva media sekä vertaismedia. Broadcastingin rinnalle on syntynyt verkostotoiminnan käsite narrowcasting. Sosiaalisen median sovellukset ovat ottaneet vasta ensi askeleitaan ja tulevaisuudessa ne tulevat muuttamaan syvällisesti kulttuurin kulutuksen ja tuottamisen tapoja.

Sosiaalisen median käyttöönottajia ovat olleet nuoret, niin sanotut digitaaliset alkuasukkaat, digital natives, millenials. Puhutaan myös C-sukupolvesta - generation C, jossa C-kirjaimella viitataan käsitteisiin luovuus - creativity, sisältö - content, kanava - channel, yhteisö - community, yhteiskunnan arkipäiväistyminen - casual collapse, julkisuus - celebrity, ja kontrolli - control. Internetistä on tullut viestinnän, vuorovaikutuksen ja tiedonhankinnan ensisijainen työkalu ja ilmiötä on kuvattu uuden teknokulttuurin syntymisenä. Sosiaalisella medialla on yhä enemmän myös kaupallisia sovelluksia ja voidaan puhua osallistumistaloudesta, jossa tuottajan ja kuluttajan roolit yhdistyvät prosumerismiksi.

Yhteisölliset tilat

Sosiaalinen media toimii yhteisöllisenä virtuaalisena tilana, mutta sen rinnalla lisääntyy tarve myös fyysiseen kohtaamiseen. Esimerkiksi kulttuuri- ja urheilutapahtumat ja festivaalit vetävät puoleensa suuria

³⁸ Erkkola 2008.

yleisöjä. Kohtaamiset ovat osa yksilöllisen identiteetin rakentumista osana yhteisöllistä identiteettiä. Paikallisuuden yhdistäminen globaaleihin merkityksiin, tapahtumien massaluonne sekä uusi urbaani ilme ja näyttävyys ovat vetovoimatekijöitä.

Arjen yhteisöllisiä tiloja ovat kaupunkitilat, puistot, aukiot ja muut julkiset tilat sekä erityisen tärkeäksi koettu kirjastotila yhteisöllisenä olohuoneena. Kaupungistuminen lisääntyy ja se on jo globaalilla tasolla tyypillisin asumisen ja olemisen tapa. Urbaanissa yhteisössä kaupunginosa tai teemaperusteinen parveilu toimii vastineena perinteiselle agraarille kylälle. Evoluutiossa saatujen ominaisuuksiensa mukaan ihminen kuitenkin hakee ja muodostaa aina metropolissakin optimaalisen kokoisen heimonsa ja kylänsä. Yhteisöjen luominen ja niihin kiinnittyminen tapahtuu nyt omien valintojen kautta. Perinne ja kulttuuri, etnisyys, sukupuoli-identiteetti tai alakulttuurit voivat toimia ryhmän määrittäjinä. Uusurbaani on ylikansallisen kulttuurisen dominanssin synnyttämä, voimistuva vastavoima ja -liike. Suomessa tämänkaltainen urbanisoituminen on vielä kehitysvaiheessa.

Reilu kulttuuri

Globalisaatiokehityksen ja ilmastonmuutoksen myötä eettisten menettelytapojen merkityksen pohdinta on korostunut ja kysymys globaalien etiikan mahdollisuudesta noussut esiin. Eri alojen ja toimintojen eettisyyden punnitseminen on lähes päivittäin esillä mediassa ja lehtien otsikoissa. Muutoksena aiempaan on se, että pohdinta ei rajoitu vain filosofiseen, humanistiseen tai poliittiseen keskusteluun, vaan eettisyys on saanut tärkeän sijan myös muiden alojen, vaikkapa talouselämän, lehdistä. Enron-yhtiön esimerkki osoitti, että jopa monikansalliset pörssiyritykset voivat sortua eettisyyden puutteeseen. Eettisen menettelyn korostaminen onkin tullut osaksi yritysmaailman imagon ja brändien luomista. Eettisyys on myös muoti ja trendi jollaisena sitä uhkaa arvon menettäminen huutokaupattavana ”etiikkapörssin” tuotteena.

Reilun kaupan tuotteiden ja muiden eettisesti ja ekologisesti kestävien tuotteiden valmistajien ja välittäjien menestys osoittaa, että kilpailun koventuessa eettiset ja ekologiset tekijät voivat yhdessä koulutustason nousun ja globaalien median luoman laajemman

tietoisuuden kautta vaikuttaa ratkaisevasti kuluttajien tajuntaan ja valintoihin. Pienenevässä maailmassa ihmiset kokevat uhat yhä enemmän yhteisinä ja äänestävät valinnoillaan yhteisen edun ja oikeudenmukaisuuden puolesta. Eettisesti kestävä tuotantotapa ja eettiset brändit ovat tulevaisuuden vahvoja kilpailutekijöitä. Tulevaisuudessa toteutunee myös tällä hetkellä alussa oleva työ reilun kaupan merkin kaltaisen reilun kulttuurin merkin kehittämiseksi merkiksi siitä, että tekijät saavat työstään kohtuullisen korvauksen.

Heikot, mutta yhä voimistuvat signaalit viestittävät, että eettisyydestä on tulossa kilpailutekijä myös toisella tavalla. Pohjoismaat ovat 1990-luvulla ja osin vielä 2000-luvun alussa olleet monien eri kilpailukykyä ja innovatiivisuutta mittaavien listausten kärkijoukossa, joskin Suomen asema on tässä putoamassa. Ei ole sattumaa, että juuri Pohjoismaissa ovat toteutuneet parhaiten myös tasa-arvo, korkea koulutustaso ja yhteiskunnallinen vakaus. Kulttuurinen moninaisuus on luovuuden edellytys ja se kukoistaa parhaiten reilouden ja luottamuksen oloissa.

Eräiden kansainvälisten tutkimusten mukaan tietoinen eettisten arvojen huomioon ottaminen ja toiminnan eettisyydestä huolehtiminen korreloivat positiivisesti myös yritysten taloudelliseen tulokseen. Parin viime vuosikymmenen aikana on ollut muotia puhua organisaatioiden arvoista. Puhe arvoista ja etiikasta on meidän traditiossamme kuulunut kuitenkin tähän saakka ehkä enemmän juhlapuheiden, tavoiteohjelmien tai poliittisten julistusten lajityyppisiin kuin toiminnan arkisten tulosten toteuttamiseen. Arvot eivät toteudu eivätkä ihmiset sitoudu niihin siten, että ne kirjoitetaan toimintakertomuksiin tai verkkosivun avaukseksi. Organisaatioiden ”arvopaperit” ja arvopuhe ovatkin selvästi kärsineet inflaation. Arvot toteutuvat yrityksen tai yhteisön arjessa ja toimintavoissa sekä viime kädessä viivan alla budjeteissa. Tästä näkökulmasta on syytä arvioida kriittisesti myös Suomen kilpailukyvyn ja innovatiivisuuden heikentymistä. Toteutumattomat arvot vähentävät innovatiivista toimintaa, luottamusta yrityksen tai yhteisön tavoitteisiin ja toiminnan uskottavuutta sekä työntekijöiden että asiakkaiden silmissä. Erityisesti kuluttajat vaativat yhä enemmän arvojen toteuttamista käytännössä. Tuleva vuosikymmen on eettisten ristiriitojen ja kamppailujen vuosikymmen myös kansalaisten ja kuluttajien keskuudessa.

Tulevaisuudessa myös kulttuurin ja taiteen tuotannossa, vastaanotossa ja käytössä korostuvat kuluttajien eettiset valinnat ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen osana sivistyksellisiä oikeuksia. Kulttuurin valinnat muodostuvat erilaisiksi sen mukaan, johdetaanko eettinen perustelu klassisen etiikan kolmijaon mukaan hyve-etiikasta, velvollisuusetiikasta vai seurausetiikasta. Seuraavaan kaavioon on koottu eettisten valintojen erilaisia ulottuvuuksia ja lähestymistapoja, jotka vaihtelevat sen mukaan, painotetaanko perusteenä ”vapauseetosta”, ”oikeuseetosta” vai ”hyötyeetosta”. Mikään näistä valinnoista ei sinänsä ole toinen toistaan ”eettisempi” tai ”arvokkaampi”.

Kulttuurin eettiset ulottuvuudet		
Hyve-etiikka – ”vapauseetos”	Velvollisuusetiikka – ”oikeuseetos”	Seurausetiikka – ”hyötyeetos”
• Itseilmaisu • Luovan yksilön identiteetti • Taiteen autonomia • Luovuus itseisarvona • Taide päämääränä	• Yhteisön kulttuurinen identiteetti • Kulttuuri-tradition ylläpito • Kulttuuristen oikeuksien toteutuminen	• Luovuus välineenä • Taiteen ja kulttuurin soveltaminen • Kulttuuri sosiaali- ja talouspolitiikan osana • Henkisen omaisuuden suoja
• Luovien taitojen kehittäminen • Luovuuden edellytyksistä huolehtiminen • Taiteen tukeminen	• Infrastruktuuri • Kulttuuripalvelut • Saatavuus • Saavutettavuus • Osallistuminen • Osallisuus	• Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin edistäjänä • Taiteen tuotteistaminen • Kulttuuri-toimialojen talous • Kulttuurivienti

Kulttuuri ja hyvinvointi

Taide- ja kulttuuritoiminta on tutkitusti merkittävä tekijä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä niin ennaltaehkäisevässä työssä kuin hoitotyössä ja kuntoutuksessakin. Tutkimukset eivät ole yksiselitteisiä, mutta pääsääntöisesti voidaan sanoa, että taide lisää hyvinvointia, tilanteiden ja ympäristön hallintaa, autonomian kokemusta, elämän merkityksellisyyttä ja positiivisia ihmissuhteita. Koettu terveys ja mielen-terveys kohenevat, somaattiset oireet, unettomuus, levottomuus, vakava masennus ja sosiaalinen syrjäytyminen vähenevät. Nämä vaikutukset ulottuvat myös hoitohenkilökuntaan. Lääketieteellisissä tutkimuksissa havaittuja vaikutuksia ovat muun muassa seuraavat:

- Taiteen mitatut terveysvaikutukset stressiin, verenpaineeseen ja hormonaalisiin tasoihin.
- Taiteen ja humanismin vaikutus henkilökunnan ammattitaitoon ja työtyytyväisyyteen.
- Taiteen ja terapioiden vaikutukset mielenterveyteen ja muistisairaisiin.
- Taiteen eri muotojen vaikutukset hyvinvointiin.
- Taiteen vastaanottoon liittyvät mekanismit (aivotutkimus).³⁹

Opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelmaehdotus vuosille 2010-2014 on osa hallituksen Terveiden edistämisen politiikkaohjelmaa. Toimintaohjelman tavoitteet ovat seuraavat:

- Kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristön edistäjänä.
- Taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa.
- Työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin.

³⁹ Assi Liikanen

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia lisäävää vaikutusta voitaisiin käyttää yhteiskunnan eri sektoreilla, sosiaali- ja terveydenhuollossa, koulutuksessa ja työelämässä. Samalla taiteilijoille syntyisi työmahdollisuuksia sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuus hyvinvointiin on tulevaisuudessa merkittävä pahoinvointia ja syrjäytymistä ehkäisevä, voimaannuttava ja luovuutta kirvoittava tekijä ja se pitäisi ottaa huomioon läpäisevänä eri sektoreilla, myös rahoituksessa.

Taide ja kulttuuri, myönteisiä kokemuksia sisältävä arki ja harmoninen kulttuuriympäristö edistävät henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Soveltavaa taiteen käyttöä voidaan hyödyntää monella alalla. Siitä on olemassa kansainvälisiä ja pohjoismaisia esimerkkejä. Soveltavalle taiteelle on jo nyt olemassa sosiaalinen tilaus. Taidetta ja kulttuuria käytetään yhteiskunnan eri aloilla hyvinvoinnin edistämiseksi, esimerkiksi sairaalaklovnit, taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen kuntoutuksessa, syrjäytymisen ehkäisyssä, vanhusten hoidossa tai vammaisten hoidossa. Kuntien palveluita järjestettäessä ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat pitkällä tähtäyksellä ihmisen kokonaishyvinvoinnin kannalta kestäviä arvovalintoja esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla.

Muutospaineet

- Lähiyhteisöjen merkityksen kasvu
- Verkostoyhteisöt
- Glokaali olemisen ja elämisen tapa
- Uudet ja vanhat osa- ja alakulttuurit
- Digikulttuuri ja wikikulttuuri
- Yhteisölliset foorumit ja tilat
- Yhteisöjen ja yksilöiden identiteetit
- Virtuaali-identiteetit
- Eettisesti ja ekologisesti kestävä kulttuuri
- Kulttuuristen oikeuksien toteutuminen
- Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä

Johtopäätökset

Nyt julkaistava taustaselvitys on kulttuurin tulevaisuus -selontekotyön väliraportti, jota varten koottiin tietoa taiteen ja kulttuurin kentän kansallisista ja kansainvälisistä muutoksista, yhteiskunnan eri sektoreiden merkityksestä, kulttuurin talouden ja työllisyyden ehdoista ja muista tulevaisuuteen liittyvistä näkökulmista. Tulevaisuutta pyrittiin hahmottamaan 25 vuoden aikajänteellä.

Taustaselvityksen tavoitteena on ollut löytää keskeisiä kulttuuriin ja taiteeseen kohdistuvia muutospaineita kulttuurin tulevaisuus -selonteon jatkotyön pohjaksi.

Keskeisimmiksi tulevaisuudessa taiteen ja kulttuurin kehitykseen ja muutospaineisiin vaikuttaviksi makromuuttujiksi nousivat seuraavat kuusi ulottuvuutta:

- ilmastonmuutos ja ympäristö
- väestökehitys
- globalisaatio
- yhteisöllisyys
- luova pääoma
- teknologia

Näiden lisäksi selonteossa tullaan pohtimaan reilua kulttuuria ja kulttuurisia oikeuksia.

Kulttuurin ja taiteen tulevaisuuden tärkeimmiksi mahdollisuuksiksi ja voimatekijöiksi nousee laajasta aineistosta kolme asiaa:

- Kestävä kulttuuri - luovan toimintaympäristö.
- Kulttuurinen moninaisuus - luova pääoma.
- Luomisen taito - luova ihminen.

Kulttuurin tulevaisuus -selontekotyön seuraava vaihe jäsentyy näiden voimatekijöiden kautta ja työ jatkuu maaliskuuhun 2010 saakka, jolloin julkaistaan toimikunnan loppuraporttina varsinainen selonteko Kulttuuri - tulevaisuuden voima, Kultur - framtidens kraft. Siinä esitetään työn tuloksena taiteen ja kulttuurin tulevaisuuden mahdollisten kehityssuuntien välisiä jännitteitä. Tuloksena jäsennetään myös taiteen ja kulttuurin eri kehityssuuntien taustalla olevia arvoja, joiden välillä joudutaan tekemään valintoja, sekä näihin valintoihin liittyviä konkreettisia toimenpiteitä.

Tulevaisuusmaisemat

Taiteen ja kulttuurin eri alojen tulevaisuusmaisemat on koottu taiteen ja kulttuurin kentän toimijoiden omien ajatusten ja tulevaisuusmaalailujen pohjalta. Sihteeristön kuulemiskierroksen aikana on pyydetty ja annettu mahdollisuus lähettää oman taidealansa tulevaisuusmaisema. Tulevaisuusmaisemat ovat arvailuja ja toiveita siitä, miltä taiteen kenttä saattaa näyttää vuonna 2035. Osa tulevaisuusmaisemista on suppeampia kuin toiset. Tulevaisuusmaisematoivetta on noudatettu vapaamuotoisesti eri tavoin. Tästä johtuen ne tulevaisuusmaisemat eivät noudata samaa kaavaa eivätkä ole yhteismitallisia, vaan niissä on nostettu esille erilaisia asioita.

Kirjasto

Yhteiskunta tarvitsee muistia, joka säilyttää ja luettelee tietoa ja kulttuuriperintöä. Kirjasto on paikkana ulospäin suuntautunut ja muuntautuva. Ihmiset kokoontuvat ja ryhmääntyvät tiedon ja kirjallisuuden pariin. Kirjasto on paikka, jonne kokoonnutaan kirjallisuuden ympärille keskustelemaan, tutkimaan ja luomaan uutta. Se on tila, jossa voi keskittyä lukemiseen, tiedon tai tarinan äärelle, lukea lehdet, olla läsnä muiden ihmisten kanssa ilman että koko ajan täytyy keskustella ja olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Kirjastojen merkitys hiljaisuuksien keitaina, rauhallisen tiedon ja hitauden erityispaikkana kasvaa. Kirjallisuuden tutkijoilla ja kirjailijoilla on työhuoneita kirjastoissa ja kerran viikossa järjestetään kirjallisuusiltoja. Digitaalisuus ja mobiiliset palvelut ovat kirjastojen arkipäivää. Kirjastopalvelut eivät ole enää paikkaan sidottuja.

Sosiaalisten ja yhteiskuntataitojen merkitys on kirjastossa korostunut. Asiakkaan kohtaaminen on entistä tärkeämpää ja henkilökunnan vuorovaikutustaidot ovat keskeisiä. Kirjaston palvelut ovat muuttuneet asiakkaiden tarpeiden ja asiakaskunnan mukaan, esimerkiksi väestörakenteen muutokset ja yhteiskunnan monikulttuuristuminen ovat vaikuttaneet kirjastojen tehtäviin ja toimintaan. Kirjastoilla on uusia tehtäviä sosiaaliselta puolelta, mm. kirjastojen rooli on merkittävä kotouttamisessa ja syrjäytymisen estämisessä samoin eri alojen neuvontapalvelut on yhtenäistetty, tarjotaan esimerkiksi ikäihmisille terveystietoa.

Lainauspalvelut ovat täysin automatisoituneet, mutta informaattikkojen tarve on lisääntynyt. Informaatikot auttavat käsittelemään kasvanutta materiaalin määrää ja jäsentämään tietoa. Itsepalvelu-yhteiskunnassa on apureina superinformaatikkoja. Kirjastotyöntekijän ammattiosaaminen on monipuolistunut ja on yhdistetty monenlaisia osaajia. Esimerkiksi aineistoluetteloita esitetään interaktiivisesti, liikkeen ja äänen avulla. On olemassa elämyksellisiä aineistoluetteloita, joihin uppoudutaan kehon kautta. Luodaan ympäristöjä metatiedoista. Tiedon saanti ja halu on mahdollista mistä vaan ja milloin vaan.

Sirkustaide

Monipuolisena, puhutusta kielestä vapaana fyysisenä ilmaisumuotona sirkus tarjoaa eri-ikäisille harrastajilleen mahdollisuuden onnistumiseen kullekin sopivassa lajissa. Tämä avaa monia näkymiä sirkuksen hyödyntämiseen sosiaalisissa ja erityisryhmien projekteissa. Oman esityspaikan kanssa kiertävä perinteinen sirkus tarjoaa liikuteltavia kulttuurielämyksiä myös haja-asutusalueilla. Viihdetaitelijoiden työ erilaisissa tapahtumissa ja juhliissa rikastuttaa edelleen suomalaista viihdekulttuuria. Nykysirkusryhmien kehittyvä asema taidekentällä avaa uusia mahdollisuuksia yhteistyöhön taidelaitosten kanssa. Kansainvälisesti suomalaisen ammattimaisen sirkuksen näkyvyys perustuu pitkälti nykysirkusryhmien työhön. Kiinnostus maamme ryhmiä kohtaan on laajaa ja innostunutta.

Sirkustaiteen taiteellisen laadun perustana on korkeatasoinen koulutus. Sirkustaiteilijakoulutus on käynnistetty mm. Teatterikorkeakoulussa ja sirkusopettajien koulutus on järjestetty asianmukaisesti. Sirkustaide on osa kulttuuripolitiikan tutkimuskenttää. Sirkustaiteen tallettaminen osana kulttuuriperintöä on myös käynnissä.

Perinteinen sirkus ja nykysirkus esiintyvät molemmat niin suurissa kaupungeissa kuin maakunnissa. Kaupunkiteattereiden näyttämöjä käytetään yhteistuotannoissa ja vierailuesityksissä. Markkinoiden laajentamisessa kansainvälisellä verkostoitumisella ja sirkustaiteen promootiolla on ollut suuri vaikutus. Sirkustaide on arvostettu taiteen laji ja sen tuotannolliset olosuhteet ovat samalla tasolla muiden taiteiden kanssa.

Teatteri

Yhteisöllisyys on aina ollut vahva osa teatteria. Teatterin voima on edelleenkin fyysinen kohtaaminen ja yhteisöllisyyden tunne. Yhteisöllisyyteen liittyvä aktiivisuus, kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat keskeisiä tekijöitä. Teatteri tuo yhteen erilaisia ja uusia yleisöjä. Sosiaalinen näkökulma ja yhteisöllisyys ovat vahvistuneet teattereissa. Teatteri on kehittynyt yhteiskunnan mukana ja tarjonta on myös yleisön tarpeiden ja muutoksen mukana muuntautuvaa, mm. eläkeläisten määrän kasvu ja yhteiskunnan monikulttuuristuminen näkyvät teatterin tekemisessä. Yleisö haluaa kokea merkittävän teatterielämyksen, jossa yhteisöllisyys on keskeisessä asemassa.

Teatterit tekevät yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa, mm. syrjäytymisen estämiseksi. Teatterikasvatus on jo osana peruskoulujen opetusohjelmia, opettajina ammattikorkeakouluista valmistuneita alan ammattilaisia. Teatteriammattilaisten koulutus on monipuolista. Opetuksessa otetaan huomioon myös muut taiteen lajit sekä muut toimialat esimerkiksi koulu ja hoiva-alojen tarpeet. Toimiva ja tiivis yhteistyö on käynnistetty hoiva- ja sosiaalipuolen toimijoiden kanssa. Kulttuurin hyvinvointinäkökulman ymmärrys yhteiskunnassa on vahvistanut taiteen ja muiden toimialojen yhteistyötä.

Teattereiden määrä on pienentynyt, mutta korkeatasoinen ammattiteatteritoiminta on säilytetty samoin teatteritoiminnan tasapuolinen alueellisuus on turvattu kiertuetoiminnalla. Teattereiden välinen yhteistyö on tiivistynyt ja alueelliset kiertueet ovat osa teattereiden toimintaa. Sisällöllinen monimuotoisuus on turvattu, käytössä on monimuotoisia toimintamalleja ja monipohjaista rahoitusta, joissa huomioidaan eri alueiden ominaispiirteet. Lisäksi käytössä on uusia toimintatapoja sekä yhteistyömalleja. Teattereiden rahoitus pohja on monipuolistunut. Kunnat ovat sitoutuneet pitkäjänteisyyteen taloussuunnittelussa ja valtionosuudet ohjautuvat niille tarkoitetuille tahoille.

Teatteri on avannut oviaan myös muille taiteenlajeille ja uusille taiteen muodoille. On syntynyt lisää yhteistyötä vapaiden ryhmien ja muiden taiteenlajien kanssa. Digitaalisuus on myös muuttanut teatterin muotoja ja tekotapoja. On otettu käyttöön uusia teatterimuotoja, viedään teatteria esimerkiksi ihmisten koteihin, tiloihin ja paikkoihin, jossa on yleisöjä. Luodaan teatteria ihmisten keskuuteen. Esiintyjät ovat lähellä yleisöä ja yleisö on osa esitystä. Ihmisen omat arvot ja katsojan paikka tuodaan esille esityksissä.

Rakennustaide

Suomen maantieteellinen sijainti on kääntynyt yhä edullisemmaksi. Puhtaan veden, turvallisuuden ja luonnonläheisyyden kysyntä on luonut uskoa Suomen menestykseen. Julkinen sektori vaalii Suomen rakennettua maisemaa enemmän kuin koskaan. Julkisen sektorin lempilapsia on jälleen arkkitehtuuri.

Suomalaisten koulutukseen kuuluvat yhä useammin käsityötaito, visuaaliset oppimishjelmat, viljely- ja ruoanlaittotaito, puutarhan ja maiseman hoito sekä jokamiehen rakennus- ja korjaamistaito. Kansalaisorganisaatioille on osoitettu julkisia tiloja tapahtumia ja taidetta varten. Yksityisille tarjotaan mm viljelypalstoja puistoalueilta. Rakennusala on edelleen suuri työllistäjä. Ilmastonmuutoksesta johtuen ekologiasta on tullut arkkitehtuurin läpikäyvä ominaisuus. Varoja suunnataan teknisen tarkastelun lisäksi myös ekologisen rakentamisen sekä esteettisten ja tilallisten ominaisuuksien huomioon ottamiseen.

Rakennustaiteen tiedotuskeskus paikallisine alaosastoineen tekee rakennetun ympäristön elementit kaikille tutuiksi. Täällä opitaan tilan ja sommittelun salat, rakentamisen historiaa ja suunnittelun prosesseja sekä rakentamisen käytäntöä. Täällä jaetaan informaatiota, innostetaan yrittämään ja edesautetaan kohtaamisia. Tällä palkitaan saavutuksia ja seurataan riskejä.

On perustettu valtakunnallinen asiantuntijaryhmä, ”Ympäristöneuvosto”, jonka toiminnan päämääränä on parempi rakennettu ympäristö. Sen taholta neuvotaan ammattilaisia, maallikkoja ja luottamushenkilöitä vaikeissa prosesseissa, otetaan vastaan kansalaisaloitteita ja kehitetään kannustamis- ja palkitsemisjärjestelmiä. Työ on eräänlainen jatke aikanaan tärkeälle arkkitehtuuripoliittiselle prosessille. Esikuvana on toiminut sekä Hollannin että Englannin valtiolliset arkkitehtuurin edistämisen organisaatiot (Arkitektur Local ja CABE.org.uk). Mottona on myös ollut ; arkkitehtuuri on aivan liian tärkeä jätettäväksi yksin rakentajien käsiin.

Ympäristöneuvoston toimistossa opastetaan hankkeissa joilla on koon sijainnan tai rahoituksen puolesta julkista merkitystä. Siellä laaditaan myös ohjeita ja suosituksia ajankohtaisista aiheista kuten kerrosputarhojen talvikäytöstä tai tuulimyllyjen rakentamisesta. Asumisessa ja rakentamisessa yhteisöllisyys on lisääntynyt. Kollektiivinen asumisen myötä asukasyhdistysten rooli on vahvistunut. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja urbaniteetti tavoitteeksi, toisaalta viihtyisä ja elämyksellinen työ- ja asuin ympäristö, joka huomioi ihmisten asumistoiveet, asuntotyyppien tutkimus- ja kehitystyö. Käynnissä on myös valtakunnallinen ohjelma murenevien lähiöiden parantamiseksi jossa parannetaan lähiöiden kaupunkiominaisuuksia vastaamaan yhteisöjen tarpeita.

Kiitos näiden määrätietoisten ponnisteluiden on Suomessa jälleen palautumassa kysyntää nuorille hyvin koulutetuille suunnittelijoille. Ihmiset iloitsevat omasta ympäristöstään ja mitä enemmän sen elävyyteen ja moninaisuuteen on panostettu sitä enemmän uusia aloitteita ja aktiviteetteja siellä syntyy. Väkivallan jännitteet ja vieraantumisen aggressiot vähenevät. Rikollisuustilastoissa näkee miten hyvin työ on onnistunut

Suomen arkkitehtuuri on palannut maailmanmaineen. Arkkitehtuurista on tullut sekä tärkeä vientiartikkeli että matkailun vetovoimatekijä.

Tanssitaide

Tanssilla on keskeinen asema osana suomalaista kulttuuri-identiteettiä. Suomalainen tanssi tunnetaan puhuttelevista sisällöistä, omaperäisestä koreografisesta osaamisesta, vahvoista esiintyjistä sekä uusien teknologioiden innovatiivisesta hyödyntämisestä.

Tanssin monimuotoisuus ja osaaminen ovat seurausta tasokkaasta koulutuksesta, laatuun kannustavasta rahoitusjärjestelmästä ja rakenteiden rohkeasta uudistamisesta. Luovuus ja uudistumiskyky on turvattu takaamalla tanssitaiteilijoiden ja tanssiryhmien mahdollisuudet luovaan työskentelyyn. Tanssin infrastruktuuri muodostuu taiteellisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoisista toimijoista. Valtakunnallinen kiertuejärjestelmä tarjoaa yleisöille mahdollisuuden tanssin omakohtaiseen kokemiseen ja koskettaviin elämyksiin eri puolilla maata. Vahva yleisöpohja ja tanssin kasvava suosio luovat tanssitaiteilijoille myös uusia ansaintamahdollisuuksia.

Keholliseen tietoon ja tanssiin liittyvä asiantuntijaosaaminen on käytössä yhteiskunnan eri sektoreilla. Tanssia ja tanssilähtöisiä menetelmiä käytetään mm. hoito- ja hoivatyössä, kotiutumisen edistämässä sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Keholliseen ilmaisuun liittyvästä erityisosaamisesta on tullut yksi suomalaisen digitaalisen tuotannon vahvuuksia. Tanssi lisää suomalaisten hyvinvointia ja yhteiskunta tukee tanssin harrastustoimintaa. Peruskoulussa jokainen lapsi ja nuori saa korkeatasoista, tavoitteellista tanssinopetusta, mikä lisää nuorten hyvinvointia ja tarjoaa perustan laajapohjaiselle tanssisivistykselle.

Tanssiin liittyvä osaaminen leviää ulkomaille esityksinä, lisensseinä, koulutustoimintana sekä monimuotoisten palveluiden ja palvelukonseptien kautta. Innovatiivinen, inhimillisiä arvoja edustava tanssi luo myönteistä Suomi-kuvaa maailmalla ja siihen liittyvä laaja-alainen osaaminen tunnustetaan yleisesti yhdeksi luovan Suomen vahvuuksista.

Keskeisellä paikalla Helsingissä sijaitseva tanssin talo on alansa edelläkävijä ja yksi parhaiten toimivista tanssille omistetuista tilakokonaisuuksista maailmassa. Tanssin talo toimii paitsi kotimaisen myös ulkomaisen esittävän taiteen edustavana ympärivuotisena vierailunäyttämönä. Korkeaa teknologiaa hyödyntävästä Tanssin talosta ja sen ohjelmatarjonnasta on tullut yksi Suomen ja Helsingin kansainvälisesti tunnetuimmista symboleista, joka parantaa panoksellaan niiden kulttuurimatkailullista profiilia, tunnettuutta ja vetovoimaa.

Ooppera

Kansallisoopperan taiteellinen taso on kansainvälisesti arvostettua. Kansallisooppera työllistää pääsääntöisesti kansainvälistä huipputasoa olevia kansallisia taitelijoita. Kansainvälisyys on vahvasti läsnä. Kansainvälinen yhteistyö on osa Kansallisoopperan arkipäivää, mm. oopperoita ja baletteja viedään ulkomaille ja saadaan vierailevia taiteilijoita ja teoksia Suomeen.

Verkostoituminen uusien toimijoiden kanssa ja yhteistyö näiden toimialojen kanssa on tuonut Kansallisoopperan lähemmäs muuta yhteiskuntaa ja vahvistanut sen yhteiskunnallista roolia, mm. vahvistunut yhteistyö hoiva- ja sosiaalipuolen kanssa sekä koulutuspuolen kanssa on tuonut Kansallisoopperan lähemmäs ihmisiä. Kansallisoopperan vastuu yhteiskunnasta on kasvanut. Ooppera ei pidetä enää eliittikulttuurina vaan kaikille kuuluvana elämyksenä. Kaipuu taiteellisesta elämäksestä tuo yleisöjä katsomaan oopperoita ja baletteja. Haetaan elämystä yhteisöllisestä kokemuksesta. Repertuaarit ovat laajentuneet yleisöpohjan laajetessa vastaamaan monikulttuurisen yleisön taide- ja kulttuuritarpeita.

Kansallisoopperan rahoituksessa on edelleen julkinen pohjarahoitus, mutta sponsoroinnin asema on vahvistunut samoin muun yksityisen rahoituksen osuus.

Kirjallisuus

Suomen kieli kiinnostaa taas nuoria. Suomalaista kirjallisuutta käännetään ja markkinoidaan vahvasti myös ulkomaille. Esseistiikka on valloillaan. Esseistiikka on hidasta, ajattelua, vastustaa tehokkuutta ja mittareita. Samoin esittävä runous on löytänyt vakiintuneen yleisön. Runoudesta on tullut kirjallisuuden ja kielen kasvukärkeä.

Kirjallisuus on siirtynyt yhä enemmän nettiin. Sähköinen painomuste on korvannut painetun musteen. Sähköiset kirjat ovat valloittaneet kirjamarkkinat ja sähköiset kirjanlukulaitteet haastavat valmistajat kehittämään laitteita käyttäjäystävällisiksi. Painetut kirjat eivät ole kuitenkaan lakanneet olemasta. Osa ihmisistä haluaa edelleen painetun kirjan, jonka voi lainata ystäville ja ottaa mukaan mihin vain. *Print-on-demand*-tekniikalla tulostetut kirjat ovat yleistyneet. Sähköisten kirjojen kautta on muodostunut erilainen tila olemiseen, kirjan tapaamiseen, sen äärellä pysähtymiseen riippuen esineen muodosta, väreilystä, valosta, vuorovaikutusmahdollisuuksista. Kummallakin kirjan muodolla on omat käyttäjänsä. Käyttäjät voivat myös valita toisen lukemisen tavan tilanteesta riippuen.

Kustantamokentällä pienet ja keskisuuret kustantamot ovat vallanneet alaa. On syntynyt paljon liikkuvuutta henkilöstön ja kirjailijoiden ja kirjojen välillä. Kirjailijat ja kustantamot kamppailevat reiluista sopimuksista.

Kirjallisuudesta on tullut pienen piirin eksoottinen harrastus ja sen käyttäjät ja tuottajat löytyvät tosiaan blogeista ja pienen piirin tapaamisista. Toisaalta kirjallisuus on löytänyt muut taiteen lajit, mikä on vahvistanut sen asemaa. Poikkitaiteelliset tapahtumat ovat lisääntyneet, esim. kirjallisuus ja tanssi, kirjallisuus ja kuvataide, kirjallisuus ja musiikki törmäävät uusissa tapahtumissa ja yhteyksissä. Kirjallisuuden uhkana on vahva elämyksellisyyden tarve. Elämykset kehittyvät yhä kokonaisvaltaisemmiksi, ehkä jopa siinä määrin, että saattaa olla vaikeaa erottaa tuotettuja elämyksiä todellisuudesta tai ainakin ne alkavat enenevässä määrin olla kiinnostavampia kuin todellisuus. Pystyykö kirjallisuus ja lukijan oma mielikuvitus vastaamaan tähän tarpeeseen?

Antikvariaatit ja kirjakaupat ovat yhdistäneet voimansa. On syntynyt erikoistuneita kirjakauppoja, joissa on erilliset kerrokset eri osastoille ja näissä oleskelu mahdollisuus. Kirjakaupoista on tullut eräänlainen elämystilä.

Musiikki

Musiikkialan liiketoimintamallit ovat muuttuneet edelleen nopealla tahdilla. Perinteisiä levy-yhtiöitä ei nykyisessä merkityksessä ole, vaan monikansalliset konsernit toimivat laaja-alaisesti media-alalla. Yleisö osallistuu tähtien tekemiseen ja musiikkisisältöjen kehittämiseen nykyisiä idols- ilmiöitä paljon intensiivisemmin ja reaaliaikaisemmin. Musiikin täydelliseen saatavuuteen liittyvät tekniset ym. rajoitteet ovat poistuneet. Musiikin kuluttajista on tullut musiikin käyttäjiä, jotka käyttävät ja muokkaavat musiikkia erilaisiin tarkoituksiin.

Elävän musiikin asema on nykyistä vahvempi, ja alakulttuurit ja –genret kukoistavat. Monikulttuurisuus on nykyistä selvästi vahvempaa musiikkielämässämme, mutta suomalaisuudelle musiikissa on löytynyt uusia merkityksiä. Nykykansanmusiikista on tullut vakavasti otettavaa korkeakulttuuria. Perinteisten ”oikeiden” soittimien taidot (käden taidot) ovat arvossaan, mutta yhä useampi luo musiikkia intuitiivisesti tietotekniikan välineillä.

Musiikin koulutuksesta, joka on edelleen laajaa, nykyistä selvästi suurempi osa suuntautuu muuhun kuin ammattilaisten kouluttamiseen.

Muusikot työllistävät itsensä nykyistä useammin, eikä vapaalla kentällä ole työsuhteita. Kulttuuriyrittäjyyteen – ja laajemminkin yrittäjyyteen - on löytynyt käytännöllisiä ratkaisuja, joissa sosiaaliturva ja muu turvaverkko toimii nykyistä paremmin ja joustavammin.

Sinfoniaorkesteriverkostomme on edelleen alueellisesti kattava, mutta nykyisestä supistunut. Yhä useampi orkesteri on erikoistunut tavalla tai toisella. Julkisen rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta on vähentynyt. Julkisen rahoituksen piirissä on muitakin kuin sinfoniaorkestereita.

Vapaan kentän toiminta on pääosin nykyisen kaltaista reissaamista ympäri Suomea, mutta julkisen rahoituksen osuus toiminnassa on lisääntynyt uusien tukimuotojen myötä.

Tietoverkkoihin liittyvät tekijänoikeudelliset haasteet ovat löytäneet ratkaisunsa, mutta ei niinkään lainsäädännön keinoin, vaan lisensoinnissa ja liiketoimintamalleissa tehtyjen innovaatioiden kautta. Järjestelmä on nykyistä joustavampi ja kansainvälisesti kattava.

Visuaalinen taide

Kuvataiteen sisällä on tapahtunut integroituminen, on olemassa ainoastaan yksi iso kenttä. Raja-aidat ovat poistuneet. Taiteilijat tekevät yhteistyötä uusien toimijoiden kanssa niin taiteen kentän sisällä kuin ulkopuolella. Ammatillaiset liikkuvat entistä enemmän ja taidealojen välinen yhteistyö on tiivistynyt. Taiteen merkitys soveltavassa käytössä kasvaa, esim. sosiaali- ja hoivatyössä.

Visuaalisuus on vahvasti esillä koko yhteiskunnassa ja osa ammattitaiteilijoista on löytänyt tiensä kaupalliselle puolelle. Kuvanlukutaidosta tulee yhä tärkeämpää. Eri toimijoiden välinen yhteistyö on lähtenyt alkuvaikeuksien jälkeen toimimaan. Asenteiden muutokset ovat parantaneet eri toimijoiden ja eri kenttien välistä yhteistyötä hyvin tuloksin. Kuitenkin osa taiteen ammatillisista haluaa pysytellä tiukasti kaupallisen kentän ulkopuolella.

Taiteen sisältö on muuttunut visuaalisella puolella. Visuaalinen taide ei ole enää niin yksilökeskeistä. Digitaalisuus ja internet ovat lisänneet osallisuutta myös visuaalisen taiteen sisällöissä. Esim. kuva (valokuva) on läsnä jokaisen arkipäivässä, se on myös digitaalisuudesta johtuen jokaisen käytössä ja käytettävissä. Digitaalinen kaupankäynti on myös avannut uusia mahdollisuuksia ja uusia asiakkuuksia.

Audiovisuaalisen kulttuurin tulevaisuusmaisema

Elokuva kiinnostaa edelleen ihmisiä. 3D- ja 4D elokuvat ovat arkipäivää elokuvateattereissa. Uusi teknologia vahvistaa katsojan kokemusta ja elämystä olla osana elokuvaa. Esitysten kieli ja näytösajat mukautuvat muuttuvan yleisön tarpeisiin. Erilaisille asiakaskunnille järjestetään heidän tarpeidensa mukaisia näytöksiä esim. vanhukset, lapset, maahanmuuttajat sekä eri vähemmistöjen tarpeet huomioidaan paremmin. Asiakkaiden tarpeiden mukaiset räätälöidyt elokuvailat ovat suosiossa.

Elokuvakeskuksia käytetään myös muihin tarkoituksiin kuin ainoastaan elokuvien näyttämiseen, ne toimivat esimerkiksi digitaalisen taiteen ja kulttuurin jakelukeskuksina. Digitalisoituminen on vaikuttanut saatavuuteen ja levittämiseen ja sitä kautta toimijoiden ansaintalogiikan muodostumiseen. Digitaalisuuden myötä sama tuotanto on kaikkien saatavilla yhtä aikaa. Jakelukanavat ja liiketoiminta on moninaistunut ja muuttunut. Teknologian kautta interaktiivisuus on vahvistunut tekijöiden ja yleisön välillä. Luodaan suuremmissa määrin audiovisuaalista folklorea, esimerkiksi kansanrunoutta kirjoitetaan audiovisuaalisesti. Välineiden saatavuuden kautta audiovisuaalinen kulttuuri on demokratisoinut alaa, ammattilaiset ja harrastelijat voivat toimia samoilla edellytyksillä. Ammattilaisilla on vahva tarve erottua harrastelijoista.

Museot ja kulttuuriperintö

Museo on olennainen tietoyhteiskunnan osa, jolla on keskeinen rooli tiedon tuottajana ja yhteistyökumppanina elämänikäisessä oppimisessa. Museo kasvattaa yhteisöä ja yksilöitä syventämään tietoa itsestään ja maailmasta jossa elävät. Ne edustavat kulttuurista jatkuvuutta ja kestävästä kehitystä ja ovat eettisyyden ja humanismin viestin viejiä.

Luotettavan tiedon tarve on kasvanut. Museot tuottavat tietoa, joka nostaa esiin pitkien aikavälien kehitystrendejä palvelemaan yhteiskunnan ja yhteisönsä kehittämistä. Tämä merkitsee museotyössä tutkimustoiminnan painoarvon kasvattamista. Museot yhdessä kirjasto- ja arkistolaitoksen kanssa muodostavat tietoyhteiskunnan perusinfrastruktuurin.

Globalisaation vastavoimana nousee identiteetin löytämisen ja vahvistamisen tarve, johon museo vastaa. Museo ja sen kokoelmat tekevät ympäristönsä kiinnostavaksi asukkaille, elinkeinoelämälle ja matkailulle. Kun yleinen epävarmuus, globaalit ja kansainväliset konfliktit lisääntyvät, museo vastaa ihmisten turvallisuuden toiveeseen. Ne toimivat ihmisten mielikuvissa tulevaisuuden toivon herättäjinä ja tradition, jatkuvuuden kantajina. Museot ovat keskeinen osa hyvinvointipalveluja ja ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa. Museo tilana antaa mahdollisuuden sosiaaliseen toimintaan, yhdessä kokemiseen ja olemiseen. Museot ovat avoinna ja saavutettavia ihmisten vapaa-aikoina.

Kokoelmien saavutettavuus on keskeinen kulttuuripoliittinen tavoite. Digitaalitekniikka tarjoaa mahdollisuuden tiedon välittämiseen kaikille, myös vähemmistöryhmille. Jokaisella kansalaisella on vapaa pääsy oikeus omaan kulttuuriperintönsä.

Museo elää vuorovaikutuksessa ympäriväen yhteisönsä ja yhteiskuntaan. Siinä tapahtuva kehitys ja muutokset vaikuttavat museon kehitykseen. Museo on älyllisesti orientoitunut sosiaaliseen ympäristöönsä ja tarjoaa sille haasteita. Museon tarjonta on monipuolista ja kohdentuu erilaisille sosiaalisille ryhmille, "heimoille".

Museot toimivat maan kattavine kokoelmavarantoineen kulttuurimme kolmiulotteisena käyttöliittymänä, joka vastaa kysymykseen keitä me olemme ja miksi. Kokoelmia käytetään dynaamisesti. Niitä rakennetaan kriittisesti. Museot tuottavat palvelukokonaisuuksia yleisöryhmien tarpeisiin samalla kun yleisöt osallistuvat "minun museoni" rakentamiseen katsomalla, kokemalla, tekemällä ja jakamalla omaa osaamistaan. Museoihin perustetaan foorumeita, jotka tuovat käyttäjien äänen esiin: yleisöllä on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua (esim. people's forum, children's forum). Toisaalta museon rooli auktorisoidun tiedon lähteenä korostuu (vrt. wiki-pohjainen verkkomaailma). Museo tarjoaa rajattuja ja valmiiksi mietittyjä kokonaisuuksia (vrt. verkon rajattomuus ja hukuttaminen hakutuloksiin).

Museot ovat aidosti verkottuneet – alueellisesti ja valtakunnallisesti – muiden muistiorganisaatioiden kuten arkistojen ja kirjastojen kanssa. Kokoelmavarannot ja tietoaaineistot palvelevat enenevässä määrin opetuksen ja vapaa-ajan käyttöä museokohteissa ja verkossa. Ajatus elinikäisestä, vapaaehtoisesta oppimisesta kantaa museoita oppimisympäristöinä eteenpäin. Uudet palvelusovellukset mahdollistavat kokoelmavarantojen luovan käytön: jokainen voi esimerkiksi koota oman suosikkikokoelmansa vaikka kotinsa plasmanäytölle. Lähimuseoiden merkitys korostuu.

Museot työskentelevät yhdessä opetuksen ammattilaisten kanssa tuottaakseen kokoelmavarannoista verkkosovelluksia perusopetuksen käyttöön. Kokoelmia käytetään yli oppiainerajojen.

Tekijänoikeuskysymykset on ratkaistu siten, että aineistojen saatavuus on turvattu myös uusimman kuvamateriaalin ts. taideteosten osalta.

Museoammattilaisten osaaminen ja asiantuntijuus näkyy yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja heijastaa maan suhdetta omaan kulttuuriperintöönsä

Poimintoja esseistä, Heikot signaalit
Jyväskylän yliopisto, kurssi Johdatus kulttuuripolitiikkaan

Lasten kulttuuria aikuisille

Eeva-Liisa Jokela

Aikuiset ovat ”omimassa” lastenkulttuurin itselleen. Tietynlainen lapsenomaisuus on nähtävissä aikuisten elämässä laajemminkin kuin vain lastenkulttuuriksi luokiteltujen kulttuurituotteiden kuluttamisena. Lasten- ja aikuistenkulttuurit ovat sekoittumassa uudella tavalla, nimenomaan aikuisten taholta. Lasten- ja aikuistenkulttuurin sekoittumisessa ei ole sinänsä mitään uutta; uudempaa on pikemminkin niiden eriytyminen, sillä lapsuus käsitteenä on vahvasti kulttuurisidonnainen ja ajassa jatkuvasti muuttuva.

Parhaassa tapauksessa yli sukupolvien jaetut kokemukset ja (taide- ja kulttuuri)elämykset lähentävät eri ikäisiä yksilöitä, lisäävät molemminpuolista ymmärrystä sekä erityisesti aikuisten arvostusta lasten kokemuksiin ja näkemyksiin kohtaan. Lapsen julkinen tila kasvaa, kun hänet otetaan mukaan esimerkiksi rockfestivaaleille, kahviloihin ja elokuviin. Kunnianhimoisesti työtään tekevien (populaarikulttuurin) taiteilijoiden uudenlainen tuleminen lastenkulttuurin alueelle voi tuoda lastenkulttuurille lisää julkisuutta, mikä puolestaan on omiaan nostamaan lastenkulttuurin arvostusta ja voi kannustaa alalle uusia tekijöitä myös korkeakulttuurin piiristä. Parhaassa tapauksessa voi syntyä positiivinen kierre, joka rikastuttaa lastenkulttuuria, tekee siitä taiteellisin kriteerein mitattuna entistä laadukkaampaa ja liikuttaa sitä marginaalista keskiöön päin.

Uusi käsityöläisyys

Sini Hirvonen

Virkkaaminen muoti-ilmiönä, vaatteiden tuunaaminen, cosplay-harrastus, sekä ITE-taide. Uutta käsityöläisyyttä voidaan hyvällä syyllä nimittää heikoksi signaaliksi, se on Suomessa ja myös maailmanlaajuisesti äskettäin syntynyt ilmiö, joka löytää paikkansa kestävästä kehitystä ja kierrätyksestä puolustavassa ja massatuotteita vastustavassa arvomaailmassa. Megatrendiksi kasvaessaan se muuttaa käsitystä käsityöammateista ja haastaa tekijänoikeusjärjestelmää muuttumaan, muuttaa kulttuuripoliittisia ilmiöitä alhaalta päin ohjautuviksi ja markkinataloutta kuluttajalähtöiseksi.

Flash mob ilmiö

Minna Liski

Flash mob syntyy, kun toisilleen ennalta tuntematon ryhmä ihmisiä kokoontuu yhteen sovittuun aikaan ja tekee julkisella paikalla, vaikkapa kauppakeskuksessa, kadulla tai juna-asemalla, hetken jotakin yllättävää väljästi ohjeistettuna. Osallistujat saavat kutsun ja ohjeet virallisesti levitettyjen sähköpostien, sosiaalisen median palveluissa lähetettyjen viestien tai viidakkorummun kautta. Mukana on myös kameramiehiä, piilokameroita tai tapahtuman kuvaa joku yleisöstä. Flash mobit tallennetaan videolle ja pannaan verkkoon levitykseen.

Flash mobit voidaan määritellä esittävän taiteen lyhytaikaisiksi spontaaneiksi hankkeiksi, joiden tarkoituksena on yhteisöllisesti luoda performanssi. Esitys, esiintyjät ja yleisö tuottavat yhdessä kokonaisuuden ja siihen sisältyvän hetkellisen vuorovaikutuksellisen kokemuksen, elämyksen. Ennalta tarkemmin suunnitellut tai harjoitellut tempaukset muistuttavatkin improvisaatioteatteria

tai katuperformanssia, jossa kukin osallistuja näyttelee tietyn roolin, myös yleisö. Varsinkin tanssi on ollut flash mob keskiössä. Koreografia on yleensä neuvottu kutsujen yhteydessä tai perustuvat popvideoissa nähtyihin tansseihin, jotta osallistujat tietävät yhteiset askelkuviot. Paikalla oleva yllätynyt yleisö on voinut myös ottaa osaa yhteiseen tanssiin.

Flash mob –joukko on itse aktiivinen oman merkityksensä luomisessa. Se tyydyttää yksilön ja yhteisön tarpeen oman muista erottuvan identiteetin luomisessa. Voitaisiin jopa puhua flash mobiin osallistujien kaipuusta kulttuurin alkuperäiseen olotilaan, kuten alkuperäiskansojen sosiaalisiin tanssirituaaleihin jne., jotka teollistunut yhteiskunta on nykyihmiseltä turmellut. Flash mob –ilmiössä on kyse kansalaisyhteiskuntaolotuvuudesta, jota ei voida määritellä tai jäsenellä hierarkisilla valtarakenteilla. Se ei ole rakennelähtöistä kulttuuria. Siihen ei tarvita perinteistä institutionaalista kulttuuripolitiikkaa. Tähän asti kulttuuripolitiikassa kansalaistoiminta ei ole kuitenkaan ollut sen ytimessä, vaan enemmänkin marginaalissa. Jos ja kun flash mobin kaltaiset ilmiöt yleistyvät, on uusiyhteisöllisyys ja sen eri ilmentyvät otettava vahvasti kulttuuripolitiikan keskusteluun mukaan.

Uudenlaiset museot

Susanna Korhonen

Uudet taidemuodot ja uudenlaiset taidenäyttelyt valtaavat tilaa, mutta saavat taistella olemassaolo-oikeudestaan. Nykykulttuurille tyypillisenä pidetty pluralistisuus asettaa kulttuuri-instituutioille ja yleisöille aivan uudenlaisia haasteita. Yleisö on jakaantunut erilaisiin ryhmiin ja yksilöihin jotka haluavat hyvinkin erilaisia elämyksiä. Tämä koskee näyttelytoiminnan ja näyttelynrakentamisen ohella myös itse museorakennuksia. Jatkossa näytteille asettamisessa keskitytään kokonaisvaltaiseen kokemukseen, pääpaino siirtyy pois pelkästä visuaalisuudesta, arvoa annetaan yhtäläillä tuoksuille, äänille, valaistukselle ja tilalle itsessään. Yleisöt eroavat suuresti toisistaan. Aistimellisuus ja tilan kokeminen on yksilöllistä. Uudistus edellyttää myös uudenlaista taiteilijakenttää ja taiteilijoiden välistä yhteistyötä. Uusiutuneelle yleisölle tuskin riittää pääsy perinteiseen taidenäyttelyyn, jossa taulut on ripustettu valkoisille seinille säännöllisin välimatkoin ja joita tarkastellaan hiljaisuuden vallitessa. Museon tai gallerian tulisi ennen kaikkea olla olemassa yleisöään varten. Taiteellinen ilmaisu eroaa muusta kanssakäymisestä, sillä nähdään olevan tietynlainen oikeus olla selittämättä itseään. Merkittävää on nostaa keskusteluun taiteilijan sekä näytteilleasettajan vapauden ja vastuun kysymykset, miettiä tarvitseeko yleisö holhousta vai ei. Eettisiä asiantuntijoita tarvitaan myös aineistojen valinnoissa, pohtimaan mitä miltäkin aikakaudelta halutaan säästää, mitä aineistoja valitaan kokoelmiin ja mitä mahdollisesti jo hankittuja esineitä tai teoksia tuhotaan hankinnan jälkeen

Katutaide ja muu omaehtoinen kulttuuri

Laura Rekilä

Katutaide ja muu omaehtoinen kulttuuri ovat uudenlaista kulttuuridiplomatiaa, joka ei mene valtioiden virallisilta edustajilta toisten valtioiden edustajille, vaan ihmiseltä ihmiselle, eikä välttämättä taatustikaan aina noudattele virallista Suomi-brändiä. Sen sijaan pääosassa on vuorovaikutteisuus ja kokemusten vaihto. Katujen taide ei välttämättä ole tekijöilleen(kään) poliittinen kannanotto, pikemminkin sellaisesta irrottautumista, sanan levittämistä, kapinointia, kulttuuriaktivismia, yksinkertaisesti vain toimintaa ja tekoja "huvin vuoksi". Lisäksi katutaide voi suuressa määrin palvella osana luovaa taloutta ja kaupunkien imagonrakennusta; viestiin se elävästä, värikkästä ja sallivasta moniäänisestä kaupunkikulttuurista

Remiksattu kulttuurituotanto

Heikki Vihermäki

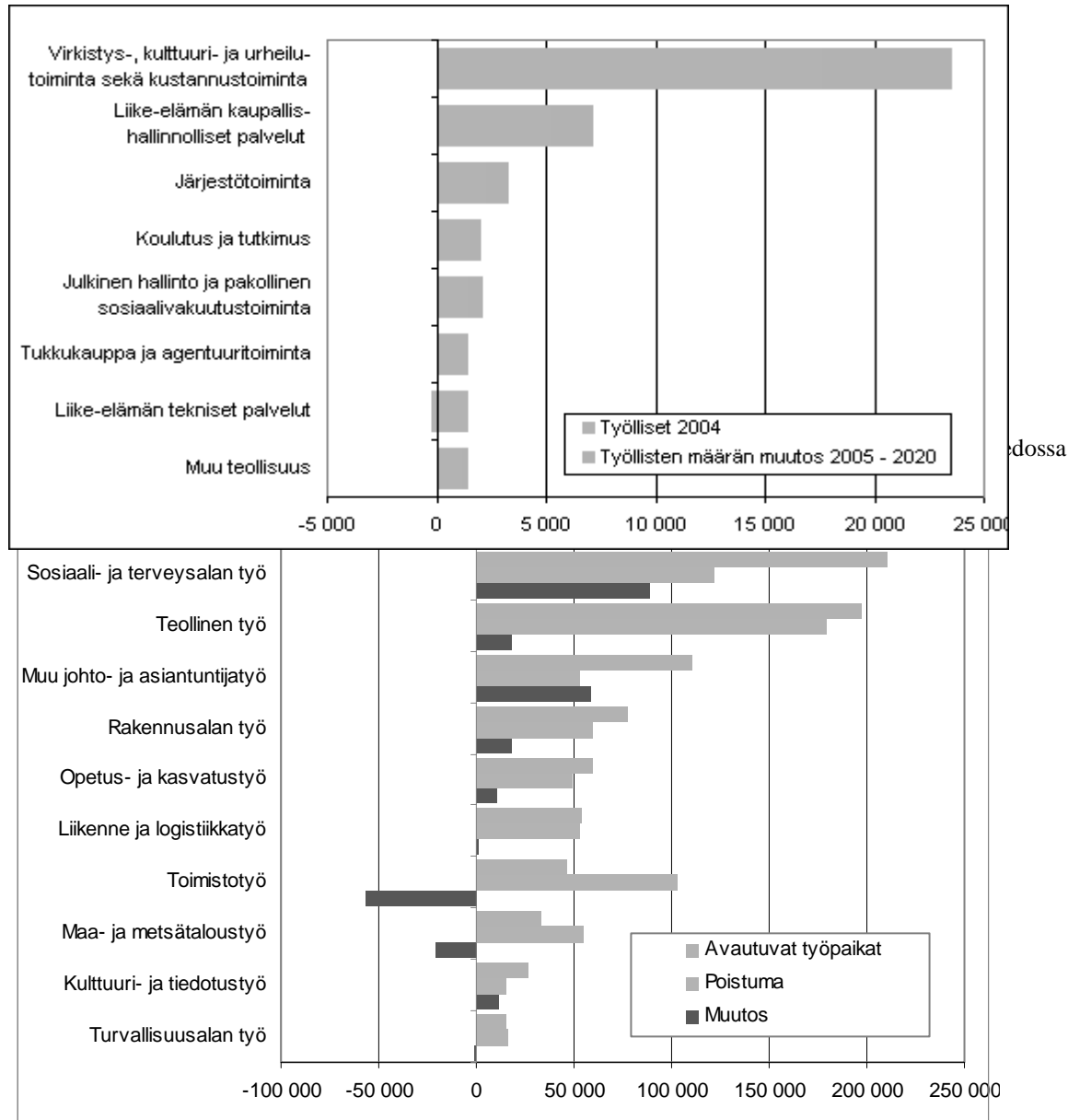
Kulttuurintuotanto, joka nimenomaan remiksaa tallennettuja kulttuurituotteita. Pitkät tekijänoikeusajat ovat ongelmallisia uuden kulttuurin luomiselle, eritoten jos ajatellaan että kulttuurin luominen on nykytermein ilmaistuna vanhojen tarinoiden, merkkien ja symbolien ”remiksaamista”. Kehittyneiden ohjelmistojen ja kehittyvän tietotekniikan myötä mahdollistunut kulttuurintuotanto, joka nimenomaan remiksaa tallennettuja kulttuurituotteita, joilla on tällä hetkellä laajat tekijänoikeudet.

Useissa esseissä nostettiin lisäksi esiin seuraavia asioita, joita pidettiin heikkoina signaaleina:

- Kansalaistoiminta osaksi kulttuuripolitiikkaa
- Kulttuurin sivistystehtävä
- Yhteisöllisyys
- Ekologisuus
- Teknologisuus, palveluiden ja laadun arvostamisen.
- Kulttuuriset innovaatiot ja henkinen pääoma
- Individualismi
- Kulttuurivienti
- Kuluttajuus
- Elämyshakuisuus

Koulutus ja työvoiman kysyntä

Kulttuuri- ja tiedotustyö -pääammattiryhmän työpaikat toimialoittain vuonna 2004 ja ennakoitu muutos vuosina 2005 - 2020 tavoitekehityksen mukaan

Lähde: *Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020, Tulevaisuuden työpaikat- osaajia tarvitaan*, Ilpo Hanhijoki, Jukka Katajisto, Matti Kimari, Hannele Savioja, Opetushallitus.

http://www.opetushallitus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf

Tutkinnon suorittaneiden tarve keskimäärin vuodessa peruskehityksen ja tavoitekehityksen vaihtoehtoisissa. Tarve pohjautuu vuosien 2005 - 2020 keskimääräiseen avautuvien työpaikkojen määrään

Koulutusala	Peruskehitys		Tavoitekehitys		Vaihtoehtojen vertailu	
	lkm	%	lkm	%	erotus	%
Humanistinen ja kasvatusala	3 270	5,4	4 040	5,9	770	24
Kulttuuriala	2 250	3,7	2 850	4,1	600	27
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	10 420	17,1	10 610	15,4	190	2
Luonnontieteiden ala	2 230	3,7	3 050	4,4	820	37
Tekniikan ja liikenteen ala	20 540	33,7	23 630	34,3	3 090	15
Luonnonvara- ja ympäristöala	2 240	3,7	2 450	3,6	210	9
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	11 670	19,1	13 610	19,8	1 940	17
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	5 940	9,7	6 200	9,0	260	4
Muu koulutus	2 470	4,0	2 450	3,6	-20	-1
Yhteensä	61 030	100	68 890	100	7 860	13

Lähde: *Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020, Tulevaisuuden työpaikat- osaajia tarvitaan*, (2009) Ilpo Hanhijoki, Jukka Katajisto, Matti Kimari, Hannele Savioja, Opetushallitus.
http://www.opetushallitus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf

Kulttuurialan koulutuksen aloittaneet ja ennakoidut aloittajatarpeet (2011-2015)

Opintoala	Nuorten koulutuksessa aloittaneet ¹⁾			Keskimääräinen aloittajatarve 2011–2015			
	2004	2005	2006	Nuorten koulutus		Kokonaistarve	
				Perus-kehitys	Tavoite-kehitys	Perus-kehitys	Tavoite-kehitys
Käsi- ja taideteollisuus - Ammatillinen peruskoulutus	2 159	2 106	2 172	1 090	1 170	1 190	1 380
- Ammattikorkeakoulu	735	658	691	300	350	330	410
- Yliopisto	431	385	383	270	310	290	360
Viestintä ja informaatiotieteet - Ammatillinen peruskoulutus	1 337	1 447	1 326	300	360	330	430
- Ammattikorkeakoulu	850	857	833	220	270	240	310
- Yliopisto	285	259	253	280	340	300	390
Kirjallisuus - Yliopisto	183	186	176	90	110	100	130
Teatteri ja tanssi - Ammatillinen peruskoulutus	50	46	61	10	20	10	20
- Ammattikorkeakoulu	137	112	110	50	60	50	70
- Yliopisto	73	70	71	50	60	60	70
Musiikki - Ammatillinen peruskoulutus	361	344	342	50	70	60	90
- Ammattikorkeakoulu	346	371	368	180	200	200	240
- Yliopisto	323	302	276	210	230	220	270
Kuvataide - Ammattikorkeakoulu	138	137	157	80	90	90	100
- Yliopisto	40	40	44	50	50	50	60
Kulttuurin- ja taiteiden tutkimus - Yliopisto	321	346	341	110	120	120	140
Muu kulttuurialan koulutus - Ammattikorkeakoulu	125	161	175	40	40	50	50
Koulutusala yhteensä	7 894	7 827	7 779	3 380	3 850	3 690	4 520
- Ammatillinen peruskoulutus	3 907	3 943	3 901	1 450	1 620	1 590	1 920
- Ammattikorkeakoulu	2 331	2 296	2 334	870	1 010	960	1 180
- Yliopisto	1 656	1 588	1 544	1 060	1 220	1 140	1 420

1) Lähteet: Tilastokeskus; Opetushallitus (Wera-raportointipalvelu, www.oph.fi/tilastopalvelut).
Opetusministeriö (Korhonen, 14.2.2007). Tilastokeskus; Opetushallitus (raportointitietokanta).
Opetusministeriö, Koulutus ja tutkimus vuosina 2007 - 2012; liite 2.

Lähde: *Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020, Tulevaisuuden työpaikat- osajia tarvitaan*, (2009) Ilpo Hanhijoki, Jukka Katajisto, Matti Kimari, Hannele Savioja, Opetushallitus.
http://www.opetushallitus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf

1640	Turun Akatemia ja Kansalliskirjasto perustettiin	
1682	Syntyi Margareta Capsia, Suomen ensimmäinen naistaiteilija	
1790	Turun Soitonollinen seura perustettiin, ensimmäinen musiikin seura	
1771	Suomen ensimmäinen sanomalehti, Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo	
1776	Ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti, Suomenkieliset Tieto-Sanomat	
1782	Suomeen saapuivat ensimmäiset juutalaiset. He olivat laulajia ja saivat maitraatilta luvan esiintyä Helsingissä	
1813	Turku sai ensimmäisen teatterirakennuksen	
1818	Maistraatit perivät julkisista huvitilaisuuksista huviveroa	
1827	Svenska teatern i Helsingfors	
1829	Asetus sensuurista ja kirjakaupasta (painoasetus)	
1830	Suomen ensimmäinen islamilainen yhdistys perustettiin	
1831	Perustettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seura	
1845	Helsinkiin perustettiin Sinfoniayhdistys	
1846	Suomen Taideyhdistys aloitti toimintansa	
1849	Uusi Kalevala, Kalevala ilmestyi 1849	
1852	Ylioppilastutkinnon synty	
1865	Taiteilijoille aloitetaan jakaa vuosittaisia tunnustuspalkintoja	
1865	Uusi painoasetus	
1866	Kansakouluasetus	
1868 - 1918	Helsingin Venäläinen teatteri, Aleksanterin teatteri	
1869	Senaatin arkistosta tuli erillinen virasto, Suomen valtionarkisto	
1870	Suomen muinaismuistoyhdistys perustettiin	
1871	Veistokoulu perustettiin, tunnetaan nykyään nimellä Taideteollinen korkeakoulu	
1872	Suomalainen teatteri perustettiin ja vuotta myöhemmin sen yhteyteen perustettiin vakainainen oopperaosasto	
1876	Paloviina asetuksen perusteella perittyjä varoja käytettiin sivistystoimen ja kulttuurin tukemiseen	
1880	Asetus kirjailijan ja taiteilijan oikeudesta työnsä tuotteisiin	
1885	Perustettiin Svenska litteratursällskap, Albert Edelfelt malasi Louis Pasteurin muotokuvan	
1888	Ateneum avasi ovensa yleisölle	
1889	Suomella ensimmäinen oma osasto Pariisin maailmannäyttelyssä	
1893	Perustettiin Valtion historiallinen museo, muson nimi vaihtui 1917 Kansallismuseoksi	
1899	Jean Sibelius sävelsi Finlandian	
1901	Naisille opinto-oikeus yliopistoissa, Tampereen työvänteatteri perustettiin	
1919	Kieltolaki astui voimaan	
1915	Valtio alkoi perimään ns. sotaveroa huvitilaisuuksista	
1918	Tieteen ja taiteen asiantuntijalautakunnat aloittivat, Suomalainen ooppera aloitti toimintansa	
1921	Oppivelvollisuuslaki	
1922	Uskonnonvapauslaki	
1923	Yliopistolaki, ensimmäinen gramofonikonsertti lähetettiin radiosta	
1926	Raha-arpajaisten tuotosta jaettiin varoja mm. Kansallisoopperalle, Kansallisteatterille sekä tieteelle ja taiteelle, Yleisradio perustettiin, 14.9 ensimmäinen radiokuunnelma lähetyks	
1927	Laki tekijänoikeudesta henkisiin tuotteisiin sekä laki oikeudesta valokuvaan	
1928	Suomen ensimmäinen tekijänoikeusjärjestö, Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry perustetaan	
1929	Kansankirjastolaki	
1929-1933	Alvar Aallon suunnittelema Paimion parantola rakennettiin	
1932	Kieltolaki purettiin, Aino Aallon bølgeblick- sain Milanon bienaalissa kultamitalin	
1935	Artek perustettiin	
1940	Veikkaus perustettiin	
1947	Suomen Akatemia perustettiin	
1948	Maksuton kouluruokailu ensimmäisenä maana maailmassa	
1954	<i>Tuntematon sotilas</i> , Väinö Linna	
1956	Marimekon vaatteita ja kankaita oli esillä Suomen osastolla Brysselin maailmannäyttelyssä	
1957	Vuokko Eskolin-Nurmesniemi loi Joka poika-paidan	
1961	Tekijänoikeuslaki ja uusi laki oikeudesta valokuvaan	

- 1962 Kirjastolaki
- 1964 Hannu Salaman *Juhannustanssit* ilmestys, tuomittiin Jumalan pilkasta
- 1968 Taiteen keskustoimikunta perustettiin
- 1973-1995 Saamelaisvaltuuskunta
- 1972 - 1977 Peruskoulu-uudistus
- 1979 Lapin yliopisto perustettiin
- 1981 Leimaverolain nojalla peritty huvivero lakkautettiin
- 1983 Värttinä perustettiin Rääkkylässä, Suomen menestynein nykykansamusiikki yhtye, Karita Mattila voitti BBC:n *Singer of the World* -laulukilpailun
- 1988 Ensimmäiset naispapit vihittiin, Reijo Kelan, *Hiljainen kansa*, Suomussalmelle
- 1989 Veli Granö, valokuvaaja, julkaisee ITE-taidetta käsittelevän kirjan *Onnela*
- 1992 Laki taiteen perusopetuksesta, Museolaki
- 1993 Teatteri- ja orkesterilaki
- 1995 Suomi liittyi EU:hun, saamelaisten asema kirjattiin hallitusmuotoon.
- 1995 Laki oikeudesta valokuvaan kumotaan ja säännökset sisällytetään tekijänoikeuslakiin
- 1996 Saamelaiskäräjät, saamelaisten itsehallintoelin
- 1996 Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa avattiin
- 1998 Kiasma avattiin
- 2000 Helsinki yksi Euroopan kulttuuripääkaupungeista
- 2001 suomi-romani- sanakirja
- 2002 Aki Kaurismäen, *Mies vaille menneisyyttä*, ensimmäinen suomalainen elokuva ehdokkaana parhaasta vieraskielisestä Oscar-patsaasta.
- 2006 Suomi voitti ensimmäisen kerran Eurovision laulukilpailun; Lordi, *Hard Rock Hallelujah*
- 2008 presidentti Martti Ahtisaari voitti Nobelin-rauhanpalkinnon
- 2009 Signmark allekirjoitti ensimmäisenä kuurona artistina levytyssopimuksen kansainvälisen levy-yhtiön kanssa
- 2008-2011 Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelma
- 2010 Yliopistouudistus, Aalto-yliopisto aukeaa
- 2011 Turku yksi Euroopan kulttuuripääkaupungeista, Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä kaikkien käytettävissä
- 2012 Saamelaiskulttuurikeskus valmistuu Inariin

KIRJALLISUUS/ ARTIKKELIT

- Adam, Barbara. Groves, Chris (2007) *Future Matters, Action, Knowledge, Ethics*. The Study of time, Volume 3. Brill, Leiden and Boston.
- Arajärvi, Pentti (2006) *Sivistykselliset oikeudet ja velvollisuudet*. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Banks, Mark (2007) *The Politics of Cultural Work*. Palgrave, Macmillan.
- Bell, Wendell (2003) *Foundations of Future Studies, History, Purposes and Knowledge*. Human Science for a New Era Volume 1, Transactions Publisher, New Brunswick and London.
- Bell, Wendell (2004) *Foundations of Futures Studies, Values, Objectivity, and the Good Society*. Human Science for a New Era Volume 2, Transactions Publisher, New Brunswick and London.
- Bindé, Jérôme (ed.)(2004) *The Future of values, 21 st-Century Talks*, UNESCO, USA.
- Borup, Tom with Partners from Livable Communities Foreword by Robert McNulty (2009) *The Creative Community Builder's Handbook, How to transform Communities Using Local Assets, Art and Culture*.
- Collins, Samuel Grald (2008) *All Tomorrow's Cultures, Anthropological Engagements with the Future*. Berghahn Books, New York and Oxford.
- Farrell, Mary. Fella, Stefano. Newman, Michael (ed.)(2002) *European Integration in the 21 st Century, Unity in Diversity?* SAGE Publications Ltd.
- Glenn, C. Jerome. Gordon, J. Theodore (Version 2.0) *Futures Research Methodology*, American Council for United Nations University, The Millenium Project.
- Globalization and Culture, Policy Forum*. Cato Policy Report, May/June 2003.
- Hohti, Paavo. Kivistö, Kalevi. Myrsky, Matti. Nikinmaa, Timo (2006) *Lahjoitukset kasvuun verovähennyksin*. EVA, Taloustieto Oy.
- Itkonen, Satu. Kaitavuori, Kaija (toim.) (2007) *Kansalliset kulttuurilaitokset*. Suomen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 116, Hämeenlinna.
- Kangas, Anita. Virkki, Juha (1999) *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. SoPhi, Jyväskylän Yliopisto.
- Kamppinen, Matti. Kuusi, Osmo. Söderlund, Sari. (2002) *Tulevaisuudentutkimus, Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Klaic, Dragan.(2001) *Intercultural Competence: Cultural organizations and the challenge of multiculturalism*, *Economia della cultura*, Roma, 3:2001, s. 303-312.
- Kuusi, Osmo(2008) *Miten tulevaisuutta voi tutkia tieteellisesti?* Tieteessä tapahtuu 5/2008 s. 40-42.
- Landry, Charles (2002) *Helsinki's Cultural Futures*. City of Helsinki urban facts, Helsinki.
- Lowell, Julia F. (2008) *State Arts Policy, Trends and Future Prospects*. RAND Corporation, Research in the arts.
- May, Harvey. Hearn, Greg (2005) *The Mobile phone as a media*. International Journal of Cultural Studies 2005/ 8(2), pp.195-206.
- Mansikkamäki, Pirjo (2006) *Yleisen kirjaston tulevaisuuskuvat tulevaisuustaulukkomenetelmällä hahmotettuna*, Informaatiotutkimus 25(1)/2006, s. 2-10.

Moisio, Sami (2009) *Suomen valtion aluerakenteen muuntuminen: teoreettisia merkintöjä ja empiirisiä havaintoja*, Poliittika 51: 3, 155-173.

Pankratz, B. David, Morris, B. Valerie (1990) *The Future of the Arts, Public Policy and Arts Research*. Praeger, New York, Westport, Connecticut and London.

Puurula, Arja (1997) *Kulttuurin tulevaisuuden tekijät- katsaus ennakointitutkimuksen tuloksiin*, Artelogi 7, s.32-37.

Pursiainen, Christer (1999) *Venäjänsä idea, utopia ja missio*. Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja nro 6. Gaudemaus, Helsinki.

Saukkonen, Pasi. Ruusuvirta, Minna (2009) *Toiveet, tavoitteet ja todellisuus. Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa*. Kulttuuripolitiikan edistämissäätiö, Cupore

Sarikakis, Kathrine (ed.)(2007) *Media and Cultural Policy in the European Union*. European Studies, An Interdisciplinary Series in European Culture, History and Politics, vol. 24, Rodopi, Amsterdam-New York.

Sassatelli, Monica (2002) *Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy*, European Journal of Social Theory 2002/ 5(4), pp 435-447.

Suutari, Timo. Kaj Zimmerbauer (2003) *Etelä-Pohjanmaan kulttuurin kehittämisen tulevaisuuden toimintamallit*. Helsingin yliopiston maaseuden tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.

Staley, J.David.(2006) *History and Future, Using Historical Thinking to Imagine The Future*, Lexington Books, USA.

Strathern, Oona (2007) *A brief history of The Future, How visionary thinkers changed the world and tomorrows trends are 'made' and marketed*. Robinson, London.

Urmäs, Juhana. Kupi, Otto. Nikula, Piia. Penttilä, Anu, Kommonen, Kirsi. (2009) *"Kannattaa ottaa pienikin siivu", Luovien alojen yritysten näkemyksiä kansainvälistymisestä*. Helsingin kaupakorkeakoulu, Pienyrityskeskus.

Vapaavuori, Matti. von Bruun, Santtu (2003, toinen uudistettu painos) *Miten tutkimme tulevaisuutta?* Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, Tampere.

van Veen, Marten (2004) *Culture's Crisis of Attention*, Europe as a cultural project, Final Report of the Reflection Group of the European Cultural Foundation (2002-2004). European Cultural Foundation, s. 69-71.

Vuokkola, Jonna (2009) *Suomi taitaa Ubiikin*. Tietoviikkoa 3.10.2009.

Vuokkola, Jonna (2009) *Ubiikkiyhteiskuntaa hiipii huomaamatta*. Tietoviikkoa 3.10.2009.

Virta, Mirva (2006) *Asuntokuntaennuste Suomelle 2000-2030*. Pro gradu -tutkimelma, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiologian laitos.

STRATEGIAT/ SELVITYKSET/OHJELMAT/ RAPORTIT

Audiovisuaalisen politiikan linjat (2005), Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2005:8.

For free, selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä (2002), Tuija Kokkonen, Karla Loppi Annamari Karjalainen.

The Futures of Arts and Culture in Wales, Futures Survey conducted by the Centre for Research in Futures and Innovation for Arts Council of Wales, Executive Summary, (2008). http://www.acw-ccc.org.uk/publications/Futures_Delphi_Executive_Summary.pdf

The Future of the arts and culture in Wales within a global context. Trends, Drivers of Change and New Paradigms, executive summary, (2008) Martin Rhisiart, Gethin While. http://futures.research.glam.ac.uk/media/files/documents/2008-11-19/ACW_Futures_Report_Exec_Summary_FINAL.pdf

European cultural policies 2015, A Report with Scenarios on the Future of Public Funding for Contemporary Art in Europe (2005) ed. Maria Lind, Raimund Minichbauer,

European parlamentin ja neuvoston direktiivi, 2001/29/EY, *Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistaminen tietoyhteiskunnassa*, 22.5.2001.

European parlamentin ja neuvoston direktiivi, 2006/116/EY, *Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta*, 12.12.2006.

Helsingin väestöennuste 2010-2040 (2009) Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2009/32.

Kaupunki vuonna 2035, Viisi tulevaisuuden haastetta (2007), ss. 5-28,
http://www.sampo.com/group/cr/If_Kaupunki2035.pdf.

Kirjastohoitaja tulevaisuudessa, Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? (2007) Jaakko Korpisaari ja Jarmo Saarti (toim.), Kirjastohoitajien säätiön julkaisu.

Kirjaston kehittämisohjelma 2006-2010, Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena (2006), Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2006:44.

Kirjastostrategia (2003) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2003:1.

Koulutus ja kulttuuri. Vuosikatsaus 2008 (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön julkaisuja 2009:27.

Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020, Tulevaisuuden työpaikat-osaajia tarvitaan (2009) Ilpo Hanhijoki, Jukka Katajisto, Matti Kimari, Hannele Savioja, Opetushallitus.

Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä, Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit (2005) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2005:35.

Komission suositus, 2009/625/EY, *Medialukutaidosta digitaalisessa ympäristössä: kohti kilpailukykyisempää audiovisuaali- ja sisältöteollisuutta ja osallistavampaa osaamisyhteiskuntaa*, 20.9.2009.

Kunta- ja palvelurakenne uudistuu, mitä tapahtuu kulttuuripalveluille? (2009) Kerkko Huhtanen (toim.), Kirjasto-kulttuuri- liikunta- ja nuorisopalvelut, Kuntaliitto, Helsinki.

Kulttuurin arvo? Kulttuurin kansantaloudellisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raportti (2006) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:35.

Kulttuuria kaikille. Esitys vammaiskulttuurin ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi (2002) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2002:30.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020 (2009) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:12.

Kulttuuripoliittinen selonteko 1993 (1993) Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko eduskunnalle, 1993 vp, Helsinki.

KUPOLI, Kulttuuripolitiikan linjat (1993) Komiteanmietintö 1992:36, Helsinki.

Kulttuuriympäristöohjelma-miksi ja miten (2009) Leena Lähdenvesi-Korhonen, Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 10/2009.

Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä, Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön (2008) Cecilia von Brandenburg, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2008:12.

Kulttuuri maaseudun toimintaryhmien kehittämisohjelmissa (2006) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 7/2006.

Kunta- ja palvelurakenne uudistuu, mitä tapahuu kulttuuripalveluille? Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut Paras-uudistuksessa.(2009) Kerkko Huhtanen, toim. Suomen kuntaliitto, Helsinki.

Kuvataiteilijoiden työtilat 2003 (2003) Esko Vesikansa, Selvitys kuvataiteilijoiden työtiloista ja tilantarpeesta sekä tilojen lisäämisohjelma, Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:2.

Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma (2003) Opetusministeriö, Opetusministeriön julkaisuja 2003:29.

Luova maaseutu-luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla (2009), Kirsi Kaunisharju, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:25.

Luova talous ja kulttuuri innovaatiopoliitikan ytimessä (2009) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:30.

Luovien sisältöjen luvaton verkkojakelu; Lainsäädännölliset keinot (2009), Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:21.

Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015, (2007) Kauppa- ja teollisuusministeriö, julkaisuja 10/2007 elinkeino-osasto.

Maahanmuuttoa ja muuttovoittoa ennätysmäärä 2008, (julk. 20.5.2009) Väestökeskus, Väestö, Muuttoliikke.http://www.stat.fi/til/muutl/2008/muutl_2008_2009-05-20_tie_001_fi.html

Maahanmuuttajaväestön asema opetusministeriön tehtäväalueilla (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön politiikka-analyysjä 2009:3.

Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripoliittikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle (2007), Pasi Saukkonen, Cupore, Cuporen verkkojulkaisuja 1/2007.

Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet (2005) Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara (toim.). Oikeusministeriö, Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5.

Mediataiteen mahdollisuudet. Selvitys mediataiteesta (2009) Asko Mäkelä. Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:13.

Megatrendit ja me (2009) Eija Ahola ja Anne Palkamo, Tekes, Tekesin katsaus 255/2009.

Monikanavajakelun jatkoselvitys (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:20.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusuudistus 2008–2010 - Loppuraportti (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:19.

Note of the proceedings, Tripartite Meeting on the Future Work and Quality in the Information Society: The Media, Culture, Graphical Sector, Geneva 18-22 October 2004. International Labour Organization, Sectoral Activities Programme TMMCGS/2004/9. International Labour Office, Geneva.

Näin suomalaista kulttuuria viedään; Kulttuurivientiraportti 2008 (2009), Ilmi Villacis (toim.), Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:38.

Reilu Kulttuuri? Kulttuuripoliitikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet (2006) Hannele Koivunen, Leena Marsio, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2006:50.

Röllistä Lordiin - New Yorkista Japaniin, Kokemuksia, kertomuksia ja menestystarinoita suomalaisista kulttuurivientihankkeista (2009) Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:54.

Suomen Elokuva – Finlands Film, Selvitys elokuvan julkisesta rahoitusjärjestelmästä (2008), Lauri Törhönen, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:29.

Suomi kulttuurimatkailun kohdemaana (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön politiikka-analyysejä 2009:4.

Suomen tieteen ja taiteen taso (2009) Suomen Akatemia, Suomen Akatemian julkaisuja 9/09.

Suomen kulttuuri eurooppalaisessa vertailussa (2009) Opetusministeriö, Opetusministeriön politiikka-analyysejä 2009:5.

State Support for Digital Content Creation in Finland. Evaluation of the DigiDemo Programme in 2003-2006, Publications of the Ministry of Education, Finland 2008:39.

Taide tarjolle, kulttuuri kaikille (2004) Vammaiset ja kulttuuri-toimikunnna ehdotus toimenpideohjelmaksi, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2004:29.

Taide ja taito-kiinni elämässä! Taitai, taide- ja taitokasvatus (2009) Opetushallitus, Taide- ja taitokasvatus julkaisu 2009.

Taide on mahdollisuus, Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapolitiikan ohjelmaksi (2002) Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO, 2002, Opetusministeriö.

Taidekohtia, Nuorisobarometri 2009(2009) Sami Myllynen, Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41.

Taikalamppujen loisteessa; Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien 2006–2008 toiminnan arviointi (2009), Esko Korkeakoski Tarja Pääjoki, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2009:24.

Taiteen mahdollisuuksista enemmän, Taide ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu (2002) Opetusministeriö.

Taiteen perusopetus 2008, Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä vuonna 2007-2008 (2009), Marika Koramo, Opetushallitus.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus (2006) Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006-2010, Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2006:6.

Taiteilijoiden työllistämisedellytyksiä ja sosiaaliturvaa selvittävä toimikunta (TAISTO II), (2000), Opetusministeriö, Opetusministeriön työryhmien muistioita 22:2000

Tekijänoikeuskorvausten tulovaihtelujen tasaaminen verotuksessa (2009), Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:18.

Uusi työ, vanhat raamit. Uuden työn esteistä luovilla aloilla (2009), Kirsi Karhio, Alue- ja kuntatutkimuskeskus, Joensuun yliopisto, Spatia raportteja 2/2009.

Uudenmaan tulevaisuus 2035. Utua vai totta? (2004) UTU35- skenaarioprojekti, Uudenmaanliitto, Helsinki.

Työvoima 2025, Täystyöllisyys, korkea tuottavuus ja hyvät työpaikat hyvinvoinnin perustana työikäisen väestön vähentyessä (2007) Työpoliittinen tutkimus 325, Työministeriö.

Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta (2003), Opetusministeriö, Kulttuuri-liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetusministeriön julkaisuja 2003:20.

Väestöennuste 2009–2060 (julk. 30.9.2009), Tilastokeskus, Väestö, Väestöennusteet.
http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009-09-30_tie_001_fi.html

LIITE 6 Taustaselvitystyötä tehtäessä tavatut henkilöt

Henkilön nimi	Instituutti/ organisaatio	Eskonen, Lasse	Suomen Teatterit ry.
Ahokas, Pauliina	Musix Export Finland		
Aarnio, Ansa	Taiteenkeskustoimikunta		Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä
Abu-Hanna, Umayya	Monikulttuurisuusjaosto	Feodoroff, Pauliina	Lastenkulttuurijaosto
Aho, Ari	Turun Kaupunginteatteri Oulun läänin taidoimikunta	Flink, Markku	Metropolia
Ahonen, Ahti	Helsingin kaupunginteatteri	Forsblom, Susan	Helsingin yliopisto
Ahonen, Helena	Oulun kaupunginteatteri	Forsström, Jyri	Metropolia
Ahtiainen, Lasse	Lahden Kaupunginteatteri	Freese, Outi	Koulukino, Helsinki Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä
Alavilo, Pama	Jyväskylän yliopisto	Friman-Korpela, Sarita	Svenska Teater i Helsingfors
Altarriba, Antonio	Monikulttuurisuusjaosto	Gran, Nina	Elokuvasäätiö
Ammond, Jukka	Jyväskylä Kaupunginteatteri	Haavisto, Miia	Tampereen kaupunginkirjasto, Pirkanmaan maakuntakirjasto
Anderson, Jonas	Framtidens kultur, Ruotsi		Jyväskylän kaupunginteatteri
Andersson, Jan-Erik	VISTA-työryhmä	Haavisto, Tuula	Opetusministeriö
Angervo, Satu	Valtion säveltaidoimikunta	Hakala, Hannu	VISTA-työryhmä
Anrian Aleksander	Riihimäen Teatteri Valtion tanssitaide- toimikunta	Hakala-Zilliacus, Liisa- Maria	Monikulttuurisuus jaosto
Antikainen, Harri	Metropolia	Hakola, Marikki	Opetusministeriö
Antikainen, Joonas	Valtion muotoilutoimikunta	Halmetoja, Raila	VISTA-työryhmä
Aras, Anna-Maija	Valtion muotoilutoimikunta	Halttunen, Lea	Monikulttuurisuus jaosto
Areka, Maija	Valtion muotoilutoimikunta	Harju Elina	Opetusministeriö
Arlander, Anette	Mediataidejaosto	Harjunpää, Aaro	Tampereen kaupunginkirjasto
Arnkil, Matti	Riihimäen Teatteri	Harma, Sarita	Seinäjoen Kaupunginteatteri
Aropaltio, Kirsi	Teatteri Hevoskenkä	Hartikainen, Sonja	Elokuvasäätiön hallitus
Asamo-Krodua, Riina	Metropolia	Heikinaho, Minna	Metropolia
Asikainen, Jukka	Elokuvasäätiö	Heikkilä-Halttunen, Päivi	Valtion kuvataidoimikunta
Aulake, Kimmo	Opetusministeriö	Heikkinen, Hilka	Lastenkulttuurijaosto
Autio, Iiris	Tero Saarinen Company	Heikkinen, Juha	Kemin kaupunginkirjasto
Aulanko, Markku	Sirkustaiteen jaosto	Heikkinen, Pekka	Metropolia
Auvinen, Tuomas	Suomen Kansallisteatteri	Heinonen, Olli-Pekka	Kansalliskirjasto
Bergquist, Eva	Kulturdepartement, Ruotsi	Heiskanen Outi	Yleisradio
Berlin, Hanne	Jyväskylän yliopisto	Hellman, Åsa	Taiteen akateemikko
Berndtson, Maija	Helsingin kaupunginkirjasto	Helminen, Jussi	Valtion muotoilutoimikunta
Botero, Andrea	Taideteollinen Korkeakoulu	Henriksson, Dan	Suomen Teatterit ry.
Bragge, Reino	Jyväskylä Kaupunginteatteri	Hietanen, Pedro	Klockriketeatern
Brunow, Anna	Rakennustaidetoimikunta	Hilmola, Ulla	Valtion säveltaidoimikunta
Castren Hannu	Mediataidejaosto	Hiltunen, KooPee	Suomen Teatterit ry.
Dammer, Erja	Elokuvasäätiön hallitus	Hinkka, Jorma	Neogames
Dean, Philip	Taideteollinen Korkeakoulu	Hippeläinen, Tuovi	Valtion muotoilutoimikunta
Doukas, Kirsti	Valtion muotoilutoimikunta	Hirvikoski, Reija	Valtion valokuvataidoimikunta
Drake, Patrik	Porin Teatteri	Hirvonen, Sini	Taitelija professori
Drake, Sunniva	Espoon kaupunginkirjasto	Holopainen, A. Matti	Jyväskylän yliopisto
Drews, Kristiina	Kirjallisuustoimikunta	Hoppu, Petri	Suomen Teatterit ry.
Eerikäinen, Tiina	Opetusministeriö	Hormia-Poutanen, Kristiina	Valtion tanssitaidoimikunta
			Kansalliskirjasto

Huhta, Maria	Metropolia		Tikkurilan aluekirjasto, Vantaan kaupungin kirjasto- ja tietopalvelut
Hulkko, Pauliina	Teatterin tiedotuskeskus	Karinen, Ville	
Huovinen, Anja-Tuulikki	Suomen Museoliitto		
Hurmerinta, Kristiina	Lastenkulttuurijaosto		Digitaalinen kirjasto, opetusministeriö
Huuskonen, Juha	Mediataidejaosto	Karvonen, Minna	
Hynninen, Jorma	Valtion säveltaidetoimikunta	Kaskinen, Juha	Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Hämäläinen, Sirkka	Suomen kansallisooppera	Kaunisharju, Kimmo	Opetusministeriö
Hämäläinen, Ulla	Espoon Kaupunginteatteri	Kautio, Tiina	Opetusministeriö
Ihalainen, Mervi	Kouvolan Teatteri	Kecskeméti, Marika	Yleisradio
	Pohjois- ja Etelä-Haagan kirjasto, Helsingin kaupunginkirjasto	Kekki, Kirsti	Opetusministeriö
Ihamäki, Saara		Keski-Orvola, Timo	Savonlinnan Teatteri
Innamaa, Riku	Joensuun Kaupunginteatteri	Ketonen, Anneli	Länsi-suomen lääninhallitus
Isoaho, Juha	Kaakkois-Suomen taidetoimikunta	Ketonen, Armas	Pirkanmaan taidetoimikunta
Isohanni, Tuula	Taideteollinen Korkeakoulu	Kirstinä, Anna	Helsingin kaupunginteatteri
Isohauta, Eija	Rakennustaidetoimikunta	Kirveennummi, Anna	Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Isotalo, Leena	Valtion muotoilutoimikunta	Kiuru, Kaija	Lapin taidetoimikunta
Israelsson, Margareta	Ruotsi	Kivelä, Risto	
Jaakkola, Miko	Kajaanin Kaupunginteatteri	Kohonen, Tauno	Valtion valokuvataidetoimikunta
Jalonen, Olli	Taiteilijaprofessori	Kononen, Hannu	Oulun Kaupunginteatteri
Jarla, Ulla	Tanssiteatteri Raatikko	Kopra, Taina	Sirkustaiteen jaosto
Johansson, Kenneth	Kulturrådet, Ruotsi	Korhonen, Susanna	Jyväskylän yliopisto
Jokela, Eeva-Liisa	Jyväskylän yliopisto	Kosunen, Jaakko	Kuopion Kaupunginteatteri
Jokinen, Heikki	VISTA-työryhmä	Koukkula, Leena	Kotkan Kaupunginteatteri
	Hämeenlinnan kaupunginteatteri	Krogerus, Timo	Kajaanin Kaupunginteatteri
Jokinen, Jukka	Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä	Krohn, Irina	Elokuvasäätiö
Jokiniemi, Jukka		Kuhmonen, Pirkko-Liisi	Opetusministeriö
	Valtion valokuvataidetoimikunta, Mediataidejaosto	Kukkonen, Tuomo	Etelä-Savon taidetoimikunta
Jokiranta, Ritta		Kunnas, Veikko	Elokuvasäätiön hallitus
Jukkara, Jaana-Maria	Valtion säveltaidetoimikunta	Kuusisto, Minna	Oulun Kaupunginteatteri
Jungner, Mikael	Yleisradio	Kvarnström, Kenneth	Taiteilijaprofessori
Juutinen, Jari	Lappeenrannan kaupunginteatteri	Kyröläinen, Anu	Metropolia
	Tampereen Työväen Teatteri	Kyyrö, Juha	Fullsteam oy
Jäminki, Timo		Känsälä, Kai-Erik	Pohjanmaan taidetoimikunta
Järvi, Anna-Kaisa	Sirkustaiteen jaosto	Kärkkäinen, Päivi	Suomen kansallisooppera
Järvinen, Mari	Jyväskylän yliopisto	Köppä, Seija	Ylöjärven kaupunginkirjasto
	JoJo – Oulun Tanssin Keskus	Laakkonen, Johanna	Valtion tanssitaidetoimikunta
Jäykkä, Helena		Laakso, Jukka-Pekka	Valtion elokuvataidetoimikunta
Kaasinen, Sari	Lastenkulttuurijaosto	Laasonen, Ilkka	Kotkan kaupunginteatteri
Kainulainen, Kirsi-Marja	Yleisradio	Laiho, Sakari	Suomen kustannusyhdistys
Kallantie, Marja-Leena	Seinäjoen Kaupunginteatteri	Laine, Matteus	Jyväskylän yliopisto
	Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä	Lakso, Sari	Valtion tanssitaidetoimikunta
Kallio, Kalle		Lamberg, Irmeli	Teknologiakeskus Hermia
Kamunen, Veikka	Valtion muotoilutoimikunta	Lamminmäki, Heikki	Vaasan kaupunginteatteri
Kankkunen, Ritva	Opetusministeriö	Lassila, Ulla	Oulun läänin taidetoimikunta
Karhula, Päivikki	Eduskunnan kirjasto, Helsinki	Laukka, Pasi	Oulun Kaupunginteatteri
Karikoski, Mari	Taiteen keskustoimikunta, Helsinki	Laurio, Nina	Elokuvasäätiö
Karikoski, Mikael	Pohjois-Savon taidetoimikunta		

Lehikoinen, Kai	Valtion tanssitaide-toimikunta	Mäkelä, Asko	Mediataidejaosto
Lehmuskallio, Alma	Suomen Teatterit ry.	Mäkelä, Laura	Opetusministeriö
Lehtinen, Kalle	Etelä-Suomen lääninhallitus	Mäkelä, Matti	Kirjallisuustoimikunta
Lehtinen, Lottaliina	Suomen Muusikkojen liitto ry	Mäkinen, Anneli	Rauman Kaupunginteatteri
Leinonen, Teemu	Taideteollinen Korkeakoulu	Mäkinen, Olli	Turun ammattikorkeakoulu
Leminen, Markku	Mikkelin Teatteri	Mäkinen, Olli	Kirjallisuustoimikunta
Lempinen, Jouko	Valtion kuvataide-toimikunta	Mäki-Reinikka, Marja	Yleisradio
Leppänen, Pinja	Jyväskylän yliopisto	Männikkö, Olli	Espoon kaupungin teatteri
Liikanen, Assi		Männistö, Noora	Valtion elokuvataide-toimikunta
Lilius, Ulla	Lahden Kaupunginteatteri	Määttä, Ismo	Elokuvasäätiön hallitus
Lindberg, Pirkko	Oulun kaupunginkirjasto- maakuntakirjasto	Natunen, Harri	Rauman Kaupunginteatteri
Lindblom, Leif	Elokuvasäätiön hallitus	Nevala, Maria-Liisa	Suomen Kansallisteatteri
Lindell, Pirita	Jyväskylän yliopisto	Nielsen, Anne	Teatteri Vantaa
Lindeman, Lasse	Kuopion kaupunginteatteri	Niemeläinen, Ritva	Kuusamon kaupunginkirjasto,
Lindman, Jaana	Metropolia	Niemi, Juhani	Kirjallisuustoimikunta
Lindroos, Christian	Unga Teatern	Nieminen, Jari	Teatteri 2000
Lindroos, Stina	Svenska Teater i Helsingfors	Nieminen, Matti	Kaakkois-Suomen taidetoimikunta
Linnusmäki, Tuula	Valtion tanssitaide-toimikunta	Nikkilä, Liisa	Tikkurilan aluekirjasto, Vantaan kaupunginkirjasto
Liulia, Marita	Taideteollinen Korkeakoulu	Nordling, Nils	Metropolia
Liski, Minna	Jyväskylän yliopisto	Nummela, Marja	Tampereen yliopisto
Luhtaniemi, Tiina	Savonlinnan Teatteri	Nurmesniemi, Vuokko	Taiteen akateemikko
Luhtaniemi, Tiina	Savonlinnan Teatteri	Nurmi, Emmaleena	Suomen Teatterit ry.
Lummepuro, Maija	Opetusministeriö	Nurminen, Hanna	Taiteen keskustoimikunta
Lund, Annika	Pietarsaaren kaupunginkirjasto	Nurminen, Tiina	Keski-Suomen taidetoimikunta
Lundvall, Anniina	Mediakasvatusseura	Närä, Arja	Vantaan kaupunginkirjasto
Luostarinen, Kiti	Valtion elokuvataide-toimikunta	Oittinen, Tytti	Rovaniemen Teatteri
Lygdbäck, Vivian	Lastenkulttuurijaosto	Okko, Juha	VISTA-työryhmä
Länsiö, Matti	Tampereen Työväen Teatteri	Opas, Markus	Porin Teatteri
	Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä	Otava, Nina	Elokuvasäätiö
Mahlamäki, Pirkko		Paavolainen, Kaisa	Suomen Teatterit ry.
Majander, Leena	Suomen Kansallisteatteri		Verkkokirjastoyksikkö, Helsingin kaupunginkirjasto
Mallat, Tommi	Metropolia	Pakarinen, Antti	Metropolia
Mallinen, Jukka	Monikulttuurisuusjaosto	Pakarinen, Seija	Taiteen keskustoimikunta
Malm, Magdalena	Mobile Art Production, Ruotsi	Palttila, Pertti	Valtion valokuvataide-toimikunta
Marcel, Benny	Kulturrådet, Ruotsi	Pasanen, Pauliina,	Oulun Kaupunginteatteri
Martin, Martina	Teatterin tiedotuskeskus	Peltonen, Heidi	Framtidens kultur, Ruotsi
Marttinen, Anna-Maija	Opetusministeriö	Persson, Birgitta	
Mattinen, Maire	Museovirasto		Joensuun seutukirjasto - Pohjois- Karjalan maakuntakirjasto
Maunula, Miikka	Yleisradio	Pilppula, Rebekka	VISTA-työryhmä
Metsärinne, Seija	Wasa Teater	Pitkänen-Walter, Tarja	Yleisradio
Mickwitz, Peter	Kirjallisuustoimikunta	Pulkkinen, J.P	Sirkustaiteen jaosto
Miettinen, Laura	Valtion kuvataide-toimikunta	Purovaara, Tomi	Varkauden Teatteri
Moisander, Riitta	Etelä-Savon taidetoimikunta	Putkonen, Kurt-Henrik	Jyväskylän yliopisto
	Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä	Prokkola, Johanna	Suomen Näytelmäkirjailijaliitto ry
Mustonen, Tero	Yleisradio	Pyhältö, Markus	Yleisradio
Mykkänen, Marjaana		Pylkkänen, Klaus	

Pyökäri, Maarit	Lahden kaupunginteatteri	Serkosalo, Laura	Nuoren voiman liitto
Pärssinen, Helena	Metropolia	Siekkinen, Sari	Yleisradio
Pätäri, Anu	Turun Kaupunginteatteri	Siivonen, Katriina	Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Pönttinen, Benjam	Valtion valokuvataidetoimikunta	Siltavuori, Katariina	VISTA-työryhmä
Raike, Antti	Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus työryhmä	Sjöroos, Anne	Metropolia
Raipia, Panu	Tampereen Komediateatteri	Soinio, Kari	VISTA-työryhmä
Ranne, Voitto	Suomen Teatterit ry.	Sokura, Timo	Valtion tanssitaidetoimikunta, Lasten kulttuurijaosto
Rantala, Leena	Opetusministeriö	Sormunen, Ville	Valtion tanssitaidetoimikunta
Rantanen, Elina	Turun Kaupunginteatteri	Stenman, Kristiina	Vaasan kaupunki
Rantanen, Esa	Taiteen keskustoimikunta	Storgård, Johan	Svenska Teatern
Rantanen, Maaria	Teatterikeskus ry, Helsinki	Stycz, Veronika	Teatteri Mukamas
Rasi, Tanja	Sirkustaiteen jaosto	Sulin, Hannu	Opetusministeriö
Rastas, Perttu	Mediataidejaosto	Sundell, Dan	Valtion kuvataidetoimikunta
Rautavuo, Petri	Jyväskylän yliopisto	Sundin, Martin	Kulturdepartement, Ruotsi
Rautio, Matti	Rakennustaidetoimikunta	Suni, Jaakko	Metropolia
Rebers, Lars	Valtion valokuvataidetoimikunta	Suntola, Silja	Luova Suomi
Reilin, Helena	Tampereen Teatteri	Suokas, Riku	Tampereen Työväen Teatteri
Rekilä, Laura	Jyväskylän yliopisto	Suomela, Kari	Porin Teatteri
Rentola, Kari	Helsingin kaupunginteatteri	Suositaival, Hanna	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
Reunanen, Markku	Taideteollinen Korkeakoulu	Susiluoto, Saila	Kirjallisuustoimikunta
Ritala, Anu	Metropolia	Sutinen, Virve	Dansens hus, Ruotsi
Rossi, Antero	Kouvola Teatteri	Söder, Juha	Valtion säveltaidetoimikunta
Rubin, Anita	Tulevaisuuden tutkimuskeskus	Tappola, Anni	Taiteen keskustoimikunta
Ruotsalainen, Eila	Kuopion Kaupunginteatteri	Tarhio, Miika	Suomen Muusikkojen liitto ry
Ryynänen, Kimmo	Lahden kaupunginteatteri	Terho, Henri	Varsinais-Suomen taidetoimikunta
Saarelainen, Asko	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta	Timonen, Henrik	Kouvola Teatteri
Saarnikoivu, Elisa	Jyväskylä Kaupunginteatteri	Timonen, Pertti	Pirkanmaan taidetoimikunta
Saarti, Jarmo	Kuopion yliopisto, Kuopio	Tiuraniemi, Saara	Hämeen taidetoimikunta
Saastamoinen, Kirsi	Suomen Kulttuurirahasto	Toijonen, Siskotuulikki	Valtion säveltaidetoimikunta, mediataidejaosto
Sachs, Daniel	Proventus, Ruotsi	Toiviainen-Koskinen, Aino	Metropolia
Salaksenaho, Pirjo	Rakennustaidetoimikunta	Tolvanen, Juhani	Valtion muotoilutoimikunta
Salgado, Mariana	Taideteollinen Korkeakoulu	Tonteri, Petri	Kouvolon kaupunginkirjasto
Sallanen, Minna	Metropolia	Tuominen, Juhani	Valtion kuvataidetoimikunta
Salmi, Elina	Elokuvasäätiö	Tuominen, Kimmo	Eduskunnan kirjasto
Salminen, Reijo	Lahden Kaupunginteatteri	Tuomola, Mika	Taideteollinen Korkeakoulu
Salonen, Päivi	Opetusministeriö	Turkia, Markku	Mikkelin Kaupunginteatteri
Salonen, Seppo	Kotkan Kaupunginteatteri	Turkki, Ulla	Porin Teatteri
Sannemann, Jaakko	Espoon kaupunginkirjasto	Turunen, Jouni	Yleisradio
Santtila, Katri	Opetusministeriö	Turunen, Merja	Mediataidejaosto, Valtion elokuvataidetoimikunta
Sapattinen, Niina	Jyväskylän yliopisto	Turunen, Suvi	Yleisradio
Sartola, Asko	Helsingin kaupunginteatteri	Törmi, Heikki	Suomen Kulttuurirahasto
Sarviranta-Vuotila, Helga	Kokkolan Kaupunginteatteri	Törönen-Ripatti, Kirsimaria	Lastenkulttuurijaosto
Seirala, Viivi	Opetusministeriö	Vainio, Marjukka	Taitelija professori
Selin, Matti	Sirkustaiteen jaosto		
Seppälä, Arto	Taiteen keskustoimikunta		
Seppälä, Riitta	Teatterin tiedotuskeskus, Helsinki		

Valo, Vesa-Tapio	Seinäjoen kaupunginteatteri	Vilkuna, Anna	Valtion valokuvataidetoimikunta
Valto, Jyrki	Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry	Villacis, Ilmi	Opetusministeriö
Valve, Marjo	Valtion elokuvataide-toimikunta	Vuopala, Anna	Opetusministeriö
Vanhala, Salla	Jyväskylän yliopisto	Vuorenmaa, Tuomo-Juhani	Valtion valokuvataidetoimikunta
Vapaavuori, Pekka	Valtion säveltaidetoimikunta	Vuorinen, Juha	Kemin Kaupunginteatteri
Varis, Tuula-Liina	Kirjallisuustoimikunta	Väisänen-Lahti, Riitta	Suomen Teatterit ry.
Wennäkoski, Lotta	Valtion säveltaidetoimikunta	Väkiparta, Kirsi	Taiteen keskustoimikunta
Verho, Seppo	Kirjastolehti, Helsinki	Vänttinen, Ahti	Suomen Muusikkojen liitto ry
Vihermäki, Heikki	Jyväskylän yliopisto	Ylikojola, Pertti	Yleisradio
Vihinen, Juha	Tampereen Teatteri	Öhman, Tuula	Helsingin Kaupunginteatteri
Viitanen, Pirjo	Valtion tanssitaidetoimikunta		
Vilhunen, Airi	Yleisradio		

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2009 ilmestyneet

1 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit: Nykytila ja tiekartta	25 Luova maaseutu – luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla
2 National-level Research Infrastructures: Present State and Roadmap	26 Joustavaan perusopetukseen
3 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit: Nykytila ja tiekartta. Tiivistelmä ja suositukset	27 Koulutus ja kulttuuri. Vuosikatsaus 2008
4 National-level Research Infrastructures: Present State and Roadmap. Summary and recommendations	30 Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä
5 Forskningsinfrastrukturerna på nationell nivå. Nyläge och vägvisare. Sammanfattning och rekommendationer	31 Finnish Library Policy; National strategic areas of focus
6 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2007	32 Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015; Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet
7 Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat	34 Programa de las Bibliotecas Publicas Finlandesas 2015; Areas estrategicas nacionales destacadas
8 Riktlinjer för fostran till företagsamhet	35 Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?
9 Guidelines for entrepreneurship education	36 NOSTE-ohjelma vuonna 2008. Vuosiraportti 2008
10 Työssäoppimisen lumo	37 Selvitys erityiskoulujen ja sairaalaopetuksen asemasta, tehtävistä ja rahoituksesta kehittämisehdotuksineen
11 Oppisopimuskoulutus Euroopassa. Hyviä käytäntöjä etsimässä	38 Näin suomalaista kulttuuria viedään; Kulttuurivientiraportti 2008
12 Kulttuuripolitiikan strategia 2020	39 Creative Economy in the implementation of the Northern Dimension Policy
13* Culture Satellite Account; Final report of pilot project	40 Tulevaisuus meissä. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen
14 Kulturpolitisk strategi 2020	41 Urheilupistojen koulutuksen ja verkostoyhteistyön kehittämislinjaukset 2010-luvulla
15* Varmennekorttien käyttöönotto ja ylläpito yliopistoissa. Yliopistojen yhteinen suositus. Loppuraportti	44 Government resolution on policies promoting sport and physical activity / Décision de principe du gouvernement, relative aux orientations pour la promotion du sport
16 Tutkimus kuntien yleissivistävän koulutuksen opetustoimen johtamisen tilasta ja muutoksista Suomessa	45 Strategy for Cultural Policy 2020
17 Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista / Statsrådets principbeslut om riktlinjer för främjande av idrott och motion	53 Päin näköä! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma / Mitt i synen! De visuella branschernas konstpolitiska program
18 Uusi suunta liikuntatutkimukseen; Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi	54* Rölliä Lordiin - New Yorkista Japaniin; Kokemuksia, kertomuksia ja menestystarinoita suomalaisista kulttuurivientihankkeista
19 Perusopetuksen laatukriteerit	
20 Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa	
24 Taikalamppujen loisteessa; Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien 2006–2008 toiminnan arviointi	

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

200
1809–2009

ISBN 78-952-485-813-7 (PDF)

ISSN 1797-9501 (PDF)